

Raili Hakala

**AMMATTIOSAAMISEN NÄYTTÖJEN
VAIKUTUS OPETUSJÄRJESTELYIHIN
JA OPETUSMENETELMIIN – VAIN HYVIÄ
AJATUKSIA VAI TODELLISTA TOIMINNAN
MUUTOSTA?**

OPETUSHALLITUS

© Opetushallitus ja tekijä
Taitto: Tmi Eija Högman

ISBN 952-13-2827-4 (nid.)
ISBN 952-13-2828-2 (pdf)

Dark Oy, Vantaa 2006

TIIVISTELMÄ

Hakala, Raili (2005). Ammattiosaamisen näyttöjen vaikutus opetusjärjestelyihin ja opetusmenetelmiin – vain hyviä ajatuksia vai todellista toiminnan muutosta? Opetushallitus.

Ammattiosaamisen näyttö on koulutuksen järjestäjän ja työelämän yhteistyössä suunnittelema, toteuttama ja arvioima työtilanne tai työprosessi. Ammattiosaamisen näytössä arvioidaan kunkin ammatillisen opintokokonaisuuden keskeinen osaaminen. Opiskelija osoittaa käytännön työtehtäviä tekemällä, miten hyvin hän on saavuttanut opetussuunnitelman perusteiden ammatillisten opintojen tavoitteissa määritellyn työelämän edellyttämän ammattitaidon.

Ammatillisena peruskoulutuksena suoritettaviin tutkintoihin liitetään näyttöön perustuva osoitus ammatillisten opintojen tavoitteiden saavuttamisesta elokuusta 2006 alkavasta koulutuksesta lukien. Ammattiosaamisen näyttöjen käyttöönottoa on valmisteltu vuodesta 2000 yli kolmenkymmenen ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjän toteuttamissa, Euroopan Sosiaalirahaston rahoittamissa ja Opetushallituksen organisoimissa ammatillisen koulutuksen kehittämishankkeissa, näyttöpilottiprojekteissa. Kehittämistyötä on tuettu myös tutkimustoiminnalla. Tämä tutkimushanke on toteutettu Opetushallituksen toimeksiannosta ja rahoitettu ESR-varoin.

Tässä tutkimuksessa selvitetään, miten näytöt ovat vaikuttaneet opetusjärjestelyjen ja opetusmenetelmien uudistumiseen näyttöpilottiprojekteja toteuttaneissa oppilaitoksissa oppilaitosjohton ja erityisesti opettajien kokemusten mukaan. Tutkimusaineisto muodostuu näyttöpilottiprojektien laadullisista raporteista, pilottiprojekteja toteuttaneiden oppilaitosten johdon ja opettajien edustajien haastatteluista sekä pilottiprojektien ja niitä toteuttaneiden oppilaitosten www-sivuilla olleista opetussuunnitelma-asiakirjoista. Tutkimus on toteutettu laadullisin menetelmin.

Tutkimus osoittaa, että opettajat suhtautuvat näyttöihin pääasiassa myönteisesti. Näytöt ovat ohjanneet opetusta oppilaitoksissa opetussuunnitelman perusteiden keskeisten ammattitaitovaatimusten suuntaan. Työelämäyhteistyö on sekä näyttöjen että työssäoppimisen tavoitteiden asettelu myötä tiivistynyt. Toimivat työssäoppimisen järjestelyt ovat edellytys ammattiosaamisen näyttöjen onnistuneelle toteutukselle.

Opetusmenetelmät ovat oppilaitoksissa muuttuneet työvaltaiseen suuntaan. Tekemällä oppiminen ja työn ohessa keskusteleminen ovat keskeisiä menetelmiä. Opiskelijoiden yksilöllisyys korostuu sekä heidän ohjauksessaan, opetuksen toteutuksessa että osaamisen arvioinnissa ja varmistamisessa.

ABSTRACT

Hakala, Raili (2005). Skills demonstrations' influence on teaching methods and organising teaching in vocational colleges – just good ideas or real changes in action?

A skills demonstration is a work situation or process planned and carried out together with an education organiser and working life. The main skills of different parts of curriculum are getting evaluated in skills demonstrations. By doing practical work in workplaces students show how well they have reached the vocational skills needed in working life and at the same time defined in the curriculum.

Skills demonstrations will be a part of the evaluation of vocational education in Finland from 2006. The reform has been prepared from the year 2000 in over thirty pilot projects carried out by vocational colleges, organised by the National Board of Education and funded by the European Social Fund. That developing work has been supported by researches such as this one. This research is done on assignment for the National Board of Education and funded by the European Social Fund.

This research describes the ways skills demonstrations have influenced the reform of teaching methods and organising teaching and learning in the vocational colleges carrying out pilot projects. The point of view of the research is especially the teachers' experiences.

The data includes pilot projects' qualitative reports, group and phone interviews of teachers and principals and curriculum documents from the www pages of pilot project colleges. The data has been analysed computer aided using qualitative methods. The main results were confirmed in an inquiry made to the participants of a conference for vocational colleges' project workers and teachers, organised by the National Board of Education.

Skills demonstration system was planned on a national level in Finland for evaluating vocational competencies in the end of 1990s. Great hopes were set on it for developing vocational education to tally with the requirements of the working life. It was seen necessary to bring closer colleges and working life and teaching methods were reformed to answer to this target.

According to this research, teachers have mainly a positive view of skills demonstrations. They have forced teachers to direct their teaching aims nearer to the national curriculum and their teaching methods more to the practical ways. Learning by doing also in colleges is now more common. Dialogue between students and the teacher is necessary. Students are individual and, therefore, it is important to put student-centred methods into practice.

Learning at work in real workplaces is a very important part of vocational education. Cooperation between colleges and working life has become closer. In a successful cooperation, teachers and working life partners know each other, their targets and chances. The quality and prerequisites of success in skills demonstrations are in well designed and functioned organizing in learning at work. According to the experiences of the pilot projects, it seems that the reform will be successful.

Keywords: skills demonstration, teaching methods, organising teaching, vocational education.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	3
ABSTRACT	4
1 JOHDANTO	7
2 AMMATTIOSAAMISEN NÄYTTÖJEN LÄHTÖKOHTIA JA TAVOITTEITA	8
3 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TOTEUTTAMINEN	11
3.1 Ammattiosaamisen näyttöjen kehittämistä tukeva tutkimustoiminta	11
3.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset	12
3.3 Tutkimuksen toteuttaminen	12
3.4 Tutkimusaineisto ja sen analyysi.....	13
4 KESKEISET KÄSITTEET	17
4.1 Käsitys oppimisesta ammatillisessa koulutuksessa	17
4.2 Oppimisympäristö	21
4.3 Opetusjärjestelyt	22
4.4 Opetusmenetelmät	25
5 TUTKIMUKSEN TULOKSET	29
5.1 Keskeiset tulokset	29
5.2 Pedagoginen ajattelu ja oppimiskäsitys	29
5.3 Muutokset oppimisympäristöissä	34
5.4 Muutokset työelämäyhteistyössä	39
5.5 Muutokset oppilaitosten opetussuunnitelmissa	44
5.6 Muutokset opetusjärjestelyissä	45
5.7 Muutokset opetusmenetelmissä	47
5.8 Muutokset arviointimenetelmissä	53
5.9 Muutosajatusten leviäminen	56
5.10 Muutoksiin yhteydessä olevat tekijät	58
6 TUTKIMUKSEN ARVIOINTI	59
6.1 Tutkimuksen laatu.....	59
6.2 Tulosten siirrettävyys	60

7	JOHTOPÄÄTÖKSET	63
	LÄHTEET	65
	LIITTEET	68
Liite 1.	Tutkimusaineistona olleiden Näyttöpilottiprojektien laadulliset raportit	68
Liite 2.	Haastatteluteemat	71
Liite 3.	Haastatteluihin osallistuneet projektit	72
Liite 4.	Tutkimuksen tulosten varmistaminen	73

1 JOHDANTO

Perusopetuksen päättävistä nuorista vuosittain noin 40 prosenttia, 27 000 nuorta, jatkaa opintojaan toisen asteen ammatillisessa peruskoulutuksessa. Ammatillisten perustutkin-tojen tavoitteena on antaa opiskelijalle laaja-alaiset ammatilliset perusvalmiudet oman ammattialansa eri tehtäviin ja erikoistuneempi osaaminen ja työelämän edellyttämä ammattitaito yhdellä tutkinnon osa-alueella. Ammatillisesta peruskoulutuksesta valmistuvalla tulee olla sellainen työelämän edellyttämä ammattitaito, että hän työllistyy omalle ammattialalleen, suoriutuu alansa vaihtelevista tehtävistä myös muuttuvissa oloissa ja kehittää ammattitaitoaan läpi elämän. (ks. Opetusministeriö 2002, Opetussuunnitelman perusteet 2001)

Ammatillisen perustutkinnon suorittaneella tulee olla osaamista, joka on kysyttyä työelämässä. Ammatillisen koulutuksen keskeisiä kehittämistavoitteita ovat koulutuksen laadun, työelämävastaavuuden ja vaikuttavuuden parantaminen (Opetusministeriö 2004a). Näiden tavoitteiden saavuttamiseen pyritään mm. ammattiosaamisen näyttöjen avulla; näytöt järjestetään yhteistyössä työelämän kanssa ja liitetään osaksi opiskelijoiden työssäoppimista.

Ammattiosaamisen näyttöjen käyttöönottoa on valmisteltu vuodesta 2000 yli kolmenkymmenen ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjän toteuttamissa, Euroopan Sosiaalirahaston rahoittamissa ja Opetushallituksen organisoimissa ammatillisen koulutuksen kehittämishankkeissa, näyttöpilottiprojekteissa. Lisäksi on toteutettu lähes kolmekymmentä eri ammatillisten perustutkintojen näyttöjen järjestämiseen liittyvää näyttöaineistoprojektia, joissa on tuotettu koulutuksen järjestäjien käyttöön ammatillisten perustutkintojen eri opintokokonaisuuksien näyttöjen järjestämiseen soveltuvaa näyttöaineistoa.

Ammattiosaamisen näytöt ovat uusi, työelämälähtöinen ammattitaidon arviointitapa. Niiden odotetaan muuttavan ammatillisen koulutuksen toteuttamistapoja siten, että koulutuksen tuloksena vastataan työelämän osaamisvaatimukseen aikaisempaa enemmän.

Opetusmenetelmien odotetaan oppilaitoksissa näyttöjen seurauksena monipuolistuvan ja kehittyvän erityisesti työvaltaiseen suuntaan (Opetusministeriö 2004a). Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten opetusjärjestelyt ja opetusmenetelmät ovat muuttaneet niissä oppilaitoksissa, joissa on toteutettu näyttöpilottiprojekteja. Tutkimusaineistona ovat projektien laadulliset raportit vuosilta 2003 ja 2004, niitä täydentävä haastatteluai-neisto sekä projekteja toteuttaneiden oppilaitosten opetussuunnitelma-, arviointiohje- ja näyttöopasasiakirjoja. Tutkimus on menetelmiltään laadullinen.

2 AMMATTIOSAAMISEN NÄYTTÖJEN LÄHTÖKOHTIA JA TAVOITTEITA

Ammatillista koulutusta järjestävät oppilaitokset pyrkivät toiminnallaan kohottamaan väestön ammatillista osaamista, kehittämään toiminta-alueensa työelämää, vastaamaan sen osaamistarpeisiin ja edistämään työllisyyttä. Koulutusta järjestettäessä tulee olla yhteistyössä elinkeinoelämän ja muun työelämän kanssa. (L 630/1998)

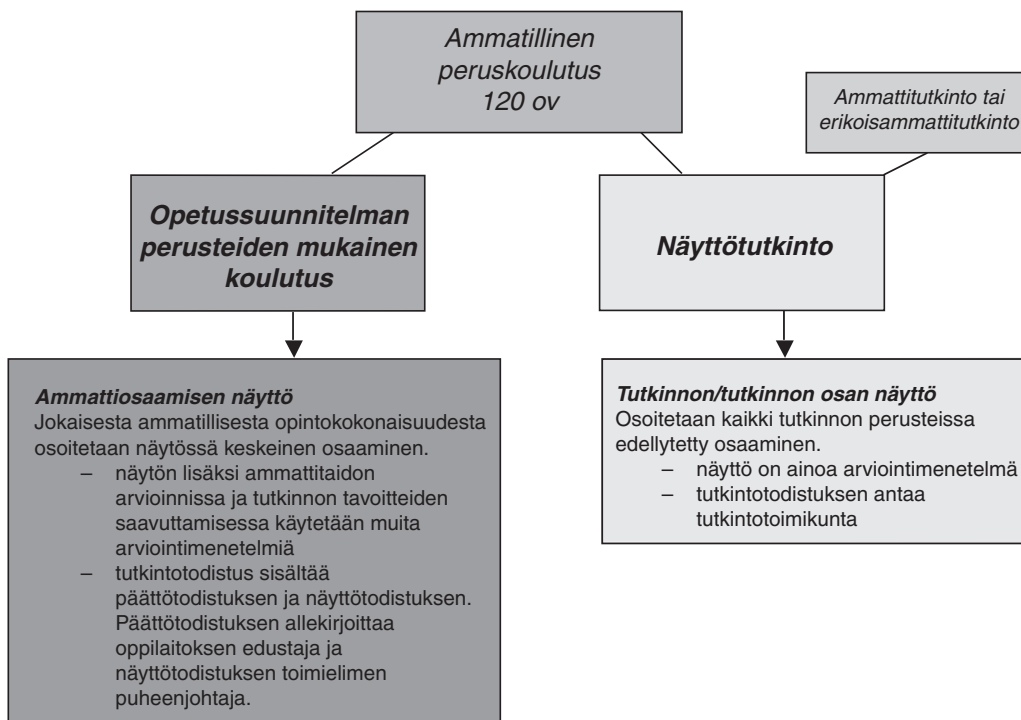
Ammatillisten perustutkintojen opetussuunnitelmien perusteita on vuosina 1999–2001 uudistettu siten, että tutkintojen laajuus on 120 opintoviikkoa. Kaikkiin tutkintoihin sisältyy vähintään 20 opintoviikkoa työssäoppimista. Työssäoppiminen on työpaikalla tapahtuvaa, opetussuunnitelmaan perustuvaa tavoitteellista, ohjattua, valvottua ja arvioitua oppimista. Koulutuksen järjestäjä päättää periaatteista, joiden mukaan työssäoppiminen järjestetään. Suunnitelma työssäoppimisen järjestämisestä on laadittava yhdessä paikallisten työelämän edustajien kanssa ja siinä on otettava huomioon alueelliset ja paikalliset työelämän tarpeet ja mahdollisuudet (Opetushallitus 2000).

Ammatillisen koulutuksen ja työelämän yhteistyöllä kehitetään koulutustarpeiden ennakointia sekä koulutuksen suunnittelua, toimeenpanoa ja arviointia. Työelämän kanssa tehtävällä yhteistyöllä varmistetaan ammatillisen koulutuksen työelämävastaavuutta, vaikuttavuutta ja laatua. Tavoitteena on tehostaa opiskelijoiden siirtymistä koulutuksesta työelämään. Keinoina näiden tavoitteiden saavuttamiseksi nähdään sekä työssäoppimisen kehittäminen että näyttöjen liittäminen osaksi ammatillista peruskoulutusta oppilaitosten ja työpaikkojen yhteistyönä. (Opetusministeriö 2004a, 2004b)

Näyttöjen kehittämisen taustalla on Opetusministeriön päätös 23.6.1998 (212/430/98), jonka mukaan ammatillisena peruskoulutuksena suoritettaviin tutkintoihin liitetään näyttöön perustuva osoitus ammatillisten opintojen tavoitteiden saavuttamisesta. Opetusministeriö asetti 1998 Näyttöryhmän valmistelemaan esitystä näyttöjen liittämisestä ammatilliseen peruskoulutukseen. Näyttöryhmän muistiossa (Opetusministeriö 1999) esitettiin, että näytöt tulisi ottaa käyttöön kehittämis- ja kokeiluvaiheen jälkeen kaikilla ammatillisen koulutuksen aloilla. Näyttöjen kehittäminen ja kokeilutoiminta käynnistettiin Opetushallituksen koordinoimilla pilottihankkeilla syksyllä 1999. Kokeilutoiminta rahoitettiin aluksi kansallisella rahoituksella. Vuosina 2000–2006 näyttöjen kehittäminen ja kokeilutoiminta rahoitetaan Euroopan sosiaalirahaston Tavoite 3 -ohjelman tuella. Näyttöjen kokeilu- ja kehittämistoiminta kuuluu toimenpidekokonaisuuteen 3.1. Ammatillisen koulutuksen laadun ja vaikuttavuuden parantaminen. Kokeilu- ja kehittämistoiminnassa on tähän mennessä ollut yhteensä mukana noin puolet ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjistä (ks. Opetusministeriö 2004b).

Näyttöjen liittäminen ammatilliseen peruskoulutukseen on sisältynyt Lipposen II hallituksen sekä Jäätteenmäen ja Vanhasen hallitusten hallitusohjelmiin. Näytöt kuuluvat myös Opetusministeriön koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan vuosille 1999–2004 sekä 2003–2008.

Ammatillinen perustutkinto voidaan suorittaa joko opetussuunnitelman perusteiden mukaisena koulutuksena tai näyttötutkintona. Onkin syytä erottaa toisistaan ammattiosaamisen näyttö ja näyttötutkintoon sisältyvän tutkinnon osan näyttö. Näyttötutkinnolla tarkoitetaan ammatillisena aikuiskoulutuksena suoritettavaa, ammattitaidon hankkimistavasta riippumattomaa ammatillista perustutkintoa, ammattitutkintoa tai erikoisammattitutkintoa (L 631/1998 1§). Näyttötutkinnon suorittaja voi osallistua tutkinnon perusteissa edellytettävän ammattitaidon oppimiseksi tutkintoon valmistavaan koulutukseen, mutta näyttötutkinnon tai tutkinnon osien näyttöjen suorittaminen on mahdollista myös muulla tavalla hankitun osaamisen perusteella. Tämä muu osaaminen voi perustua esimerkiksi pitkäaikaiseen alan työkokemukseen. Näyttötutkintona suoritettavan tutkinnon osan näytössä arvioidaan tutkinnon suorittajan osaaminen kaikissa tutkinnon perusteiden edellyttämässä ammattitaitovaatimuksissa.

Kuva 1 Ammatillisen perustutkinnon suorittamistavat, ammattiosaamisen näytöt ja näyttötutkinto.

Ammattiosaamisen näytöllä tarkoitetaan koulutuksen järjestäjän ja työelämän yhteistyössä suunnittelemaa, toteuttamaa ja arvioimaa työtilannetta tai työprosessia. Ammattiosaamisen näytössä arvioidaan kunkin ammatillisen opintokokonaisuuden keskeinen osaaminen. Ammattiosaamisen näytössä opiskelija osoittaa käytännön työtehtäviä tekemällä, miten hyvin hän on saavuttanut opetussuunnitelman perusteiden ammatillisten opintojen tavoitteissa määritellyn työelämän edellyttämän ammattitaidon. Näyttöjen tavoitteena on varmistaa riittävän ammattitaidon saavuttaminen. (ks. Opetusministeriö 2004b)

Amattiosaamisen näytöillä pyritään yhtenäistämään opiskelijan arviointia ja kytkeään työelämän eri osapuolet mukaan ammattitaidon saavuttamisen arviointiin. Näyttöjen tarkoituksena on myös tuottaa tietoa oppimistuloksista sekä opetussuunnitelman perus-

teiden, koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmien, opetusjärjestelyjen sekä ohjaus- ja tukitoimien toimivuudesta. (Opetusministeriö 2004b) Näyttöjen vakiinnuttamisen yhteydessä kehitetään näyttöperusteinen ammatillisen koulutuksen kansallinen oppimistulosten arviointijärjestelmä (Opetusministeriö 2004a).

Opetusministeriön Näyttöryhmä totesi muistiossaan jo 1999 tarkoituksena olevan, että näytöt parantavat koulutuksen laatua paitsi toimimalla koulutuksen laadunvarmistuksena myös välillisesti kehittämällä ammatillisen koulutuksen opetusjärjestelyjä ja ohjaus- ja tukitoimia. Työryhmä esitti, että näyttöjen kanssa samanaikaisesti kehitetään yksilöllistä oppimista tukevia opetusjärjestelyjä.

Ammatillisen koulutuksen kehittämistavoitteena on erityisen huomion kiinnittäminen työvaltaisiin ja harjaantumiseen tähtääviin opiskelumenetelmiin. Tavoitteena on liittää näytöt osaksi työssäoppimista. Näyttöjen ei tule lisätä ammatillisen koulutuksen keskeyttämistä; työelämäyhteyksien parantaminen, opetusmenetelmien monipuolistaminen ja samanaikaisesti tapahtuva näyttöjen käyttöönotto nähdään merkittäväksi keinoksi keskeyttämisen vähentämisessä. Haasteena on luoda oppimisympäristöjä, joissa voidaan kehittää työelämän tarvitsemaa ammatillista osaamista ja joissa voidaan edistää tavoitteiltaan, motivaatioltaan, oppimisvalmiuksiltaan ja kulttuuritaustaltaan erilaisten oppijoiden oppimista. Uutta teknologiaa hyödyntämällä monipuolistetaan opetusmenetelmiä ja oppimisympäristöjä, tuetaan ja ohjataan oppimisprosesseja sekä simuloidaan työelämän toimintaympäristöjä. Opettajan roolia ja tehtäviä näyttöjen oletetaan muuttavan ja asettavan haasteita opettajien ammatilliselle ja pedagogiselle osaamiselle. (ks. Opetusministeriö 2004a)

Ammattiosaamisen näyttöjen kehittämiseen liittyvissä tutkimuksissa on todettu, että näytöt lisäävät käytännön ja teorian yhteensovittamista sekä kehittävät oppilaitoksessa käytettäviä opiskelumenetelmiä (Stenström 2001, Vehviläinen 2004a). Näytöllä osoitetaan tutkinnon tavoitteiden kannalta keskeistä ammatillista osaamista. Näytöt ikään kuin pakottavat oppilaitosta opetussuunnitelmassaan ja opettajaa sen toteuttamisessa arvioimaan, millaisin opetusjärjestelyin ja millaisin opetusmenetelmin keskeinen ammattitaito on mahdollista oppia ja saavuttaa. Tämän arvioinnin seurauksena oppilaitosten opetusjärjestelyjen sekä ammatin oppimisen ja opettamisen menetelmien oletetaan muuttuvan.

3 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TOTEUTTAMINEN

3.1 Ammattiosaamisen näyttöjen kehittämistä tukeva tutkimustoiminta

Ammattiosaamisen näyttöjen kehittämistä tuetaan näyttöpilottiprojektien toteuttamisen ohella Opetushallituksen koordinoimin tutkimushankkein, joiden toteuttamista Euroopan sosiaalirahasto tukee. Näyttöjen kehittämisen tutkimussuunnitelmassa 2000–2006 kehittämistyön ydinkysymyksiksi on määritelty mm. koulutuksen ja työelämän välisten suhteiden toimivuus, opetusmenetelmien uudistuminen, näytöt osana opiskelijan ammatillista kasvua, arvioinnin toteuttaminen sekä koulutuksen laadun parantaminen. Tähän mennessä ovat ilmestyneet seuraavat tutkimusraportit:

- Stenström, M-L. 2001. Näytöt ammatillisessa peruskoulutuksessa. Kokemuksia ja tutkimustarpeita. Opetushallitus.
- Pohjolainen, L. & Vesaja, M. 2001. Näyttöjen kehittäminen ammatilliseen peruskoulutukseen. Näyttöpilottiprojektien 1999–2000 kokemukset ja kehittämisehdotukset. Opetushallitus.
- Virolainen, M. 2001. Ammatillisen peruskoulutuksen näytöt Englannissa, Saksassa, Hollannissa ja Tanskassa. Opetushallitus.
- Nyssölä, N. 2002. Näytöt ammatillisessa peruskoulutuksessa 2002. Väliraportti näyttöprojektien toiminnasta. Opetushallitus.
- Nyssölä, N. 2003. Näytöt ammatillisessa peruskoulutuksessa. Väliraportti näyttöprojektien toiminnasta vuosina 2000 ja 2001. Opetushallitus.
- Vehviläinen, J. 2004. Ammattiosaamisen näytöt – kokemuksia, asenteita ja ennako-odotuksia. Opetushallitus.
- Vehviläinen, J. 2004. Ammattiosaamisen näyttöjen vaikutukset ammatillisen koulutuksen laatuun. Opetushallitus.
- Nyssölä, N. 2005. Kohti osaamisen osoittamista. Väliraportti näyttöprojektien toiminnasta vuonna 2003. Opetushallitus.

Tutkimusraporteissa kuvataan ammattiosaamisen näyttöjen kokeilutoiminnan alkuvaiheen esille nostamia tutkimus- ja kehittämistarpeita, näyttöjen toteuttamista eurooppalaisen ammatillisen koulutuksen kontekstissa ja kokemuksia 2000-luvun alkuvuosina

Suomessa toteutetuista näyttöjen kehittämisprojekteista. Tämä tutkimus on osa näyttöjen kehittämistä koskevien tutkimushankkeiden toteuttamista.

3.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, *miten näytöt ovat vaikuttaneet opetusjärjestelyjen ja opetusmenetelmien uudistumiseen näyttöpilottiprojekteja toteuttaneissa oppilaitoksissa oppilaitosjohdon ja erityisesti opettajien kokemusten mukaan*. Tutkimuksessa pyritään tuomaan esille opetushenkilöstön näkemyksiä ammattiosaamisen näyttöjen vaikutuksista opetusjärjestelyihin ja opetusmenetelmiin. Näkökulma tutkimusaineiston keruun ja tulosten tulkinnan osalta on opettajakeskeinen, koska opettaja viime kädessä tekee opetusmenetelmiä koskevat ratkaisut. Nyssölän (2005) tutkimusraportin mukaan tärkeimmäksi toimijaksi näyttöjen järjestelyssä osoittautuivat opettajat. Kiinnostavaa on nähdä, miten opettajan näkökulmassa painottuu opiskelijan yksilöllisen oppimisen edistäminen työelämän edellyttämän ammattitaidon saavuttamiseksi, mikä on määritelty ammattiosaamisen näyttöjen keskeiseksi tavoitteeksi.

Opetusjärjestelyjen ja opetusmenetelmien uudistuminen on sidoksissa oppilaitosyhteisöjen ja opettajien käsitykseen siitä, miten oppiminen yleensä ja erityisesti ammattitaidon oppiminen tapahtuu (ks. Rauste von Wright & von Wright 1999). Tästä syystä tutkimuksessa paneudutaan myös oppimiskäsityksen ja pedagogisen ajattelun mahdolliseen muuttumiseen.

Tutkimuksella etsitään vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- Millaista uudenlaista pedagogista ajattelua näyttöjen järjestäminen on oppilaitoksissa tuottanut?
- Miten opetusjärjestelyt ja opetusmenetelmät ovat näyttöjen toteuttamisen seurauksena projektien toteuttajaoppilaitoksissa muuttuneet?
- Millaisia hyviä opetusjärjestelykäytänteitä ja opetusmenetelmiä projekteissa on kehitetty ja otettu käyttöön näyttöjen myötä?
- Miten muutokset ovat levinneet projektin toteuttajaorganisaation eri toimintayksiköihin ja tutkintoihin?
- Miten näyttöjen toteuttaminen on vaikuttanut projektia toteuttaneita oppilaitoksia laajemmin opetusjärjestelyjen ja opetusmenetelmien uudistumiseen ao. koulutus-alalla ja yli koulutusalarajojen?

3.3 Tutkimuksen toteuttaminen

Tutkimus on toteutettu 1.10.2004–30.4.2005. Tutkimusraportti on kirjoitettu tammi-toukokuun 2005 aikana Tampereen yliopiston Ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskuksessa.

Opetushallituksen yhteyshenkilönä on toiminut näyttöjen tutkimus-, raportointi- ja levitysohjelman projektikoordinaattori Minna Bálint, jonka kanssa tutkimuksen sisällöstä on neuvoteltu työn edetessä. Tutkimusta on ohjannut Tampereen yliopiston Ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskuksen dosentti Seija Mahlamäki-Kultanen.

Tutkimuksen toteuttamisessa on tehty yhteistyötä tutkija Niina Nyssölän kanssa. Hän on samaan aikaan työstänyt väliraporttia näytöistä ammatillisessa peruskoulutuksessa vuoden 2003 näyttöpilotti- ja näyttöaineistoprojektien laadullisten raporttien perusteella. Yhteistyössä keskeistä on ollut projektien laadullisiin raportteihin perustuvien tutkimuksellisten tulkintojen varmentaminen ja työnjaosta sopiminen. Nyssölä selvittää raportissaan (2005) projektien toimintaa ja tuloksia kokonaisuutena, mitä tässä tutkimuksessa ei tehdä. Nyssölän tutkimusaineistosta poiketen tämän tutkimuksen osa-aineistona ovat näyttöpilottiprojektien laadulliset raportit, eivät näyttöaineistoprojektien. Ammattiosaamisen näyttöjen vaikutuksia koskevan kokonaiskuvan hahmottamiseksi lukijan kannattaa perehtyä sekä tässä mainittuun Nyssölän (2005) että vuonna 2004 julkaistuun Vehviläisen ammattiosaamisen näyttöjen vaikutuksia ammatillisen koulutuksen laatuun kuvaavaan raporttiin.

3.4 Tutkimusaineisto ja sen analyysi

Tutkimusaineisto muodostuu näyttöpilottiprojektien laadullisista raporteista, pilottiprojekteja toteuttaneiden oppilaitosten johdon ja opettajien edustajien haastatteluista sekä pilottiprojektien ja niitä toteuttaneiden oppilaitosten www-sivuilla olevista opetussuunnitelma-asiakirjoista.

Tutkimusaineistona on

- 32:n vuosina 2000–2005 toteutetun näyttöpilottiprojektin yhteensä 33 laadullista raporttia vuosilta 2003 ja 2004. Näistä väliraportteja on 12 ja loppuraportteja 21. (liite 1, luettelo näyttöpilottiprojekteista)
- 8 teemahaastattelumenetelmällä (liite 2, haastatteluteemat) toteutettua ryhmähaastattelua, joihin kuhunkin on osallistunut 3–6 näyttöpilottiprojekteja toteuttaneiden oppilaitosten edustajaa (liite 3, luettelo haastatteluihin osallistuneista oppilaitoksista).
- 3 näyttöpilottiprojekteja toteuttaneiden opettajien puhelinhaastattelua (liite 3).
- näyttöpilottiprojekteja toteuttaneiden oppilaitosten opetussuunnitelmia, arviointiohjeita ja näyttöoppaita, joita on julkaistu näyttöpilottiprojektien tai projekteja toteuttaneiden oppilaitosten www-sivuilla, yhteensä 10 asiakirjakokonaisuutta.

Opetushallitus on toimittanut näyttöpilottiprojektien laadulliset raportit tutkijan käyttöön lokakuussa ja joulukuussa 2004. Raportit kuvaavat yhteensä 32 näyttöpilottiprojektin toimintaa. Projekteista 15 oli päättyneet vuonna 2003, 15 vuonna 2004 ja 2 päättyneet vuonna 2005.

Jokaisesta raportista on kirjoitettu tutkimuskysymysten ohjaamana tiivistelmä. Tiivistelmään on pyritty poimimaan raportista kaikki sellainen kuvaus, joka ilmentää oppimiskäsityksen sekä opetusjärjestelyjen ja opetusmenetelmien uudistumista projektia toteuttaneessa oppilaitoksessa tai toteuttajaorganisaatiossa tai jopa sitä laajemmin. Raporttien tiivistelmät ovat koko tutkimusaineiston laadullisen analyysin lähtökohtana. Analyysi on tehty tietokoneavusteisesti QSR NVivo 1.3-ohjelmalla siten, että aineistolähtöisesti on muodostettu teemoja tai kategorioita, joihin tiivistelmien sisältö on koodattu. Aineiston analyysi perustuu laadullisen aineiston hierarkkisen käsittelymetodin (Richards & Richards 1999).

Laadullisten raporttien tiivistelmien analyysi on tehty tammikuuhun 2005 mennessä seuraavin kategorioin:

1. suhtautuminen näyttöihin: myönteinen, kielteinen
2. näytöt itsearvioinnin välineenä oppilaitoksessa ja opettajan työssä
3. käsitys oppimisesta, pedagogisen ajattelun muutos
4. uudet opetusjärjestelyt ja opetusmenetelmät
5. oppilaitoksen opetussuunnitelman muutos, kirjattu ja toteutuva
6. opetusjärjestelmien ja opetusmenetelmien kehittämistarpeet
7. työelämäyhteistyö
8. opiskelijoiden motivaatio ja oppimiskäsitys
9. opettajien yhteistyö
10. näyttöjärjestelmä
11. opettajan työn muutos
12. oppilaitoksessa käytetty näyttöaineisto

Oppilaitosten opetusjärjestelyjen selvittämiseksi tutkimuksessa on perehdytty näyttöpilottiprojekteja toteuttaneiden oppilaitosten www-sivuilta löytyneisiin opetussuunnitelmiin, arviointiohjeisiin ja opiskelijoiden ohjauksessa käytettäviin näyttöoppaisiin niiden koulutuksen järjestäjien tai oppilaitosten osalta, joiden tämä aineisto on ollut www-sivuilta saatavissa. Käytössä on ollut 10 asiakirjakokonaisuutta. Näitä asiakirjoja ei ole www-sivuilta käytettävissä kaikista oppilaitoksista. Opetussuunnitelma-asiakirjoista on etsitty tietoa mm. ammattiosaamisen näyttöjen jatkamisesta osana oppilaitoksen opetussuunnitelman toteutusta näyttöpilottiprojektin päättymisen jälkeen.

Projektien laadullisten raporttien kuvauksia oppimiskäsitysten, oppilaitosten opetusjärjestelyjen ja opetusmenetelmien muutoksista ja uudistumisesta on raporteista tehtyjen tiivistelmien analyysin jälkeen syvennetty teemahaastatteluin. Haastatteluteemojen määrittely on perustunut laadullisten raporttien analyysiin. Haastatteluilla on pyritty löytämään konkreettisia esimerkkejä opetusjärjestelyjen ja opetusmenetelmien muutoksista. Haastatteluteemat ovat liitteessä 2. Haastateltavat valittiin siten, että he edustavat mahdollisimman laajasti eri koulutusaloja. Projektien laadullisten raporttien analyysi vaikutti haastateltavien valintaan siten, että haastatteluja kohdennettiin oppilaitoksiin, jotka olivat raporteissa kuvanneet opetusjärjestelyissä ja opetusmenetelmissä tapahtuneita muutoksia tai toisaalta todenneet, että näytöt eivät juuri muuta kouluopetusta. Selvitys haastatteluihin osallistuneista oppilaitoksista on liitteessä 3. Haastateltavat edustavat oppilaitosjohtoa sekä kulttuuri-, luonnonvara-, matkailu-, ravitsemus- ja talous-, sosiaali- ja terveys- ja tekniikan ja liikenteen alan opettajia.

Teemahaastatteluaineisto on kerätty ja analysoitu tammi–maaliskuussa 2005. Haastatteluja on tehty sekä puhelimitse että ryhmähaastatteluina projekteja toteuttaneissa oppilaitoksissa. Haastatteluaineiston keruusta on raportin kirjoittajan lisäksi vastannut tutkija Hannu Salakari.

Kahdeksassa ryhmähaastattelussa on ollut mukana oppilaitoksen pedagogisesta toiminnasta vastaava rehtori tai muu viranhaltija, projektin toteuttamiseen osallistuneita opettajia ja opettaja/opettajia, jotka eivät projektityöntekijöinä ole olleet toteuttamassa näyttöpilottiprojektia. Lisäksi puhelimitse on haastateltu kolme projektiin osallistunutta henkilöä (opettaja ja kaksi koulutusalojohtajaa) eri oppilaitoksista. Ryhmähaastattelut on nauhoitettu ja haastattelija on haastattelutilanteessa tehnyt muistiinpanoja. Jokaisesta haastattelu-

nauhasta on kirjoitettu haastatteluteemojen mukainen tiivistelmä. Puhelinhaastatteluista on kirjoitettu muistiot.

Ryhmähaastattelujen tiivistelmät ja puhelinhaastattelujen muistiot on analysoitu laadullisesti. Haastatteluaineistoa analysoitaessa aineistokategoriat on täsmennetty seuraaviksi:

1. pedagogisen ajattelun muutos ja käsitys oppimisesta
  - a. oppilaitoksen
  - b. opettajien
  - c. opiskelijoiden
  - d. työpaikkaohjaajien
2. oppimisympäristöt
3. työelämäyhteistyön muutos
  - a. oppilaitoksen rooli
  - b. opettajan rooli
  - c. opiskelijan rooli
  - d. työpaikkaohjaajan rooli
  - e. kehittämishaasteet
4. oppilaitoksen opetussuunnitelman muutos
  - a. toteutuva ja mahdollisesti kirjattu
  - b. muutoksen syyt
  - c. kehittämistarpeet
5. uudet opetusjärjestelyt
  - a. toteutuneet
  - b. muutoksen syyt
  - c. kehittämistarpeet
6. uudet opetusmenetelmät
  - a. toteutuneet
  - b. muutoksen syyt
  - c. kehittämistarpeet
7. muutosalatusten tai muutosten leviäminen oppilaitoksessa ja sitä laajemmin

Aineiston analyysi on tämän jälkeen tarkistettu edellä olevien kategorioiden mukaiseksi. Näin analysoitua aineistoa käytetään tutkimusten tulosten esittelyssä.

Tutkimuksen tekijä on huhtikuussa 2005 osallistunut sosiaali- ja terveysalan peruskoulutuksen näyttöjen alueelliseen koulutuspäivään, jonka järjestäjänä oli Euroopan sosiaalirahaston osittain rahoittama Sote Hynälä -projekti. Projektiin osallistuu sosiaali- ja terveysalan perustutkimuksen näyttöpilotti- ja näyttöaineistoprojekteja vuosina 2000–2003 toteuttaneita oppilaitoksia. Projektin tarkoituksena on vuoden 2006 loppuun mennessä perehdyttää alan oppilaitoksia ja opettajia ammattiosaamisen näyttöjen toteuttamiseen ja levittää pilottiprojektien hyviä näyttökäytäntöjä. Alueellisen koulutuspäivän ohjelmasta vastasivat kahden Sote Hynälä -projektin osallistujaoppilaitoksen edustajat ja Opetushallituksen ammattiosaamisen näyttöjen kehittämistyössä toimiva edustaja. Koulutuspäivään osallistui noin 70 sosiaali- ja terveysalan perustutkimuksen opettajaa sellaisista oppilaitoksista, joissa ei vielä ollut toteutettu ammattiosaamisen näyttöjä. Lupa koulutuspäivän keskustelujen hyödyntämiseen tutkimusaineistona on saatu koulutuspäivän järjestämävastuussa olleilta. Koulutuspäivän keskustelujen anti vahvistaa aiemmin kerätyn tutkimusaineiston sisällöllisiä tuloksia ja tutkimuksen laatua.

Tutkimuksen tekijä on toukokuussa 2005 osallistunut Opetushallituksen järjestämään vuonna 2005 päättyvien Euroopan sosiaalirahaston rahoittamien työssäoppimisen ja näyttöprojektien tulosten levitysseminaariin. Seminaariin osallistui yhteensä 92 henkilöä. Seminaarin osallistujille esiteltiin tutkimuksen tuloksia. Osallistujille tehtiin liitteenä 4 oleva kirjallinen kysely, jolla varmistettiin tutkimuksen tulosten tulkintaa. Kyselyyn vastasi 38 seminaarin osallistujaa.

4 KESKEISET KÄSITTEET

Tutkimuksen tausta eli ammattiosaamisen näyttöjen lähtökohdat ja tavoitteet, tutkimuksen tarkoitus eli näyttöjen vaikutus opetusjärjestelyihin ja opetusmenetelmiin, tutkimuskysymykset ja laadullisen tutkimuksen tutkimusaineisto ovat kokonaisuus, johon tutkimuksen keskeisten käsitteiden ja teoreettisten lähtökohtien määrittely perustuu. Tämän tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ovat opetusjärjestelyt, opetusmenetelmät ja oppimisympäristö. Mitään näistä ei voi tarkastella irrallaan erilaisista oppimiskäsityksistä. Oppilaitoksissa toteutuvien opetusjärjestelyjen ja opetusmenetelmien sekä valittujen oppimisympäristöjen tavoitteena on edistää opiskelijan oppimista. Opetusjärjestelyjen ja opettamisen käytännön toteutustavat perustuvat aina käsitykseen siitä, miten oppiminen tapahtuu. Esimerkiksi opetusmenetelmällisistä ratkaisuista päättää viime kädessä opettaja. Opetusmenetelmien valinta edellyttää opettajalta tietämystä siitä, miten ihminen oppii (ks. Koli & Silander 2002, Kupias 2001).

Kirjallisuutta oppimisesta ja oppimiskäsityksistä on olemassa runsaasti. Tässä pyritään tiiviiseen katsaukseen erilaisista oppimiskäsityksistä ammattitaidon oppimisen ja opettamisen näkökulmasta. Katsaus perustuu pääasiassa Ruohotien teokseen *Oppiminen ja ammatillinen kasvu* (2000).

4.1 Käsitys oppimisesta ammatillisessa koulutuksessa

Ammatillista tutkintoa suorittavan opiskelijan tavoitteena on ammatin ja siihen sisältyvän ammattitaidon oppiminen. Opetussuunnitelmien perusteiden mukaan (esim. Opetushallitus 2000) ammatillinen perustutkinto takaa opiskelijalle laaja-alaiset ammatilliset perusvalmiudet alan eri tehtäviin, erikoistuneemman osaamisen ja työelämän edellyttämän ammattitaidon yhdellä tutkinnon osa-alueella sekä yleisen jatko-opintokelpoisuuden. Ammattitaito on kyky yhdistää ammattiin kuuluvat tiedot ja taidot tarkoituksenmukaiseksi kokonaisuudeksi ja toimia niiden pohjalta työelämän ammatissa (vrt. Räsänen 1998). Osaaminen ja oppiminen ovat työelämän kriittisiä menestystekijöitä: muuttuva työelämä tarvitsee ihmisiä, joilla on kyky, halu ja tahto oppia jatkuvasti (Honka ym. 2000). Ammatillisen koulutuksen yhdeksi tavoitteeksi on jo lain tasolla (L630/1998, 5§) nostettu elinikäisen oppimisen tukeminen. Tieto muuttuu jatkuvasti, mistä syystä ei riitä, että opetetaan vain nykyistä tietoa. Oppijalle tulee luoda edellytykset oppia jatkuvasti uutta. Oppijalla itsellään tulee olla oppimaan oppimisen taitoja, joiden opettamisesta on tullut yksi koulutuksen tavoite kaikilla koulutusasteilla. (Rauste-von Wright & von Wright 1999)

Ruohotien mukaan (2000) oppiminen ymmärretään muutoksena tai muutoksen mahdollisuutena. Usein korostetaan myös kokemuksen roolia. Oppiminen voidaan ajatella prosessiksi, jossa käyttäytyminen kokemusten ja niiden reflektoinnin (Rauste-von Wright & von Wright 1999) tuloksena muuttuu. Oppimisen tarkastelu prosessina keskittyy siihen, mitä tapahtuu oppimisen aikana. Oppimistapahtumien selityksiä kutsutaan oppimisteorioiksi.

Ruohotie vertailee viittä erilaista oppimisteoreettista suuntausta: behavioristista, kognitiivista, humanistista, sosiaalisen oppimisen suuntausta ja konstruktivismia.

Behavioristisen näkemyksen mukaan oppiminen on käyttäytymisen muutosta. Oppija on tiedon vastaanottaja, jolle opettaja siirtää tietoa. Ympäristö muokkaa käyttäytymistä; oppimiseen vaikuttaa ratkaisevasti ympäristö, ei oppija itse. Oppimista arvioidaan ulkoisen, havaittavissa olevan käyttäytymisen perusteella. (Ruohotie 2000) Opetus tähtää konkreettisiin, mitattaviin toimintoihin. Laajat oppimistavoitteet ositetaan, ja osatavoitteisiin pyritään aina yhteen kerralla. Oppimisen mittaaminen on periaatteessa helppoa: kriteerinä on oikea vastaus kysymykseen tai oikea reaktio tai toiminto ärsykkeeseen. (Rauste-von Wright & von Wright 1999) Behaviorismin vaikutukset näkyvät ammatillisessa koulutuksessa käyttäytymistavoitteiden määrittelyinä, kompetenssikeskeisen koulutuksen vaatimuksina sekä taitojen kehittämisen erilaisina toteutusmalleina.

Behavioristinen oppimiskäsitys ei anna riittäviä lähtökohtia oppimaan oppimisen taitojen ymmärtämiselle (emt.) ja opettamiselle. Oppimistavoitteiden osittaminen hämärtää ammattitaitovaatimusten kokonaisuuden hahmottamisen. **Kognitiivisen suuntauksen** mukaan huomio kiinnitetään yksityiskohtien sijasta kokonaiseen toimintamalleihin. Oppimisprosessi on oppijan sisäinen henkinen prosessi, johon sisältyy oivallus, informaation prosessointi, muistaminen ja havaitseminen. Oppijan tarpeet, oppimistyyli ja opetus organisoituna toimintana ovat oppimisprosessin olennaisia elementtejä. Opettajan tehtävänä on rakentaa sisältöä oppimistoiminnalle ja tukea oppijan henkisen kapasiteetin ja oppimaan oppimisen taitojen kehittymistä. Keskiössä on oppija itse.

Humanistinen suuntaus korostaa inhimillisyyttä, henkistä potentiaalia ja emotioita. Oppiminen on muutakin kuin kognitiivisia prosesseja ja avointa käyttäytymistä. Oppimiseen liittyy oppijan motivaatio, vapaa tahto ja vastuu. Opettajan tehtävänä on auttaa oppijan kokonaispersoonallisuuden kehittymistä. Itsehjatun oppimisen mallit nojaavat vahvasti humanistiseen näkemykseen ihmisestä.

Sosiaalisen oppimisen teoria tarkastelee käyttäytymistä ja sen muutoksia vuorovaikutusprosessina, jonka keskeisiä elementtejä ovat ulkoiset tapahtumat, kognitiiviset prosessit sekä käyttäytymisen ulkoiset ja sisäiset seuraukset. Tämä suuntaus hyödyntää sekä behavioristisia että kognitiivistisiä näkemyksiä esittäen, että ihmiset oppivat tarkkailemalla toisiaan ja ottamalla mallia toisilta ihmisiltä. Ihmisten erilainen käyttäytyminen samasakin ympäristössä on selitettävissä jokaiselle ominaisten persoonallisuuden piirteiden sekä niiden ja ympäristöärsykkeiden ainutlaatuisen vuorovaikutuksen avulla. Sosiaalisen ympäristön merkitys oppimisessa korostuu. Opettajan tehtävänä on antaa malleja ja ohjata uusien roolien ja käyttäytymismallien kehittymistä. Keskeisiä oppimismuotoja ovat mallioppiminen ja mentorointi.

Konstruktivistinen oppimisenäkemys sisältää kognitiivisen oppimisenäkemys elementtejä, mutta painottaa lisäksi tunteiden ja sosiaalisen vuorovaikutuksen merkitystä oppimisessa. Konstruktivismiin mukaan oppija rakentaa eli konstruoi itse oman tietopohjansa kokemuksiin perustuen. Oppiminen on prosessi, jossa yksilö alati luo uusia merkityksiä sekä itsenäisesti että vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Tieto on dynaaminen, elävä ja muuttuva kooste. Kysymys on kokemusten tulkinnasta. Oppiminen tapahtuu aina jossakin sosiaalisessa tilanteessa ja fyysisessä ympäristössä eli oppimistilanne vaikuttaa oppimiseen. Konstruktivistinen käsitys, jonka mukaan tarvitaan autonomisia, työtään ke-

hittäviä yksilöitä, on sopusoinnussa nykyisen yhteiskuntakehityksen ja ammattitaitoiseen työvoimaan kohdistuvien odotusten kanssa (ks. Ojanen 2000).

Konstruktivistit eroavat toisistaan erityisesti siinä, onko merkitysten määrittäminen ensisijaisesti yksilöllistä vai sosiaalista; puhutaankin henkilökohtaisesta tai sosiaalisesta konstruktivismista. Edellisen mukaan oppiminen on yksilön sisäistä, kognitiivista toimintaa, joka on yhteydessä hänen aiempaan tiedon rakenteeseensa ja kokemuksiinsa. Opetuksen tehtävänä on tarjota sellaisia kokemuksia, joihin liittyy tiedollinen ristiriita ja jotka siksi rohkaisevat oppijoita kehittämään uusia, paremmin kokemusta jäsentäviä tietorakenteita. Oppimisen ydin on käytännön toiminnassa ja oppimista voidaan tukea esimerkiksi ryhmäkeskusteluin. Sosiaalisen konstruktivismin mukaan tieto rakentuu, kun yksilöt osallistuvat yhteisiin ongelmiin ja tehtäviin ja keskustelevat niistä. Merkityksen määrittely on dialogiin perustuva prosessi, jossa opitaan kulttuurille yhteisiä kommunikointitapoja. Dialogilla tarkoitetaan kokemusten työstämistä yhdessä toisten kanssa uudenlaisen ymmärryksen saavuttamiseksi (ks. Ojanen 2000).

Konstruktivistisen oppimiskäsityksen kuva oppimisprosessista on johdonmukainen ja tieteelliseen nykynäkemykseen perustuva, mutta sen soveltaminen opetukseen on vaativaa. Se edellyttää opettajalta joustavuutta ja taitoa ottaa huomioon oppijan valmiudet. Opetusta voidaan yleisesti luonnehtia vain tavoitteiden erityispiirteiden ja opetustoiminnan kehysten osalta. Konstruktivistista oppimiskäsitystä voidaan luonnehtia seuraavilla yleistyksillä (Rauste-von Wright & von Wright 1999):

- uutta tietoa omaksutaan käyttämällä aiemmin opittua
- oppiminen on oppijan oman toiminnan tulosta
- toimintaa ohjaa sen tavoite ja tavoitetta ohjaavat oppimisen kriteerit, mutta oppimista säätelee se, mitä oppija tekee
- ymmärtämisen painottaminen edistää mielekästä tiedon konstruointia
- sama asia voidaan käsittää tai tulkita monella eri tavalla
- opitun siirtäminen uusiin tilanteisiin riippuu tietojen tai taitojen organisaatiosta
- sosiaalisella vuorovaikutuksella on keskeinen rooli oppimisessa
- tavoitteellinen oppiminen on taito, jota voi oppia
- oppimisen evaluoinnin tulisi olla monipuolista
- opetus suunnitelmien tulisi olla joustavia ja ottaa huomioon niin oppijan valmiudet kuin tiedon suhteellisuus ja muuttuvuus.

Konstruktivismissa korostuu toiminnasta oppiminen aina jossakin tilanteessa yhdessä toisten kanssa reflektoiden. Reflektio on oman toiminnan, sen perusteiden ja seuraamusten kriittistä analysointia ja pohtimista ja toiminnan edelleen kehittämistä. Arkisesti sitä voi ammatillisessa koulutuksessa nimittää esimerkiksi itsearvioinniksi tai vertaisarvioinniksi, kun korostetaan reflektion käytännöllisyyttä.

Reflektio on olennainen osa myös **kokemuksellisen oppimisen** mallia (Kolb 1984), joka alun perin pohjautuu humanistiseen oppimiskäsitykseen (ks. Rauste von Wringht & Wright 2000). Tämän mukaan oppiminen tapahtuu syklisesti, vaihteittain konkreettisen kokemuksen, sen reflektiivisen havainnoinnin, havaintojen käsitteellistämisen ja lopulta aktiivisen kokeilun kautta. Kokemuksellisen oppimisen mallia voidaan ammatillisessa koulutuksessa soveltaa esimerkiksi työvaltaiseen opetukseen ja työssäoppimiseen.

Muita konstruktivistiseen ja kokemukselliseen oppimiseen asiapitoisesti sisältyviä suuntauksia ovat aktiivinen oppiminen ja ongelmaperustainen oppiminen (Ojanen 2000). Kuten kokemuksellisessa oppimisessa, näissäkin kysymys on käytännön tasolla samanlaisesti metodista, tavasta oppia ja opetusmenetelmällisistä ratkaisuista. Koska taustalla painottuu vahvasti oppimiskäsitys, suuntauksia esitellään tässä yhteydessä.

Aktiiviseen oppimiseen kuuluu ensisijaisesti yksilön oma-aloitteinen kyky hankkia tietoa eli metakognitiiviset valmiudet, mikä merkitsee kykyä ohjata omaa oppimista. Aktiivista oppimista edistää, että asiasisällöt liittyvät todelliseen elämään ja tiedoilla on sovellusarvoa. Opettajan tehtävänä on ohjata asiasisältöjen valintaa, tukea tiedon soveltamista käytännön ammatilliseen toimintaan ja edistää reflektiivistä oppimista. Aktiivinen oppiminen ei ole vain toiminnan kautta oppimista, vaan siihen liittyy valmius hankkia itse materiaalia, käsitellä ja prosessoida sitä ja rakentaa sen pohjalta uutta. Tiedon prosessointiin kuuluu kriittinen lähestymistapa ja mahdollisuus yhteiseen reflektioon toisten kanssa. (ks. Ojanen 2000)

Ongelmaperustaisen oppimisen sovelluksissa keskitytään yhteen ongelmaan kerrallaan tuetussa pienryhmässä (ks. esim. Ojanen 2000; Perttilä 2004). Tarkoitus on tukea oppijaa asettamaan kysymyksiä, joita ammatinharjoittamisessa tarvitaan ja jotka tukevat tiedon soveltamista todelliseen elämään ja käytännön työtilanteisiin. Pienryhmän jäsenet hakevat tietoa itsenäisesti, refleктоivat sitä ryhmän kanssa, tekevät simuloituja harjoituksia ja pyrkivät yhdessä harjaantuneeseen ja teoreettisesti perusteltuun työsuoritukseen.

Opettajien perus- ja täydennyskoulutustarpeita vuoteen 2010 ennakoineen hankkeen raportissa (Honka ym. 2000) todetaan, että ammatilliseen koulutukseen soveltuvia oppimiskäsityksiä on useita. Ammatillisessa koulutuksessa on lukuisia ammattialoja ja niissä lukematon määrä erilaisia työtehtäviä. Oppija tulee valmentaa työelämän tilanteeseen, jossa hän kohtaa yksilöihin tai yhteisöön liittyvän ongelman ja ratkoo sitä keskustellen tai neuvotellen toisen henkilön tai ryhmän kanssa. Toisaalta hänen työhönsä kuuluu ammatin laajan kokonaishallinnan lisäksi tehtäviä, joiden suorittaminen tulee olla rutiini ja jopa automaation tasolla. Näiden ääripäihin sijoittuvien työtehtävien oppimiseen ei sovellu yksi ja sama malli ja oppimiskäsitys. Opettajalla tulee olla käytössään erilaisiin oppimiskäsityksiin perustuva keinojen valikoima, josta hän osaa valita sovelluksen kulloiseenkin tilanteeseen. Ammatillisen koulutuksen opettajalla tulee ammatillisen substanssiosaamisen lisäksi olla laaja-alainen, teoreettinen ja käytännön toimintaan soveltuva näkemys oppimisesta ja opettajan tehtävästä oppimisen ohjaajana, edistäjänä ja tukijana erilaisissa oppimistilanteissa erilaisten oppijoiden kanssa.

Tiivistetysti on syytä todeta, että ammatillisten perustutkintojen opetussuunnitelmien perusteissa (ks. esim. Opetushallitus 2000) kuvataan niiden laadinnan lähtökohtana olevaa oppimiskäsitystä, jota voi luonnehtia lähinnä konstruktivistiseksi ja johon sisältyy elementtejä myös muista edellä kuvatuista oppimiskäsityksistä. Se korostaa oppijan aktiivista roolia oman tieto- ja taitorakenteensa jäsentäjänä, tiedonhankkijana, käsittelijänä ja arvioijana. Oppiminen on aikaisempien ajatus- ja toimintamallien uudelleenjärjestämistä ja täydentämistä. Opiskelijan tulee voida yhdistää uusi tieto omaan aiempaan tietoonsa. Ymmärrys syntyy, kun opiskelija aktiivisesti valikoi tietoa ja muodostaa oman käsityksensä asiasta. Omalla toiminnallaan opiskelija muoaa oppimisensa lopputulosta. Opiskelija on itse vastuussa oppimisestaan. Syvälinen oppiminen vaatii mahdollisuutta käsitellä oppimiskokemuksia yhdessä kokeneiden työntekijöiden ja opettajien kanssa. Opiskelija, hänen yksilölliset kokemuksensa ja yksilöllinen opiskelutyylinensä tulee ottaa huomioon

ohjauksessa. Yhdessä tekeminen ja yhdessä muiden avulla oppiminen on tärkeää, kun työ tehdään entistä useammin erilaisissa tiimeissä. Ammatin oppiminen on kiinteästi sidoksissa työn sisältöön ja toimintaympäristöön. Opiskelu aidossa työympäristössä edistää tehokkaasti oppimista. Taitojen oppiminen edellyttää, että opiskelijalla on mahdollisuus pureutua työn sisältöön ja ammatilliseen toimintaan, jotta hän voi sisäistää työsuorituksen vaiheet ja harjaantua sujuvaan toimintaan.

Oppimiskäsitys ilmenee myös opiskelijan oppimisen arvioinnissa. Opiskelijan arvioinnin käsite on muuttunut vuoden 1998 laissa ammatillisesta koulutuksesta (L 630/1998). Aikaisemmassa lainsäädännössä käsite oli opiskelija-arviointi, joka ymmärrettiin lähinnä opettajan suorittamaksi arvioinniksi. Opiskelijan arviointi kuvaa laajempaa arviointikäsitystä. Sillä tarkoitetaan, että arviointia suorittavat ja palautetta antavat opettajan lisäksi työelämän edustajat, opiskelija itse sekä muut opiskelijat. Arviointitapahtuma on vuorovaikutteinen ja sillä pyritään kehittämään opiskelijan kykyä arvioida omaa ja toisten osaamista ja oppimista. Ohjaava ja kannustava arviointi kohdistuu sekä oppimisprosessiin että oppimistuloksiin. (ks. Kinnunen & Halmevuuo 2003)

Näyttö arviointimenetelmänä tulee laajentamaan ammatillisen peruskoulutuksen arviointikäytäntöjä. Näytöillä näyttäisi olevan vaikutusta myös oppimiskäsitykseen. Vehviläisen (2004b) tutkimuksen mukaan näytöt nostavat esille oppimisprosessin yksilöllisyyden.

4.2 Oppimisympäristö

Laajasti ottaen oppimisympäristö käsittää kaikki oppijan toimintoihin, oppimiseen, asennoitumiseen ja opiskeluun vaikuttavat seikat. Toimintatavat, niiden luonne ja säätely ovat tärkeä osa oppimisympäristöä, kuten myös oppilaitos organisaationa ja fyysisenä ympäristönä. Ammatillisessa koulutuksessa työelämä on tärkeä oppimisympäristö; työpaikalla opitaan tekemisen ja työtoiminnan yhteydessä. Oppijan toiminta riippuu sekä välittömästi että välillisestä vuorovaikutuksesta eri ihmisryhmien ja ympäristöjen kanssa. Vuorovaikutusta säätelevät lisäksi oppilaitoksen ulkoiset puitteet, kuten tilat ja opiskelun yleinen järjestäminen. (ks. Ikonen & Virtanen 2001) Suotuisa oppimisympäristö edistää oppimista. Oppilaitoksen ja opettajan tehtävä on rakentaa oppijan oppimistavoitteita edistävä oppimisympäristö (ks. Luukkainen 2004, Rauste-von Wright & von Wright 1999).

Oppimisympäristö voidaan jakaa **psykkiseen, sosiaaliseen, kognitiiviseen ja fyysiseen oppimisympäristöön**. Psykkinen oppimisympäristö on kokemisen tasoinen tila, joka merkitsee oppijalle joko hyvinvointia tai pahoinvointia. Psykkisessä oppimisympäristössä ollaan esimerkiksi oppilaitoksessa oman opiskelijaryhmän tai työpaikalla toimivan työryhmän tasa-arvoistamia tai syrjäyttämiä jäseniä. Sosiaalisen oppimisympäristön keskeinen kriteeri on oppijoiden välisen vuorovaikutuksen laatu. Sosiaalisessa kontekstissa painottuvat opettajan ja oppijan roolit, oppijoiden roolit suhteessa toisiinsa ja samalla oppimistavoitteet, jotka voivat olla oppimistuloksia tai oppimisprosessin tuloksia (ks. Kock 2004). Opettajan tehtävänä on valita sellaisia opetusmenetelmiä, joilla voidaan tukea sosiaalista vuorovaikutusta. Kognitiiviseen oppimisympäristöön liittyy oppijoiden tiedollisen eli kognitiivisen kehitysprosessin tukeminen. Samassa opiskelijaryhmässä voi työskennellä hyvinkin eritasoisia ja erilaisia oppijoita, mistä syystä opetuksen eriyttäminen on usein tarkoituksenmukaista. Fyysinen oppimisympäristö luo pitkälti puitteet sille, mitä voidaan tehdä ja miten. (ks. Ikonen & Virtanen 2001)

Kun oppiminen nähdään tiedon rakentamisena eli konstruoimisena ja se tapahtuu vuorovaikutuksessa toisten oppijoiden ja opettajan kanssa tietyssä oppimistilanteessa, kontekstissa, opettaja toimii oppimisprosessin ohjaajana ja työn organisoijana, ei tiedon välittäjänä. Ohjauksen näkökulmasta oppimisympäristö voidaan tällöin määritellä **sisäiseksi ja ulkoiseksi** oppimisympäristöksi. Sisäinen oppimisympäristö viittaa psyykkiseen oppimisympäristöön ja merkitsee mm. sitä, että oppijan mielessä on tilaa uusille ajatuksille. Opettaja voi ohjaajana motivoida oppijan sisäisen oppimisympäristön kehittymistä. Ulkoinen oppimisympäristö antaa oppijalle mahdollisuuden kehittymiseen tarjoten esimerkiksi riittävästi aikaa sekä sopivan tilan ja turvalliselta tuntuvan sosiaalisen ja fyysisen ympäristön oppimiseen. (ks. Ojanen 2000)

Ammatillisen koulutuksen tavoitteissa korostuu työelämän osaamistarpeisiin vastaaminen, mistä syystä työssäoppimista ja ammattitaidon osoittamista työelämässä halutaan painottaa. Työnantajat ovat joskus valittaneet koulun antamaa puutteellista ammattitaitoa tai työhön sopimattomia asenteita, mihin syynä voi olla, että oppiminen on erilaista koulussa ja sen ulkopuolella. Työelämän vaatimukset kehittyvät ja muuttuvat nopeasti ja toisaalta voi olla, että niitä ei oppilaitoksissa riittävän hyvin tunneta. Tiivis yhteys oppilaitosten ja ulkopuolisen työelämän välillä on merkityksellistä. **Oppimisympäristö avautuu** yhä enemmän oppilaitoksen ulkopuolelle. (ks. Luukkainen 2004) Oman ammattialan työpaikat ovat ammattiin oppijalle erityisen tärkeä oppimisympäristö. Ammattiosaamisen näyttöjen myötä on alettu kiinnittää huomiota myös oppimisympäristöjen laatuun. Vehviläinen (2004b) toteaa tutkimuksessaan näyttöjen vaikutuksia koskevana varovaisena tulkintana, että oppimisympäristöön liittyvät laatuvaikutukset koskevat ennen kaikkea työssäoppimisen kehittymistä.

Ammatillisen koulutuksen opiskelijalta edellytetään yhä enemmän myös tietoyhteiskunnassa tarvittavia perusvalmiuksia. Informaatioteknologia ja tietotekniseen osaamiseen liittyvät vaatimukset ovat muuttaneet ammatillisen koulutuksen oppimisympäristöjä tietoverkossa toimiviksi **avoimiksi oppimisympäristöiksi** (Luukkainen 2004).

4.3 Opetusjärjestelyt

Laissa ammatillisesta koulutuksesta (L 630/1998, 15§) määritellään koulutuksen järjestämisuodot. Koulutus voidaan järjestää lähi-, etä- ja monimuoto-opetuksena, oppisopimuskoulutuksena tai muutoin työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä.

Opetusministeriön työryhmä on vuonna 2002 selvittänyt opetusjärjestelyjen monipuolistumista ammatillisessa koulutuksessa. Työryhmämuistiossa (Opetusministeriö 2002) opetusjärjestelyillä tarkoitetaan opetuksen järjestämisuotoja, joita ovat lähiopetus, etäopetus, itsenäinen opiskelu ja työssäoppiminen. Työryhmä on esittänyt, että opetuksen järjestämisuodot tulisi määritellä täsmällisesti ammatillisesta koulutuksesta annetussa asetuksessa, jotta opetuksen ja ohjauksen suunnittelu ja tiedottaminen tapahtuisivat eri koulutusaloilla ja oppilaitoksissa riittävän yhtenäisin perustein.

Lähiopetuksella tarkoitetaan opettajan tai ohjaajan läsnä ollen tapahtuvaa opetusta. Lähiopetusta voidaan antaa oppilaitoksessa, mutta myös oppilaitoksen ulkopuolella; olennaista on, että lähiopetustilanteessa opettaja ja opiskelija voivat olla välittömässä vuo-

rovaikutuksessa. Esimerkiksi videoneuvotteluna toteutettu opetus voidaan katsoa lähiopetuksiksi. (emt.)

Etäopetuksella tarkoitetaan opettajan tai ohjaajan johdolla tapahtuvaa tavoitteellista opetusta. Etäopetuksessa opettaja ei ole fyysisesti läsnä, mutta opetus tapahtuu hänen johdolla ja jonkin välineen avulla. (emt.)

Itsenäisellä opiskelulla tarkoitetaan opiskelijan tavoitteellista ja ohjattua itsenäistä opiskelua. Itsenäinen opiskelu eroaa lähi- ja etäopetuksesta siten, että se ei tapahdu opettajan läsnä ollen, mutta kuitenkin ohjatusti. Opettaja voi esimerkiksi antaa opiskelijalle ohjeet opintojaksoa varten. (emt.)

Työssäoppimisella tarkoitetaan pääosin oppilaitoksesta työpaikalle siirrettyä tavoitteellista ja ohjattua opetusta (emt.). Työssäoppiminen on samalla sekä opetuksen järjestämismuoto että opiskelu- tai opetusmenetelmä, jolla osa tutkinnon tavoitteista opitaan ammatin ja siihen sisältyvien työtehtävien kannalta aidossa oppimisympäristössä, työpaikalla. Koulutuksen järjestäjän ja oppilaitoksen opetussuunnitelmaan sisältyvässä työssäoppimisen suunnitelmassa määritellään työssäoppimisen jaksotus tutkinnossa, eri opintokokonaisuuksien työssäoppimisen tavoitteet ja ne työelämän toimintaympäristöt, joissa tavoitteiden saavuttaminen on mahdollista. Työssäoppimisen keskeisiä toimijoita ovat opiskelija, hänen ohjaajanaan työpaikalla toimiva alan ammattilainen eli työpaikkaohjaaja ja oppilaitoksen edustajana opiskelijoiden työssäoppimista ohjaava opettaja. (ks. Santala 2001) Työssäoppimisen tavoitteiden määrittely perustuu tutkinnon opetussuunnitelmaan. Tavoitteet konkretisoidaan opiskelijan henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa. Työpaikkaohjaajan ja opettajan ohjauksella tuetaan opiskelijan ammatillisen oppimisprosessin etenemistä käytännön työtehtäviä ja teoriaa integroimalla (ks. Räkköläinen 2001).

Ammatillisessa koulutuksessa lähiopetus on perinteisesti tapahtunut luokissa ja työpajoissa. Perinteisen lähiopetuksen rinnalle ovat tulleet erilaiset opetuksen järjestämismuodot, kuten etäopetus, itsenäinen työskentely, **verkko-opetus** ja erilaiset **simulaatiot** sekä näiden monenlaiset yhdistelmät, jolloin monesti puhutaan **monimuoto-opetuksesta**. (Opetusministeriö 2002)

Simulaatio-opetusta on ammatillisessa koulutuksessa ollut jo ennen tietoverkkojen tuloa. Opetusministeriön työryhmän (2002) mukaan simulaatioita voitaisiin käyttää nykyistä enemmän ja useammassa opetustilanteissa, jolloin aidontuntuisessa ympäristössä voi vaihteittain tarkastella ja harjoitella työprosesseja ja erilaisia taitoja turvallisesti. Tieto- ja viestintätekniiikan keinoin on mahdollista tukea ja ohjata oppimisprosessia sekä simuloida myös sellaisia työelämän toimintaympäristöjä, joihin ei muutoin päästä.

Tieto- ja viestintätekniiikan ja tietoverkkojen käyttö opetuksessa on lisääntynyt huomattavasti ja tulevaisuudessa tulee lisääntymään entisestään. Modernin teknologian ja tietoverkkojen käyttöä opetusjärjestelyissä tulisikin työryhmän mukaan nykyisestä lisätä.

Ammatillisen koulutuksen opiskelijat ovat aikaisempaa heterogeenisempia ja monikulttuurisempia, opiskelijoiden joukossa on aikaisempaa enemmän maahanmuuttajia, syrjäytymisvaarassa olevia, mutta toisaalta myös lukion kokonaan tai osittain suorittaneita tai jonkin muun ammatillisen koulutuksen suorittaneita. Opiskelijoiden koulutustaustassa, oppimisvalmiuksissa ja aikaisemmassa opintomenestyksessä on aiempaa suurempia eroja.

Tämä kaikki vaikuttaa osaltaan toteutettaviin opetusjärjestelyihin. Opiskelijoiden yksilöllinen tilanne voi tarvittaessa edellyttää myös **tukiopetuksen** järjestämistä. (emt.)

Monipuoliset opetusjärjestelyt olisi suunniteltava oppijälhtöisesti ja yksittäisen opiskelijan oppimisen kokonaisuutta ajatellen. Nykyiseen ammatillista koulutusta koskevaan lainsäädäntöön ei sisälly **henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman** (HOPS) tekemiseen velvoittavia säännöksiä, mutta opetussuunnitelman perusteiden määräys opintojen ohjauksen järjestämisestä (esim. Opetushallitus 2000) velvoittaa laatimaan opiskelijoille heidän opintojaan koskevien valintojensa mukaan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman. Erityisopiskelijalle tulee laatia (L 630/1998, A 811/1998) kirjallinen ja **henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma** (HOJKS).

Opetusministeriön työryhmä (2002) toteaa, että henkilökohtaisia opiskelusuunnitelmia laaditaan harvoin eikä niiden sisältö vastaa opetussuunnitelman perusteissa määrättyä ohjausta. Opiskelijoiden mielestä opetusjärjestelyt eivät ole riittävän monipuolisia ja oppimista tukevia. Työryhmä pitää yhteistyössä opiskelijan kanssa laadittuja, koulutuksen järjestäjän vuosisuunnitelmaan perustuvia henkilökohtaisia opiskelusuunnitelmia perusteltuna opintojen järjestämisen, opiskelun suunnittelun ja riittävän opetuksen ja ohjauksen turvaamiseksi. Henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa huomioidaan opintojen valinnaisuus, tunnustetaan opiskelijan aiemmin hankittu osaaminen ja otetaan huomioon opiskelijan erilaisia tarpeita, jotka kaikki vaikuttavat opetusjärjestelyihin. Aiemmin hankitun osaamisen tunnustamista edistetään kehittämällä opetusjärjestelykäytäntöjä, jotka mahdollistavat opiskeluajan lyhentämisen.

Opiskelijalla on oikeus saada riittävästi opetusta ja ohjausta (L 630/1998). Riittävän opetuksen ja ohjauksen arvioimista vaikeuttaa se, että opiskelijoiden tarvitseman opetuksen ja ohjauksen määrä on eriytyneessä ja aiheuttaa samalla opetuksen eriyttämisen tarvetta. Opetusministeriön työryhmä (2002) toteaa opiskelijoiden kokevan, että opetuksen eriyttäminen on vähäistä. Työryhmän arvion mukaan kolmannes opiskelijoista kaipaa lisää työssäoppimista ja **projektitöitä**, kolmannes itsenäistä opiskelua ja siihen annettavaa palautetta ja kolmannes lisää lähiopetusta ja muuta ohjausta. Koulutuksen järjestäjä täsmentää omassa opetussuunnitelmassaan, miten opiskelija saa ammatillisen perustutkinnon tavoitteiden edellyttämän riittävän opetuksen ja ohjauksen.

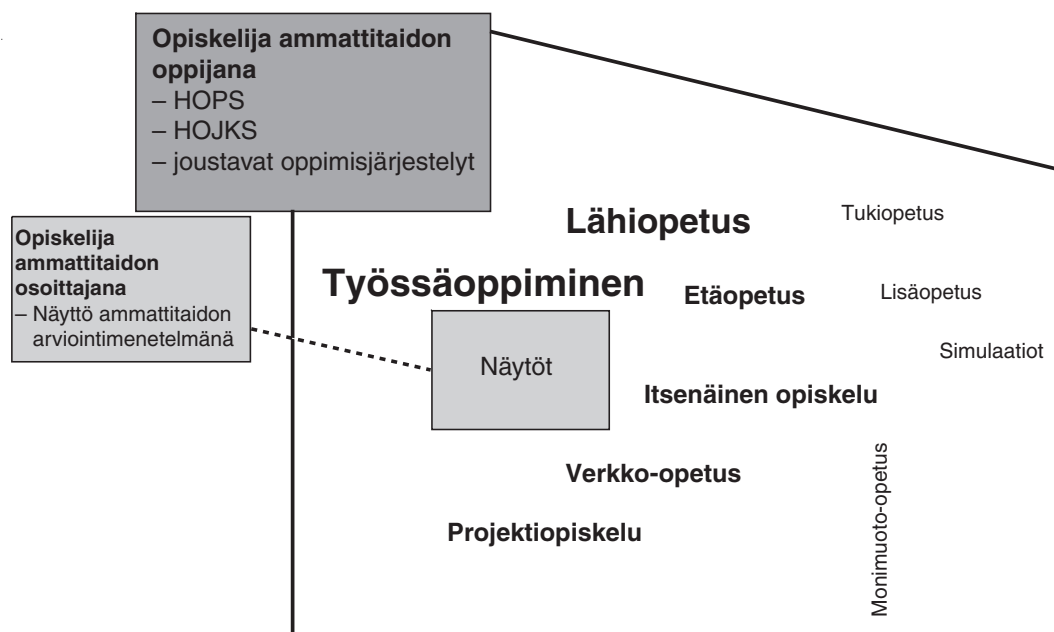
Ammatillisten perustutkintojen opetussuunnitelmien perusteisiin (esim. Opetushallitus 2000) sisältyy määräys koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmasta ja sen sisällöstä. Tämän mukaan koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman yhteiseen osaan tulee kirjata opetuksen järjestämisen tapa lähi-, etä- tai monimuoto-opetuksena tai oppisopimuskoulutuksena. Ammatillisen peruskoulutuksen tutkinto- ja opetussuunnitelmauudistuksen toteutumisesta tehdyn selvityksen (Väyrynen 2004) mukaan 66 %:ssa tätä selvitystä varten analysoiduissa opetussuunnitelmien yhteisissä osissa oli maininta, että opetusta voidaan järjestää lähi-, etä- tai monimuoto-opetuksena tai oppisopimuskoulutuksena. Yhdessä opetussuunnitelmassa oli mainittu myös verkko-opetuksen hyödyntäminen. Kolmasosassa opetussuunnitelmien yhteisiä osia ei ollut otettu lainkaan kantaa opetuksen järjestämismuotoihin.

Em. selvityksen mukaan opetuksen järjestämistavoista oli mainittu myös työelämäprojektit, työssäoppimisen jaksot, etätehtävät ja itsenäinen työskentely. Opetussuunnitelmien yhteisissä osissa ei yleensä tullut esille, miten huolehditaan opiskelijoiden riittävästä ope-

tuksesta ja tarvittavasta ohjauksesta koulutuksen järjestämistavasta riippumatta oppilaitoksen jokaisena työpäivänä.

Opetusjärjestelyjen kehittäminen ja monipuolistaminen ammatillisessa koulutuksessa on oppijoiden näkökulmasta tarpeen. Opetusjärjestelyjen kehittämiseen pyritään mm. ammattiosaamisen näyttöjen avulla siten, että niillä tuetaan opiskelijoiden yksilöllistä oppimista. Näyttöjen myötä erityistä huomiota tulisi kiinnittää oppimisvaikeuksien varhaiseen tunnistamiseen ja epäonnistumisten ennaltaehkäisyyn. Opiskelijoiden tarvitsemat tukitoimet olisi käynnistettävä jo ennen näyttöön osallistumista, jotta opiskelijalla olisi mahdollisuudet näytön suorittamiseen. Tällaisia tukitoimia voivat olla esimerkiksi **lisä-** ja tukiopetus, **henkilökohtainen ohjaus** ja **joustavat opetusjärjestelyt**. (ks. Opetusministeriö 2002)

Ammatillisen koulutuksen opetusjärjestelyjen kokonaisuutta kuvataan alla olevassa kuvassa 2. Lähiopetus kattaa määrällisesti suurimman osuuden opetusjärjestelyistä. Työssäoppimista on kaikissa tutkinnoissa yhteensä vähintään 20 opintoviikkoa. Projektioiskelu voi olla lähi-, etä- tai itsenäistä opiskelua ja liittyä myös työssäoppimiseen. Työssäoppimisen tapaan projektissa oppiminen on samanaikaisesti sekä opetuksen järjestämisuoto että opetusmenetelmä. Monimuoto-opetus on edellä kuvattujen opetusjärjestelyjen yhdistelmä. Kun näytöistä tulee pakollinen ammattitaidon arviointimenetelmä, ne huomioidaan myös osana opetusjärjestelyjä.

Kuva 2 Opetusjärjestelyjen kokonaisuus.

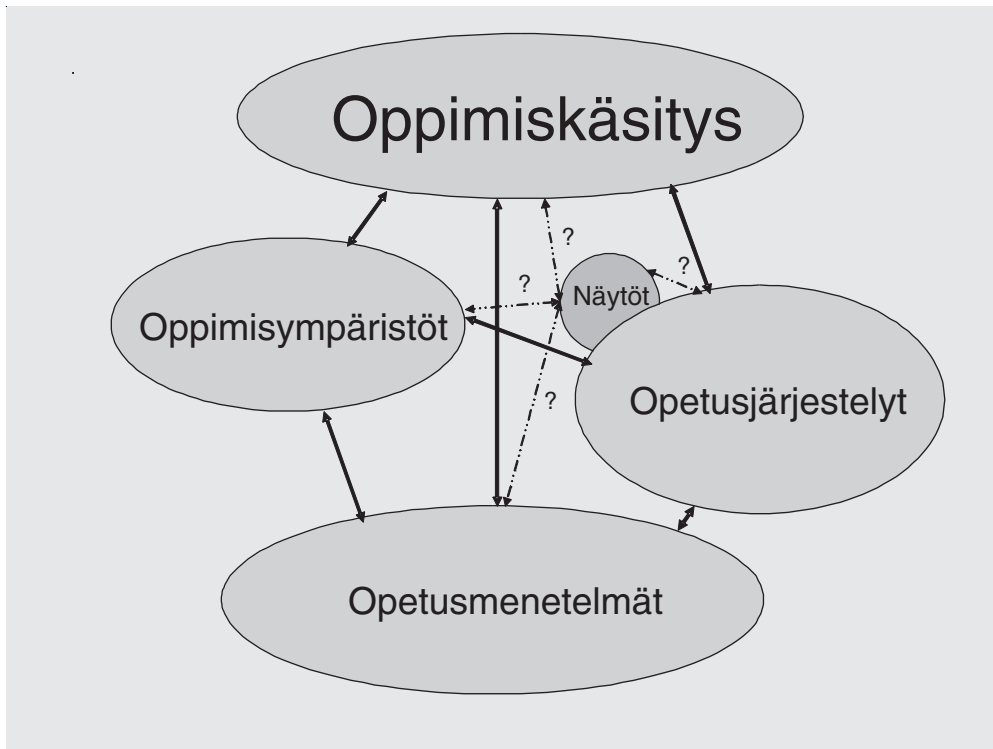
4.4 Opetusmenetelmät

Opetusmenetelmillä tarkoitetaan työskentelymuotoja, joilla opetusjärjestelyjä ja opetus toimintaa toteutetaan. Opetusmenetelmä on siis lähestymistapa, jolla opiskelu organisoitetaan tai opetuskohdetta käsitellään. Opetusmenetelmä sisältää niin opetuksen organi-

soinnin kuin mahdollisen materiaalien käyttämisen sekä yksittäisen opintojakson sisällön opetukseen liittyvät erityisnäkökohdat (Leino & Leino 1997). Kuten edellisessä luvussa todettiin, käsitteiden *opetusjärjestelyt ja opetusmenetelmät* sisältö on osin päällekkäinen; mm. työssäoppiminen tai projektissa oppiminen ovat samanaikaisesti osa opetusjärjestelyjä ja opetusmenetelmää.

Opetuksen tavoitteena on opiskelijan oppiminen. Opettajan tavoitteita ja toimintaa ohjaavat säädösten lait, asetukset ja määräykset ja oppilaitoksen tasolla koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelma ja siihen sisältyvät ohjeet. Opetusmenetelmällisiin ratkaisuihin voidaan yleisellä tasolla ottaa kantaa koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelmassa. Opetusmenetelmien monipuolistaminen on asetettu ammatillisen koulutuksen kehittämistavoitteeksi; se nähdään mm. merkittäväksi keinoksi vähentää koulutuksen keskeyttämistä (Opetusministeriö 2004a).

Oppilaitoksessa yhteisesti hyväksytty ja opetussuunnitelmaan kirjattu kuvaus ammattitaidon oppimisesta, oppimiskäsitys on perusta opetusjärjestelyille, oppimisympäristöjen valinnalle ja käytettäville opetusmenetelmille. Opetusjärjestelyjen ja opetusmenetelmien toteuttamisesta ja oppimisympäristöistä kertyvällä palautteella on vaikutusta oppimiskäsityksen jatkuvaan tarkentamiseen kuvan 3. mukaisesti. Näyttö nähdään tässä tutkimuksessa myös osana opetusjärjestelyjä. Kuvan kysymysmerkit kuvaavat tämän tutkimuksen tutkimustehtävää.

Kuva 3 Oppimiskäsitys, oppimisympäristöt, opetusjärjestelyt ja opetusmenetelmät.

Opetuksen toteuttajana on opettaja tai oppimisen ohjaaja, joka erilaisissa opetus- ja oppimistilanteissa viime kädessä päättää opetusmenetelmällisistä ratkaisuista. Joustavia opetusjärjestelyjä toteuttaessaan opettajan tulisi ottaa huomioon opiskelijan oppimisvalmiuk-

siin perustuvat, yksilöllistä oppimista tukevat opetusmenetelmät ja niiden toteuttaminen. Opiskelijan tarpeiden ja opetettavan sisällön huomioon ottaminen ja niiden yhteensovittaminen ovat opetustoiminnan arvioinnin perusta (Remes & Yrjölä 1999).

Kupias (2001) on esitellyt oppimista aktivoivia opetusmenetelmiä, joiden taustalla ovat edellä kuvatut opetussuunnitelmien perusteiden lähtökohtana olevat konstruktivistinen oppimiskäsitys ja kokemuksellinen oppiminen. Hän ryhmittelee menetelmät **opettajan ja oppijoiden yhteiseen työskentelyyn, yksilökeskeisiin menetelmiin ja ryhmätyömenetelmiin** korostaen, että mikään opetusmenetelmä itsessään ei ole hyvä tai huono; toiset sopivat paremmin ja toiset huonommin eri tavoitteiden saavuttamiseen ja erilaisiin tilanteisiin. Tärkein kriteeri opetusmenetelmien valinnassa on koulutuksen tavoitteet eli millaiseen oppimiseen koulutuksella pyritään.

Perinteisen oppimiskäsityksen mukaan opettaminen on ollut opettajan puhetta ja muuta suoraa vaikuttamista. Opettajalla on ollut tiedonjakajan tehtävä, mikä on ohjannut oppijoita passiiviseen ja pinnalliseen oppimistapaan ja opettajia yksittäisiä tietoja tai taitoja korostavaan opettamiseen. (ks. Luukkainen 2004, 94). Hyvin perinteinen käsitys lähiopetuksen toteuttamisesta on opettajan luento, johon jäsentävänä ja täydentävänä materiaalina liittyy taululle tehdyt muistiinpanot, kalvojen tai diaesitysten käyttö ja erilaiset monisteet. Jos opettaja arvostaa opiskelijoiden osaamista ja näkemyksiä, antaa tilaa ja aikaa opitun työstämiselle ja taitaa kysyvän, keskustelevan ja jopa dialogisen vuorovaikutuksen, hän saa luentoonsakin aktivoivan hengen (Kupias 2001).

Opetuskeskustelua menetelmänä voidaan ammatillisessa koulutuksessa toteuttaa hyvin erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä. Se voi tapahtua luennon yhteydessä luokkatilassa, työsalilla tapahtuvassa opetuksessa, opintokäynnillä tai työpaikalla työssäoppimisen yhteydessä. Opetuskeskustelu on oppimistilanteen tavoitteiden suunnassa etenevää opetuksellista keskustelua, jossa vuorovaikutuksen avulla pyritään edistämään oppimista. Opetuskeskustelussa vastuu oppimisesta kuuluu sekä oppijalle että opettajalle. Keskustelun johdattelijana voi olla opettaja tai työpaikkaohjaaja. (ks. Kupias 2001)

Yksilökeskeisillä opetusmenetelmillä yksittäiset oppijat voivat opiskella uutta ja työstää aktiivisesti oppimaansa. Näitä ovat esim. kirjoittamalla oppiminen, oppimistehtävät, oppimispäiväkirja ja portfolio. Kaikkia näitä menetelmiä voidaan yksilötyöskentelyn lisäksi soveltaa myös pari- tai ryhmätyöskentelyyn. (Kupias 2001). Ammatillisessa koulutuksessa kirjoittamalla oppimista on liitetty usein myös työssäoppimiseen, kun opiskelijat tekevät oppimistehtäviä tai kirjoittavat oppimispäiväkirjaa työssäoppimisen jaksoiltaan. Kirjoittaminen on oman toiminnan ja oppimisen reflektointia eli oman toiminnan pohdintaa, perustelemista ja sen perustelujen tulkintaa (Rauste von-Wright & von Wright 1999). Oppimispäiväkirja voi sisältyä myös portfolioon, jossa opiskelija tuo monipuolisesti esille oppimisprosessiaan ja ammatillista kasvuaan tai johon hän sisällyttää näytteitä osaamisestaan eli esittelee oppimistuloksiaan (Linnakylä 1994).

Ryhmätyömenetelmissä oppijat työskentelevät pareittain tai ryhmissä. Toisten kokemukset ja saatu palaute ohjaavat oppimista. Opettaja muodostaa oppijaryhmät ja päättää, millä tavoin ryhmät toimivat. Ryhmät voivat olla porinaryhmiä eli keskusteluhetkiä pienissä ryhmissä tai pareittain luennon tai ryhmäopetuksen yhteydessä esimerkiksi erilaisissa työtilanteissa. Ne voivat olla myös kumuloituvia ryhmiä, joissa edetään yksilöllisistä oppimistehtävistä ensin pareittain ja sitten isompina ryhminä tehtäviin oppimistehtäviin.

Ryhmätyömenetelmiä ovat aivoriihi, väittely, roolipeli ja tapaus- eli case-harjoitukset. (Kupias 2001).

Ammattitaidon oppiminen on tietojen ja taitojen oppimista. Opetusmenetelmien käyttöä oppimisen edistämässä kuvataan useimmissa tutkimuksissa erityisesti tiedon oppimisen näkökulmasta. Taitojen oppiminen edellyttää, että opiskelijalla on mahdollisuus saada käytännön kokemuksia työn sisällöstä ja ammatillisesta toiminnasta, jotta hän voi sisäistää työsuoritusten vaiheita ja harjaantua sujuvaan toimintaan. Mahlamäki-Kultanen ja Eskola (ks. 2005) ovat tutkineet opettajien käyttämiä taidon opetuksen menetelmiä sosiaali- ja terveysalan perustutkintoon johtavassa lähihoitajakoulutuksessa opettajien fokusryhmähaastatteluaineiston perusteella. Heidän selvityksessään tulee esille edellä kuvattujen opetusmenetelmien lisäksi useita **työelämälähtöisiä opetusmenetelmiä**. Tällaisia ovat esimerkiksi työelämän edustaja opettamassa oppilaitoksessa, opettaja opettamassa työpaikalla, opintokäynnit tai opettajan kertomat esimerkit työelämästä oman opettajajohtoisen opetuksensa motivoijana. Oppimistavoitteena olevia tilanteita voidaan havainnollistaa demonstraatioin. Yksittäisen taidon hallintaan voidaan harjaantua toistoharjoittelulla tekemällä samaa yhä uudelleen tai mielikuvaharjoituksin kuvittelemalla taitavan työsuorituksen eri vaiheita ja kokonaisuutta. Videoiden käyttöä ja työsuoritusten videointia voidaan käyttää havainnollistamaan oppimista. Samassa artikkelissa kirjoittajat kertovat taidon opettamiseen liittyvästä ammatillisen koulutuksen kehittämisprojektistä, jossa on kokeiltu digitaalista valokuvausta hoitotaidon opetusmenetelmänä. Opiskelijoiden ja työpaikkaohjaajien työsuorituksia valokuvataan sarjoina, joista työsuorituksen vaiheet on nähtävissä. Kuvasarjoja analysoidaan opiskelijaryhmässä yhdessä työpaikkaohjaajien kanssa. Valokuvien käyttö työsuorituksen analysointiin soveltuu esimerkiksi ergonomian ja työasentojen opetukseen.

Merkittävä osa ammattitaidon oppimisesta ammatillisessa peruskoulutuksessa tapahtuu työssäoppimalla. Työssäoppimista ohjaa opettaja ja työpaikalla oman alan ammatin erityisosaaja, työpaikkaohjaaja, joka samalla on parhaimmillaan koulutuksen ja opiskelijan ammatillisten oppimistavoitteiden asiantuntija. Ammattitaidon oppiminen tapahtuu siis oppilaitoksessa opettajan johdolla ja työpaikalla työpaikkaohjaajan ja hänen työyhteisönsä johdolla. Opiskelijan oppimisen näkökulmasta on olennaista, miten hänen oppimistaan työpaikalla ohjataan. Opettaja ohjaa myös työpaikkaohjaajaa opiskelijan oppimistavoitteiden saavuttamisessa.

Ammattiosaamisen näyttöjen oletetaan muuttavan opettajuutta, opettajan osaamisvaatimuksia (ks. Luukkainen 2004; Honka ym. 2000) ja todennäköisesti myös ammatillisten opettajien käyttämiä opetusmenetelmiä. Näyttöpilottiprojekteissa toimineiden opettajien kokemusten mukaan näytöt näyttäisivät hieman lisänneen oppilaitoksissa tapahtuvaa työmuotoista opetusta (Vehviläinen 2004b).

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

5.1 Keskeiset tulokset

Käsitykset oppimisesta ja ammattitaidon oppimista edistävän opetuksen toteuttamisesta näyttävät näyttöpilottiprojekteja toteuttaneissa oppilaitoksissa osin muuttuneen. Näytöt ovat niille asetettujen tavoitteiden mukaisesti nostaneet esille oppimisprosessin yksilöllisyyden. Muutosta ilmentävät kuvaukset

- oppimistavoitteiden ja opetuksen sisältöjen uudeltaisesta määrittelystä opetussuunnitelman perusteiden pohjalta,
- opiskelijasta yksilöllisenä ja vastuullisena oppijana,
- oppimisesta yhdessä muiden kanssa,
- työstä keskeisenä oppimisympäristönä,
- työelämäyhteistyöstä koulutuksen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa sekä
- opettajien keskinäisen yhteistyön lisääntymisestä.

Tutkimuksen keskeiset tulokset voidaan tiivistää seuraaviksi väittämissä:

- Näytöt ohjaavat opetusta keskeisten ammattitaitovaatimusten suuntaan.
- Näytöt yksilöllistävät opetusta.
- Näytöt motivoivat opiskelijaa oppimaan.
- Opiskelija ottaa enemmän vastuuta oppimisestaan.
- Näytöt vaikuttavat opintojen jaksotukseen, mm. oppilaitoksessa tapahtuvan opetuksen ja työssäoppimisen jaksotukseen.
- Työssäoppimisen laatu paranee näyttöjen seurauksena.
- Lähiopetuksen määrä pysyy ennallaan.
- Opetus muuttuu keskustelelevammaksi.
- Työvaltainen opetus oppilaitoksessa lisääntyy.
- Opettajan ja opiskelijan yhteistyö lisääntyy.
- Opiskelijoiden keskinäinen vuorovaikutus lisääntyy.
- Näytöt lisäävät opettajien yhteistyötä.
- Työelämän edustajat tulevat mukaan myös oppilaitoksessa tapahtuvan opetuksen sisältöjen ja toteutuksen suunnitteluun.
- Näytöt korvaavat aiemmin käytettyjä arviointimenetelmiä opiskelijan arvioinnissa.
- Kirjalliset kokeet vähenevät.

5.2 Pedagoginen ajattelu ja oppimiskäsitys

Oppimistavoitteiden ja opetuksen sisällön määrittely

Opetussuunnitelman perusteet ovat määräys, johon oppimistavoitteiden ja opetuksen sisältöjen määrittelyn oppilaitoksen opetussuunnitelmassa tulee perustua. Näytöistä ker-

tyneet kokemukset osoittavat, että opetussuunnitelman perusteet ohjaavat aikaisempaa tarkemmin opetuksen suunnittelua ja toteuttamista.

Ops-perusteet on luettu paremmin. Näytöt on sen aiheuttaneet. Opetus vastaa nykyään paremmin opetussuunnitelman perusteita. Ennen näyttöjen tuloa oli mahdollista opettaa mitä mieleen sattui juolahtamaan.

Ammattiosaamisen näytön tarkoituksena on osoittaa kunkin ammatillisen opintokokonaisuuden keskeistä osaamista. Näyttöjen suunnittelu ja toteuttaminen on nostanut opetussuunnitelmasta esille työelämän ammateissa edellytettäviä keskeisiä ammattitaitovaatimuksia ja oppimistavoitteita, joihin oppilaitoksen opetussuunnitelmassa ja sen toteutuksessa keskitytään. Keskeisen osaamisen määrittelyssä korostetaan työelämässä tarvittavien valmiuksien oppimista. Oppimistavoitteita ja opetuksen sisältöjä on oppilaitoksissa tarkennettu sen palautteen perusteella, mitä työelämän edustajat ovat antaneet näyttöjen ja työssäoppimisen arvioinnin yhteydessä opiskelijoiden osaamisesta.

...näyttöjen myötä on tullut uusi tapa arvioida. Tämä on muuttanut opettajan ajattelua siten, että nyt katsotaan enemmän työelämän tarpeita ja työelämässä tarvittavia valmiuksia, otetaan opetuksessakin huomioon työelämän odotukset.

Näyttöjen suunnittelu on selkeyttänyt oppimissisältöjä ja keskeisen osaamisen hahmottamista opintokokonaisuuksissa. Näytöt ohjaavat opetuksen sisältöjä tavoitteiden suuntaan. Näyttöjen toteutus vaatii opetussisältöjen tiivistämistä ja keskittymistä alan tärkeimpien taitojen oppimiseen. Käytännön keskeiset osaamistavoitteet ovat korostuneet.

Näyttöjen arvioinnin ja työssäoppimisen arvioinnin myötä työelämästä on tullut palautetta opiskelijoiden osaamisesta ja keskeisestä ammattitaidosta. Tämä palaute on vaikuttanut opetuksen sisältöihin siten, että lillukanvarsia ei opeteta.

Näyttöaineistossa näyttö kuvataan työprosessina, tekemisenä. Näyttöjen kuvaukset ja henkilökohtaisten näyttösuunnitelmien laatiminen auttavat opiskelijaa hahmottamaan tutkintonsa ammattitaitovaatimukset kokonaisuutena. Opettajat pitävät tärkeänä keskeisen ammattitaidon määrittelyä nimenomaan opiskelijan oppimisen näkökulmasta.

Yritetään toteuttaa opetusta niin, että opiskelijalla on mahdollisuus oppia erottamaan itsekkin, mikä on keskeistä osaamista ja oppia sitä.

Näytöt jäsentävät opintojen kokonaisuutta, antavat selkeämmän kuvan opinnoista oppijoille. Sillä tavalla näytöt voi parantaakin oppimista, kun oppijat hahmottavat kokonaisuuden.

Keskeisen osaamisen korostumisella on myös kääntöpuolensa. Vaarana epäillään olevan oppimistavoitteiden ja opetuksen sisältöjen kapea-alaistuminen.

Näytöt voi ehkä aiheuttaa sitä, että oppimistavoitteet kapenevat, opetus ehkä kapea-alaistuu.

Opettajat määrittelevät keskeisen osaamisen perusasioiden ja perustaitojen oppimisena. Näiden osaamista pidetään myös työssäoppimisen edellytyksenä.

Olen keskittynyt perusasioihin. Perustaidot on oltava, ilman niitä ei voi työelämään lähettää.

Vehviläisen (2004b) tutkimuksen mukaan osa opettajista on sitä mieltä, että opetussuunnitelmista ja opetuksesta voidaan karsia pois ylimääräisiksi tulkittuja tietoja ja taitoja. Tämä voi tarkoittaa oppimistavoitteiden kapea-alaistumista, mutta myös ammattitaitovaatimusten työelämävastaavuuden tarkentamista.

Keittiöihin tulee erilaisia tuotteita, ei meidän kannata mihinkään perunankuorimiseen keskittyä, kun ei missään kuorita enää perunoita.

Opetussuunnitelmien perusteiden sisältöä on tarkasteltu kriittisesti päällekkäisten oppimistavoitteiden osalta. Myös Nyyssölä (2005) toteaa, että ammatillisissa opintokokonaisuuksissa koettiin olevan runsaasti päällekkäisiä tavoitteita, joiden yhdisteleminen samoihin näyttöihin oli mahdollista.

Opetussuunnitelmassa on päällekkäisyyttä eri opintokokonaisuuksissa.

Näytössä opiskelija osoittaa mm. työprosessin osaamista. Työprosessien tarkastelu kokonaisuuksina on joissakin tutkinnoissa tuonut esille opetussuunnitelman pirstaleisuuden ja muutostarpeita opetussuunnitelman perusteisiin. Muutostarpeista on viestitetty myös Opetushallitukselle.

Olemme huomanneet opetussuunnitelman perusteissa selviä muutostarpeita ja vieneet tätä viestiä eteenpäin. Opetussuunnitelman perusteiden rakenne on silppu, siellä on nyt esim. 5 ov:n opintokokonaisuuksia.

Opiskelija yksilöllisenä ja vastuullisena oppijana

Opiskelija on näyttöjen myötä nousemassa oman oppimisprosessinsa subjektiksi, myös suunnittelun tasolla. Opiskelijoiden näkemystä arvostetaan. Opiskelijoiden osallistuminen näyttöjen suunnitteluun ja näyttöjärjestelmä sinänsä nähdään oppimista edistävänä motivaatiotekijänä.

Opiskelijoita kannattaa ottaa mukaan näytön suunnitteluun, koska heiltä saa hyviä näkökantoja ja se myös motivoi. Näyttöjärjestelmä motivoi oppilaita.

Oppimismotivaation kasvun nähdään perustuvan erityisesti siihen, että näyttö suoritetaan työelämässä tai näytön arvioijana on työelämän edustaja. Näytöt näyttävät lisännen opiskelijoiden ja opettajien keskinäistä arvostusta, koska opettajat kertovat kokevansa, että näyttöä edeltävää opetusta arvostetaan aiempaa enemmän. Näytöissä korostuu käytännön työ, johon valmentaudutaan näyttöä edeltävien opintojen aikana. Tekeminen motivoi.

Työelämäedustajien osallistuminen näytön arviointiin motivoi opiskelijoita ja arvostus näyttöä edeltäneeseen opetukseen oli suurempi. Opettajiin on tehnyt vaikutuksen opiskelijoiden motivaation kasvu.

Motivaatio kasvanut hurjasti, kun näytöt tehdään työssäoppimisjaksolla. Opiskelijat ottavat ne vakavasti.

Näytöt tuovat tietynlaista konkretiaa opiskeluun ja tämä edistää oppijoiden motivaatiota, kun tehdään konkreettisia asioita.

Oppijoiden erilaisuus ohjaa ajattelua. Tämä tuo mukanaan yksilöllisyyden ja opintojen henkilökohtaistamisen näkökulmat opetuksen suunnitteluun ja opetuksen toteuttamiseen. Näkökulma on monimuotoistanut käsitystä oppimisesta.

Kaikkein eniten näytöt ovat muuttaneet opiskelijan opintojen suunnittelua. Henkilökohtaistamisesta puhutaan näyttötutkintojen yhteydessä, mutta myös nuorten näytöt ovat tuoneet mukanaan opintojen henkilökohtaistamisen. Näyttö suunnitellaan jokaiselle opiskelijalle henkilökohtaisesti. Myös opiskelijan ja opettajan suhde on opintojen henkilökohtaistamisen myötä muuttunut niin, että opettaja ohjaa opiskelijoita yksilöinä ja yksilöllisesti.

Oppimisenäkemyks on kehittynyt, syventynyt, myös erityisesti näkemys oppimisen monimuotoisuudesta.

Vastuu oppimisesta siirtyy opiskelijalle itselleen. Opettajien ajattelutapa on muuttunut siten, että opiskelijalle annetaan vastuuta aikaisempaa enemmän. Toisaalta opettajat näkevät, että opiskelijat joutuvat ottamaan vastuuta oppimisestaan. Vastuun siirtyminen opiskelijalle itselleen muuttaa opettajan roolia enemmän ohjaajan suuntaan.

... vastuun antaminen opiskelijalle omasta oppimisestaan on lisääntynyt.

Opettajan ohjaajana toimiminen on korostunut, siis opettaja on enemmän ohjaaja kuin aiemmin. Tämä koska oppijat joutuvat ottamaan itse vastuuta.

Opiskelijan yksilöllisten oppimisvalmiuksien tunnistamisella on merkitystä oppimisprosessin etenemisessä. Oppilaitoksissa tehdään oppimistyylitestejä tai oppimisvalmiuksia koskevia alkukartoituksia opintojen alkuvaiheessa.

Tehdään oppimistyylitestit opintojen alkaessa.

Kaikkien opiskelijoiden oppimisvalmiudet kartoitetaan.

On kertynyt myös kokemusta siitä, että näyttöpilottiprojektin aikana kokeillut, oppimisen yksilöllisyyden ymmärtämistä tukevat oppimistyylitestit eivät ole projektin päättymisen jälkeen jatkuneet. Syyksi nähdään toisaalta opettajien ammattitaidon puute testien tulosten tulkinnassa ja selittämisessä, toisaalta oppilaitoksen käytännöt resursoida erilaisia opetusjärjestelyjä.

Projektin aikana opiskelijoille tehtiin opintojen alkuvaiheessa oppimistyylitestejä, joista heille annettiin palaute. Testeistä oli hyötyä erityisesti opiskelijoille itselleen, koska ne auttoivat ymmärtämään omaa oppimistyyliä ja tunnistamaan omaa tapaansa toimia oppijana ja tällä tavalla kyllä edistivät oppimista. Kyllä ne jollain lailla avasivat opettajankin silmiä. Testejä ei projektin jälkeen kuitenkaan ole tehty, koska osaston opettajilla ei ole ammattitaitoa tulkita testejä ja oppilaitos ei ole resursoinut niiden tekemiseen muulla tavalla. Tärkeätä olisi, että testit tehtäisiin opintojen alkuvaiheessa kaikille opiskelijoille, oli näyttöjä tai ei, mutta opiskelijan henkilökohtaisessa ohjauksessa nämä olisivat hyvä työkalu.

Oppimisvalmiuksien kartoittaminen on auttanut ennakoimaan opiskelijan tuen tarvetta. Oppimisvalmiuksien kartoittamisella ja siihen perustuvilla tukitoimilla on merkitystä myös opiskelijan työssäoppimisen ohjauksen näkökulmasta.

Oppimisvalmiuksien kartoittamisella varaudutaan mahdollisiin tukitoimien tarpeisiin. Näin pystytään ennakoidulla toimenpiteillä vahvistamaan opiskelijan tukitoimia myös työelämälähtöisesti.

Opiskelijälähtöisyys tulee esille näyttöjen toteuttamisessa. Näytöt henkilökohtaistavat opiskelijan ohjausta. Opiskelijan yksilöllisen oppimisprosessin tukemisen edellytyksenä on, että opettaja tuntee toisaalta opiskelijan osaamisen tason, toisaalta opiskelijan persoonana.

Opiskelijan taitojen ja persoonallisuuden tunteminen ovat tärkeitä asioita yksilöllisiä näyttöjä suunniteltaessa. Opiskelijan henkilökohtainen ohjaus on tärkein näyttöihin liittyvä tuen muoto.

Oppimisprosessin yksilöllisyyden huomioon ottaminen vaikuttaa opettajan työhön ja opiskelija-opettaja -suhteeseen. Henkilökohtaista ohjausta kohdennetaan opiskelijan yksilöllisten tarpeiden mukaan. Ohjaus on usein henkilökohtaista neuvottelemista opiskelijan ja opettajan kesken.

Yksilölliset tarpeet ohjauksen määrästä ovat erilaisia ja vaativat opettajalta heikompien opiskelijoiden kohdalla suurempaa panostusta.

Opettajat neuvottelevat näytön järjestelyistä opiskelijan kanssa henkilökohtaisesti kuten myös työssäoppimisen järjestelyistä tai opinnäytetyön tekemisestä.

Opettajien viesti oppimisprosessin yksilöllistymisestä ja opintojen henkilökohtaistamisesta on osin ristiriitainen. Näitä korostetaan kovasti, mutta toisaalta tuodaan esille, että käytännön toiminnoissa tapahtuneet muutokset eivät välttämättä koske oppimis- ja opiskeluprosessia kokonaisuutena. Henkilökohtaistaminen voi painottua erityisesti näyttöihin ja työssäoppimiseen, mutta ei niinkään oppilaitoksessa tapahtuvaan opiskeluun.

Yksilöllistä oppimista tukevaa opetusjärjestelyjen kehitystä tapahtui pääasiassa työssäoppimipaikoilla. Kehitystyön täytyy nivoutua myös muuta oppimista kuin näyttöjä koskeväksi asiaksi.

Ei ole vaikuttanut juuri normaaliopetukseen.

Opiskelijan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma voisi olla käytännön työväline oppimisprosessin yksilöllistämiseksi. Henkilökohtaisten opiskelusuunnitelmien laatimisen tavat ja merkitys kuitenkin vaihtelevat oppilaitoksittain hyvinkin paljon. Suppeimmillaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma on luettelo opiskelijan valinnaisista opinnoista. Laajimmillaan se on laadittu yhteistyössä alaikäisen opiskelijan huoltajien kanssa siten, että opiskelija on esitellyt suunnitelman heille ja ottanut siihen huoltajan allekirjoituksen. Se sisältää ainakin hahmotelman sekä työssäoppimisen suunnitelmasta että näyttösuunnitelmasta. Suunnitelmaa tarkennetaan säännöllisin, henkilökohtaisin ohjauskeskusteluihin, jolloin samalla seurataan opiskelijan oppimisprosessin etenemistä. Sisällöltään monipuolisen ja konkreettisia oppimistavoitteita sisältävän henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laatiminen koetaan vaikeaksi asiaksi; ennen tällaisen suunnitelman laatimista opiskelijan on osattava hahmottaa oman tutkintonsa ja ammatin kokonaisuutta, missä erityisesti opintojen alkuvaiheessa tarvitaan ohjausta, kun kokemusta alan työelämästä ei ole ehkä lainkaan.

Hopseja opiskelijoille tehdään, mutta aloittavien opiskelijoiden toiveet siitä, mitä he todella haluavat, ovat vielä aika hataralla pohjalla. Toiveet täsmentyvät, kun oma ammatti tulee tutuksi. Alkuvaiheessa opettaja on se, joka aika paljon tätä ohjailee. Joka vuosi käymme opiskelijoiden kanssa ennen joulua ja keväällä palautekeskustelun, jossa tarkennetaan, missä menee hyvin ja mikä on edellä ja mihin pitäisi panostaa. Tässä se hopsin eläminen käytännössä tapahtuu.

5.3 Muutokset oppimisympäristöissä

Oppimiseen innostava ja turvallinen ilmapiiri on oppimista edistävän ympäristön lähtökohta niin oppilaitoksessa kuin opiskelijan työssäoppimispaikassa. Oppimisympäristöjen muutoksia koskevat kuvaukset ilmenevät opintojen ja opetuksen suunnittelun ja erityisesti oppimista koskevan palautteen antamisen uudistuneina, yhteistoiminnallisina tai vuorovaikutteisina menettelytapoina sekä työssäoppimisen ja oppilaitoksessa tapahtuvan työvaltaisen opetuksen korostumisena. Joissakin oppilaitoksissa on otettu käyttöön myös tietoteknisiä verkko-oppimisympäristöjä.

Oppimisilmapiiri

Opettajan rooli suotuisan oppimisilmapiirin luojana on tärkeä. Oma ammattialaansa arvostavalla, innostavalla ja myönteisellä asenteellaan opettaja kannustaa tavoitteelliseen oppimiseen.

Onnistumisen näytöissäkin takaa alaansa ja positiivisesti opetustyöhön sitoutuneet opettajat.

Hyvä oppimisympäristö on ilmapiiriltään oppijalle turvallinen. Tietyllä tavalla opettaja toimii opiskelijan ”edunvalvojana”. Opiskelijalla on oikeus saada opetusta ja ohjausta ja häntä tulee kohdella oikeudenmukaisesti. Opettajan tehtävä on omalla toiminnallaan vaikuttaa opiskelijan oppimisympäristöjen järjestelyihin siten, että nämä periaatteet toteutuvat.

Yksi työ oli näissä viimeisissä arviointikeskusteluissa sellainen, että työpaikan suhtautuminen oli aivan ala-arvoista, ja arviointi jätettiin tästä syystä tekemättä. Sovittiin, että opiskelija suorittaa näyttönsä toisessa työpaikassa ja tämä on nyt sitten järjestetty. Kysymys oli työpaikkaohjaajan asenteesta näytön suorittamiseen. Opiskelija oli nöyrä ja tunnollinen ja oli työssäoppimisaikanaan tehnyt annettuja töitä. Työpaikalla käydyssä keskustelussa osoittautui, että opiskelija ei tule saamaan näytöstään oikeudenmukaista arviointia ja siksi hänet ohjattiin näyttöön muualle.

Oppimista edistävän ilmapiirin toteutuminen edellyttää, että opettaja tuntee opiskelijoiden lisäksi heidän työssäoppimispaikkansa ja niiden työpaikkaohjaajat ja osaa sovittaa yhteen opiskelijan yksilöllisiä tarpeita ja työpaikan oppimismahdollisuuksia.

Tärkeää on myös, että opettaja osaa ottaa huomioon henkilökemiat; joku opiskelija voi mennä tiettyyn työssäoppimispaikkaan, joku toinen ei. Opettajan tulee tuntea sekä yritysmaailmaa että opiskelijoitaan siten, että ei ohjaa opiskelijaa suden suuhun.

Oppiminen yhdessä muiden kanssa

Vaikka näyttö on ammattitaidon ja oppimistulosten arviointimenetelmä, opettajat näkevät näytön suunnittelun ja arvioinnin merkityksellisinä oppimisprosessia edistävinä tekijöinä. Juuri näissä näytön vaiheissa tulee esille opettajan ja opiskelijan, opiskelijoiden keskinäisen sekä opiskelijoiden, opettajan ja työelämän edustajien vuorovaikutuksen lisääntyminen.

Opiskelijoita ohjataan näytön suunnitteluun sekä ryhminä että henkilökohtaisesti. Henkilökohtainen ohjaus on opiskelijan ja opettajan keskustelua ja neuvottelua, jossa samalla kartoitetaan opiskelijan osaamista ja edellytyksiä suorittaa näyttö hyväksytysti. Ohjaustilanne on opiskelijalle itsearviointitilanne, jossa hän määrittelee osaamistaan ja tarkentaa oppimistavoitteitaan. Oppimisprosessin suunnitteluun on otettu mukaan myös työelämän edustajia. Eräässä oppilaitoksessa opettaja on käynyt opiskelijoiden kanssa työpaikalla ennen työssäoppimisjakson alkamista tekemässä työssäoppimis- ja näyttösuunnitelmia yhdessä työpaikkaohjaajien kanssa.

Ryhmäohjausta on toteutettu mm. siten, että opiskelijaryhmä on työssäoppimisjaksonsa puolivälissä kokoontunut oppilaitokselle suunnittelemaan tulevia näyttöjä yhdessä. Näytön jälkeen käydään palautekeskustelu opiskelijaryhmänä. Palautekeskustelu on opiskelijoiden keskinäistä opettajan ohjauksessa tapahtuvaa keskustelua näytön tavoitteista, omista näyttösuunnitelmista, näytön toteutuksesta ja arvioinnista. Palautekeskustelu on siis yhdessä tapahtuvaa työprosessin arviointia. Opiskelijaryhmän palautekeskusteluun voi osallistua myös näyttöjen arvioijina toimineita työelämän edustajia.

Oppimisen kannalta on koettu erittäin hyödylliseksi näytön jälkeinen ryhmäpalautekeskustelu, johon arvioijina toimineet työelämän edustajat osallistuvat ja tuovat esille monia tärkeitä alan perusasioita.

Keskusteluun osallistuvat työnantajien edustajat nostavat esiin asioita, mm. laatutietoisuuden.

Näyttöön ohjauksessa on käytetty opiskelijatuutorointia. Opinnoissaan pidemmälle edenneet opiskelijat, joilla jo on kokemusta näyttöjen suorittamisesta, kertovat kokemuksestaan ja ohjaavat näyttöön valmistautuvia. Opiskelijatuutoroinnin erityisenä tavoitteena on ollut näyttöön valmistautuvien opiskelijoiden jännityksen vähentäminen.

Näyttö on mahdollista suorittaa myös kahden opiskelijan työparina tai muutaman opiskelijan pienryhmänä. Tällaisten näyttöjen arviointimenetelmänä on käytetty opiskelijoiden keskinäistä vertaisarviointia. Vertaisarviointi on arvioijalle mahdollisuus oppia ammattitaidon arviointia suhteessa asetettuihin tavoitteisiin ja arviointikriteereihin sekä palautteen antamista osaamisesta ja mahdollisista kehittymistä vaativista kriittisistä kohdista. Arvioitavalla on mahdollisuus hyödyntää saamansa palaute omien oppimistavoitteidensa tarkentamisessa.

Oppilaitos oppimisympäristönä

Näytöt ja työssäoppiminen näyttävät kulkevan käsi kädessä, kun tarkastellaan oppimisympäristön muutosta oppilaitoksessa. Opettajat kokevat tärkeäksi, että opiskelijalla on mahdollisuus ennen näyttöä oppia tekemään käytännön työtehtäviä. Luokkien ovet ovat avautuneet. Oppilaitoksessa tapahtuvassa opetuksessa korostetaan käytännön työn tekemistä ja

perustaitojen oppimista. Työnjakoa oppilaitoksen ja työssäoppimispaikkojen kesken myös oppilaitoksessa tapahtuvan opetuksen kehittämiseksi on tehty yhdessä työelämän kanssa mm. työpaikkaohjaajakoulutuksissa.

Luokassa ollaan vähemmän kuin ennen. Käytännön työtä opetan entistä enemmän.

Työpaikkaohjaajakoulutuksissa on monta kertaa tullut esille, kun on yhdessä käyty läpi opsia, että nämä perusasiat ovat sellaisia, jotka tulisi osata ennen työpaikoille menoa. Muuten on hankala opiskelijan kanssa jatkaa, jos perusjuttuja ei osaa eikä ne ole hallinnassa. Työnjakoa oppilaitoksen ja työssäoppimispaikkojen kesken on tehty niin, että perusasiat käydään läpi oppilaitoksessa ennen työpaikoille menoa.

Työvaltaisen opetuksen lisääntyminen on joissakin oppilaitoksissa edellyttänyt muutoksia tiloissa ja välineissä; on hankittu uusia opetusvälineitä ja arvioitu tilojen tarkoituksenmukaisuutta oppimisympäristönä.

Koulussa tapahtuvaa opetusta kehitettiin voimakkaasti lisäämällä työelämälähtöisiä harjoituksia sekä hankkimalla koululle uutta välineistöä. Opetustiloja ja välineistöä uudistettiin ja tiloissa tarvitaan vieläkin muutoksia.

On myös mielipiteitä, joiden mukaan näytöt eivät vaikuta oppilaitoksen toimintaan tai oppilaitokseen oppimisympäristönä millään tavalla, koska oppilaitoksessa tapahtuva opetus on teoriaopetusta. Käytännön taitojen oppiminen tapahtuu työelämässä.

Periaatteessa ei vaikuta, koska oppilaitoksessa keskitytään teoriaosuuteen ja käytäntö ja näytöt ovat työelämässä pääosin.

Vallalla on kuitenkin ajatus, että opiskelijan tulee oppilaitoksessa saada sellaiset ammatilliset perusvalmiudet, että hänellä on edellytykset saavuttaa työssäoppimisen tavoitteet ja suoriutua näytöstä. Työssäoppimaankaan ei voi lähettää opiskelijaa, jolla ei ole oppilaitoksessa ennen työssäoppimisjaksoa ollut mahdollisuutta oppia perustaitoja. Opettajat kokevat, että työssäoppimassa ja näytöissä hyvin menestyvä opiskelija antaa oppilaitoksesta myönteisen kuvan työelämään ja viestii samalla laadukkaasta opetuksesta. Päinvastainen työelämän palaute saa opettajan korvat punoittamaan. Oppilaitosopetuksessa kiinnitetään huomiota opiskelijan osaamisen arviointiin ja mahdolliseen lisäharjoituksen tarpeeseen.

On juuri takana kokemus, että tulin työpaikalta korvat punaisena, kun opiskelija ei osannut mitään.

Pyritään ehkäisemään ongelmat työssäoppimisjaksolla. Ennen näyttöjä edellytetään osaamista, opiskelija ei pääse näyttöön ennen vaadittua osaamistasoa. Oppijoille, jotka eivät hallitse asioita vielä, tarjotaan ohjausta ja mahdollisuutta lisäharjoitukseen, jotta pärjäisi näytössä.

Kieltämättä kerran kun tässä opetin, tuli sellainen olo, että eihän nämä osaa edes työympäristöään siistiä, eihän näitä voi mihinkään maailmalle lähettää.

Näytöt ovat muuttaneet oppilaitoskulttuuria yhteistoiminnalliseksi myös opettajan työn näkökulmasta. Opetusta suunnitellaan yhdessä, opettajat vaihtavat opetusmateriaaleja ja toteuttavat opetusta yhdessä esimerkiksi laajempia kokonaisuuksia käsittävin tehtävin.

Opetuksen suunnittelu oppilaitoksessa on muuttunut aikaisempaan verrattuna enemmän opettajien yhteiseksi, yhdessä tekemäksi, vaikka nykyistä enemmänkin saisi olla yhteistä miettimistä.

Opetusmateriaaleja vaihdetaan opettajien välillä entistä enemmän.

On myös yhteisiä tehtäviä.

Työssäoppimispaikka oppimisympäristönä

Näytöt ja työssäoppimisen tavoitteiden tarkentuminen ovat vaikuttaneet työssäoppimisen suunnitteluun, järjestelyihin ja työssäoppimispaikkojen valintaan opiskelijan opintojen eri vaiheissa. Näytöt vahvistavat työssäoppimisen merkitystä, koska ne toteutetaan yhteistyössä työelämän kanssa. Opiskelijoiden ohjaukseen ja työssäoppimispaikkojen valintaan kiinnitetään huomiota entistä tarkemmin. Työssäoppimispaikan tulee olla toiminnaltaan sellainen, että työssäoppimisen tavoitteiden saavuttaminen ja näytön suorittaminen on mahdollista. Oppilaitoksen ja opettajien tehtävänä on varmistaa työpaikkojen soveltuvuus opiskelijan opetussuunnitelman tavoitteiden mukaisiksi työssäoppimispaikoiksi. Näytöt ovat tuoneet mukanaan työpaikkojen soveltuvuuden arvioinnin toisaalta työssäoppimispaikoiksi, toisaalta näyttöympäristöiksi. Arviointi on johtanut siihenkin, että aikaisemmin käytetyistä työpaikoista osaa ei enää käytetä, koska niiden toimintaa ei pidetä opiskelijan oppimistavoitteiden näkökulmasta tarkoituksenmukaisena.

Kaikilla aloilla on pohdittu, millaisessa paikassa työssäoppiminen missäkin opintojen vaiheessa on järkevää ja ohjattu opiskelijoita paikkojen valinnassa entistä enemmän.

Tärkein tekijä näyttöjä suunniteltaessa on oikeanlaatuisen työssäoppimispaikan valinta.

Opiskelijoiden ohjaus työssäoppimispaikkojen valinnassa ja tietynlainen työpaikkojen ranking on välttämätöntä. Jotkut työssäoppimispaikat ovat pudonneet työpaikkarekisteristä, koska on osoittautunut, että toiminta työpaikoilla ei välttämättä vastaa sille asetettuja tavoitteita.

Oppilaitoksissa on kehitetty työssäoppimispaikkojen valinnan ja siihen liittyvän ohjauksen helpottamiseksi työssäoppimispaikoista rekistereitä, jotka ovat myös opiskelijoiden käytettävissä. Rekisteriin on kirjattu kuvaus työpaikan toiminnasta, oppimismahdollisuuksista ja soveltuvuudesta opetussuunnitelman tavoitteiden mukaiseksi työssäoppimispaikaksi tietyissä opintokokonaisuuksissa. Opiskelija voi rekisterin avulla itse tutustua tarjolla oleviin vaihtoehtoihin. Opettajien toive on, että opiskelijalla opintojensa edetessä on mahdollisuus saada kokemusta ammattialastaan erilaisista työpaikoista.

Opettajan pitää osata ohjata niin, että työpaikan oppimismahdollisuudet ja oppilaitoksen tavoitteet kohtaavat. Tässä on alkuun tullut vähän kolareita. Nyt meillä on sellaiset selvitykset työssäoppimispaikoista, joissa kerrotaan, mitä niissä voi oppia. Opiskelijat osaa sen perusteella tehdä valintoja ja ohjautua oikeanlaisiin paikkoihin. Tämä on vaikuttanut paljon näihin järjestelyihin, helpottanut.

Oppijoiden olisi saatava kokemusta erilaisista työpaikoista.

Työssäoppimista koskevien tarkoituksenmukaisten ratkaisujen tekeminen edellyttää, että ohjaavilla opettajilla on vahva työelämän tuntemus.

Työpaikkojen työskentelytapojen ja toimintamuotojen tuntemus on entistä keskeisemmässä asemassa, koska työpaikoilla on pystyttävä näyttämään oikeita asioita.

Näytöt ovat vaikuttaneet työpaikalla tapahtuvan ohjauksen laatuun. Opetussuunnitelman keskeisten ammattitaitovaatimusten korostuminen näkyy myös työssäoppimisen tavoitteiden määrittelyssä ja opiskelijoiden ohjauksessa, samoin osaamisen varmistaminen työssäoppimisen edetessä. Opettajien mukaan työpaikkaohjaajat näkevät opiskelijat yksilöinä, erilaisina oppijoina. He osaavat havainnoida, millaiset asiat oppimisessa ovat vaikeita, ja kohdentaa ohjausta tämän mukaisesti. Opiskelijoiden ohjaus ja arviointi edellyttää työpaikkaohjaajilta taitoa analysoida omaa työtään. Tämä tuo työpaikkaohjaajankin työhön uusia näkökulmia.

Työpaikkaohjaajista osalla ohjaustyö on tarkentunut ja osaamisen varmistaminen tullut tärkeämmäksi. Työpaikkaohjaajat ovat myös itse oppineet näytöistä, esim. asioiden tärkeän painotuksen, vaikeat asiat oppimisessa, opiskelijoiden ohjauksesta ja omatkin työtehtävät näkee uudesta näkökulmasta.

Opiskelijalla on mahdollisuus osallistua työssäoppimisensa sisällön suunnitteluun työpaikalla yhteistyössä työpaikkaohjaajan kanssa. Opiskelijalle on tärkeää, että työtehtävät ovat riittävän vaativia suhteessa työssäoppimisen tavoitteisiin.

Opiskelijat ovat kokeneet, että heillä on enemmän sananvaltaa töitä työpaikalla jaettaessa. Töiden tulee olla oikeita eikä vain hanttihommia.

Työpaikkaohjaajan ammattitaitoa on sovittava yhteen opiskelijan tavoitteet, osaaminen ja työpaikan oppimismahdollisuudet. Onnistunut opiskelijan ohjaus mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset.

Erityisopiskelijalla oli hyvät työpaikkaohjaajat, jotka antoivat hänelle sopivia tehtäviä ja työssäoppiminen sujui vaikeuksista.

Työpaikkaohjaajien toimintatapa on joillakin aloilla muuttunut. Yhtä lailla, kun opettajat kertovat perustaitojen osaamisen varmistamisesta oppilaitoksessa ennen työssäoppimaan menoa, opiskelijoiden osaamista saatetaan varmistaa työpaikalla esimerkiksi harjoitustöiden avulla työssäoppimisjaksolla.

Näytöt ovat tehneet meidän alan yrittäjiä rohkeammiksi siten, että jotkut yrittäjät teettävät opiskelijoilla harjoitustöitä ennen näyttöä. Monta kertaa työhön ottamisenkin edellytyksenä on, että työnhakija tekee yrityksessä näytetöitä.

Työssäoppimisen ja näyttöjen arvioinnilla työpaikalla on vaikutusta opiskelijan työllistymismahdollisuuksiin. Työssäoppimisen aikana ja näytössä opiskelija antaa kuvan osaamisestaan.

Opiskelijat ovat myös työllistyneet paremmin kuin ennen. He ovat päässeet töihin mm. työssäoppimispaikkoihinsa. Työnantajat pitävät hyvänä asiana sitä, että opiskelijan osaamista on opiskeluaikana saatu arvioida työpaikalla työssäoppimisen jaksoilla ja näytöissä.

Verkko-oppimisympäristöt

Joissakin tutkinnoissa osa työssäoppimispaikoista on pitkien välimatkojen päässä, minkä takia työpaikkaohjaajien koulutus, perehdyttäminen näyttöihin ja opiskelijoiden työssäoppimisen ohjaus ja näyttöjen arviointi koetaan ongelmalliseksi. Ongelma on lähinnä taloudellinen; yhden opiskelijan ohjaukseen työpäikälle saattaa opettajalta kulua kokonainen työpäivä. Ongelman ratkaisuksi on suunniteltu verkko-oppimisympäristön käyttöönottoa. Työpaikkaohjaajien koulutus ja perehdyttäminen näyttöihin tapahtuisi verkko-oppimisympäristössä.

Maantieteellisesti kaukana sijaitsevien työssäoppimispaikkojen ja työpaikkaohjaajien koulutukseen ja näyttöä tukevaan toimintaan olisi tarpeellista löytää malli. Verkko-oppimisympäristö voisi tarjota mahdollisuuksia tukea näitä kohderyhmiä.

Verkko-oppimisympäristöjä on jo otettukin käyttöön. Niiden tarkoituksena on esisijaisesti toimia opiskelijoiden työssäoppimisen ja näyttöihin liittyvän ohjauksen tukena. Verkko-oppimisympäristöstä on saatavissa näyttöihin liittyviä ohjeita, työssäoppimisjaksoille tarkoitettuja tehtäviä ja näyttöaineisto. Verkkokeskustelua hyödynnetään työssäoppimisen ohjauksessa. Työssäoppimisjaksolla oleva opiskelijaryhmä ja ohjaava opettaja käyvät jakson aikana keskustelua työssäoppimiseen liittyvistä kysymyksistä verkossa. Opiskelijat nostavat keskustelussa esille myös kokemuksiaan näytöistä.

Pulpetix-alustalle tehty näyttöjen ohjausta ja työssäoppimisjaksoiden tehtäviä.

Kaikkia tämän tutkinnon opiskelijoita ohjataan työssäoppimisjaksoillaan myös verkossa, kun opiskelijat ja ohjaava opettaja käyvät verkkokeskustelua. Työpaikkaohjaajat eivät ole tähän osallistuneet. Verkossa opiskelijat vaihtavat kokemuksia myös näytöistä, kertovat toisilleen millaisia näyttöjä ovat suorittaneet, miten niissä onnistuneet yms. Näyttöaineisto on verkossa kokonaisuudessaan.

5.4 Muutokset työelämäyhteistyössä

Työelämäyhteistyön tehostuminen

Ammatillisen koulutuksen kehittäminen perustuu oppilaitosten ja työelämän eri osapuolten sujuvaan yhteistyöhön. Yhteistyön onnistumisen edellytyksenä on siinä osallisena olevien yhteinen ymmärrys tavoitteista, joihin pyritään, ja yhteistyökumppanien keskinäinen arvostus. Aiemmin tuli jo esille, että opettajat kokevat näyttöjen vaikuttaneen paitsi työssäoppimisen merkityksen korostumiseen, myös oppilaitoksessa tapahtuvan opetuksen arvostuksen kasvuun. Sama ilmiö tulee esille opettajien kuvauksissa työelämäyhteistyöstä. Koetaan, että yhteistyökumppanit arvostavat toistensa osaamista ja pyrkivät yhteisin tavoittein kehittämään koulutusta. Oppilaitoksilta ja opettajilta edellytetään avoimuutta yhteistyökumppaneina.

Molemminpuolinen kunnioitus työelämän ja koulun välillä on lisääntynyt.

Jos oppilaitos ja sen henkilökunta toimii avoimesti yhteistyössä työelämän kanssa, näyttöjen toteuttamisessa ei ole ylipääsemättömiä ongelmia.

Näyttöjen myötä työelämäyhteistyö on selkeästi lisääntynyt. Yhteistyön lisääntyminen koskee näyttöjen lisäksi myös muuta koulutuksen järjestämistä ja toteuttamista kuin näyttöjä. Yhteistyön arvioidaan laadullisestikin parantuneen.

Yhteistyö työpaikkojen kanssa on lisääntynyt yleisestikin näyttöjen seurauksena, myös muissa asioissa kuin näytöissä.

Näyttöjen ansiosta työelämäyhteistyö parantui.

Tiivistyneen työelämäyhteistyön vaikutukset näkyvät sekä tavassa, jolla näyttöjä toteutetaan että opetuksen kehittymisenä. Yhteistyö on vastavuoroista; työelämää tarvitaan työssäoppimisen ja näyttöjen toteuttamiseen ja työelämän edustajat vaikuttavat puolestaan oppilaitoksessa tapahtuvan opetuksen sisältöihin.

Näyttöjen työstämisessä ennen työelämän mukaantuloa oli koulumainen näkökulma.

Työpaikoilta tulee käytännön ehdotuksia opetuksen kehittämiseen. Opetus on kehittynyt ja lähentynyt työelämän todellisuutta vastaavaksi, koska näytöt on suunniteltu yhteistyössä työelämän edustajien kanssa.

Ammatillinen neuvottelukunta

Näyttöjärjestelmän kehittäminen ja oppilaitosten vuosittaisen näyttösuunnitelman hyväksyminen ja toteuttaminen on lisännyt oppilaitosten ja työelämän yhteistyötä koulutuksen suunnittelun tasolla. Useimmissa oppilaitoksissa on jo entuudestaan ollut olemassa ammatillisia neuvottelukuntia, joiden tehtävänä on ollut osallistua esimerkiksi oppilaitoksen opetussuunnitelmien kehittämiseen. Näyttöjärjestelmä edellyttää näyttöjen toteuttamista varten perustettavaa toimielintä, jossa edustettuina ovat koulutuksen järjestäjä, opettajat ja opiskelijoita sekä asianomaisen alan tai alojen työ- ja elinkeinoelämä (HE 41/2005). Useissa oppilaitoksissa toimielimeksi on niillä koulutusaloilla, joilla näyttöjä pilottiprojektin päätyttyä edelleen toteutetaan, nimetty alakohtainen ammatillinen neuvottelukunta tai tehty tällainen suunnitelma tulevaisuuden varalle kaikkien koulutusalojen osalta. Näyttöjärjestelmään liittyvien tehtävien arvioidaan terävöittävän ammatillisen neuvottelukunnan työskentelyä.

Toimielimiksi nimettiin ammatilliset neuvottelukunnat. Samaa mallia on suositeltu muille koulutusaloille, koska kokemukset tästä ovat olleet kovin myönteisiä. Ennen näyttöjä oli joskus vaikeata keksiä asioita, mitä ammatillisessa neuvottelukunnassa käsiteltäisiin.

Toimieliminä toimivat ammatilliset neuvottelukunnat, joiden toimintaa näytöt ovat jännevoittaneet tuomalla lisää sisältöä, yhteistyötä ja vaikuttamista koulun ja työelämän välille. Suositus on, että ammatillisten neuvottelukuntien roolia laajennetaan siten, että niiden tehtävät ulottuvat sekä opetussuunnitelmaan, työssäoppimiseen että näytöihin.

Yhteistyö työpaikkaohjaajien kanssa

Opettajat kuvaavat yhteistyön työpaikkaohjaajien kanssa lisääntyneen ja tehostuneen. Kuvaukset kertovat yhteistyökumppanuudesta, jossa aloitteellisia ovat molemmat osa-

puolet. Opettajien toivotaan näkyvän työpaikoilla. Yhteistyövaatimusten muutos on merkinnyt joillakin koulutusaloilla suurta muutosta opettajan työn kuvaan. Aiemmin harjoittelun valvonnasta saattoi vastata yksi oppilaitoksen ammattinopettaja, jonka vastuulla olivat kaikki kyseisen tutkinnon työelämäsuhteet. Nyt työssäoppimisen ohjaus ja näyttöjen järjestelyt kuuluvat kaikkien ammattinopettajien työhön. Opettaja on siis saattanut joutua työssään aivan uudenlaiseen tilanteeseen työpaikkaohjaajien yhteistyökumppanina.

Opettajien ja työpaikkaohjaajien yhteistyö on tiivistynyt.

Työpaikoilla toivotaan, että opettajat jalkautuisivat työpaikoille nykyistä useammin. Helpommin otetaan nyt yhteyttä työpaikkoihin kuin aiemmin ja päinvastoin. Yhteydenpito puolin ja toisin on siis lisääntynyt.

Näytöt ja työssäoppimisen ohjauskäytäntöjen muutos aikaisempaan harjoittelunohjaukseen verrattuna on osoittanut, että kaikkien opettajien ei ole niin helppo mennä työpaikalle. Näyttöjen järjestäminen ja arviointi edellyttää, että opettajan on liikuttava koulun ulkopuolella.

Työpaikkaohjaajien kanssa on tehty konkreettista yhteistyötä opetussuunnitelman auki purkamiseksi työelämän kielelle. Työ ei ole ollut helppoa, mutta sen tulos on ollut selvästi vaikuttava. Opetussuunnitelman sisältö on tullut tutuksi myös työpaikkaohjaajille. Samalla on jouduttu erittelemään oman työpaikan toimintaa opiskelijoiden oppimistavoitteiden näkökulmasta.

Opetussuunnitelman purkaminen käytännön työtehtäviksi on ollut hikinen urakka, mutta perehdyttänyt työpaikan edustajia ops:n perusteisiin ja auttanut analysoimaan oman työpaikan toimintaa.

Työpaikkaohjaajien koulutus on olennainen osa yhteistyötä. Koulutuksen tavoitteena on työpaikkaohjaajien perehdyttäminen opetussuunnitelman tavoitteisiin ja sisältöön sekä opiskelijan ohjaukseen ja arviointiin työpaikalla. Näiden lisäksi koulutuksissa oppilaitos, sen toiminta ja henkilöstö tulee tutuksi työpaikkaohjaajille. Opettajat arvioivat työpaikkaohjaajakoulutusten lisännen työelämän edustajien kiinnostusta yhteistyöhön.

Työpaikkaohjaajakoulutuksen merkitys on erittäin suuri koulutuksen, opetuksen ja yhteistyön kehittämisessä. Näissä koulutuksissa ohjaajat oppivat tietämään mitä koulussa tehdään ja mitä ovat ops:n tavoitteet. Näiden asioiden tunteminen lisää myös arvostusta. Näytöt ovat tehneet työelämän ja oppilaitoksen kanssakäymisen tiiviimmäksi. Näytöt ovat tuoneet tähän hyvän lisän.

Kyllä työpaikkaohjaajakoulutuksilla on ollut merkitystä. Niihin osallistuneet ymmärtävät ja ovat kiinnostuneita.

Työpaikkaohjaajakoulutuksia on pyritty toteuttamaan erilaisille työpaikoille soveltuvien vaihtoehtoin. Oppilaitoksessa tapahtuvaan koulutukseen osallistuminen saattaa olla ongelmallista työpaikan työjärjestelyjen takia. Koulutusta onkin viety työpaikoille. Työpaikkaohjaajien toive on, että koulutusta voitaisiin joustavasti yhdistää opiskelijoiden työssäoppimisen ohjaukseen.

Tpo-koulutusta viety työpaikoille, työpaikat kokivat tämän hyvänä asiana. Koettiin, että oppilaitoksesta tuliin vastaan.

Työpaikkaohjaajat toivovat koulutusta, jota toteutettaisiin opiskelijoiden työssäoppimisen yhteydessä.

Työpaikkaohjaajia on pilottiprojekteissa perehdytetty ja koulutettu runsaslukuisesti. Osa opettajista näkee, että työpaikkaohjaajien henkilökohtaiseen ohjaukseen tulee panostaa yleisten työpaikkaohjaajakoulutusten lisäksi. Eräissä projekteissa oli keskitytty nimenomaan työpaikkaohjaajien henkilökohtaiseen ja työpaikkakohtaiseen perehdytykseen ja ohjaukseen, ja arvioitiin, että tällainen toimintamalli ei ole tarpeeksi kattava. Työpaikkaohjaajakoulutukseen haluttaisiin panostaa työelämälähtöisin toimintamallein.

Työelämän edustajien, työpaikkaohjaajien ja työnjohtajien, perehdyttäminen opettajien välityksellä lisää verkostoitumista, mutta ei useimmissa tapauksissa ole tarpeeksi kattavaa, tarvitsevat lisäkoulutusta näyttötoimintaan.

Opettajan rooli työpaikkaohjaajan tukena ja ohjeistajana on tärkeä. Henkilökohtainen ohjaus näytön järjestämiseen ja arviointiin tarvitaan yleisten tpo-koulutusten lisäksi.

Työpaikkaohjaajat ja opiskelijat ovat toivoneet, että oppilaitos osallistuisi enemmän opiskelijoiden ohjaukseen ja konsultoi myös enemmän työpaikkojen henkilöstöä. Työelämän edustajien koulutukseen tulisi satsata.

Opiskelijoita perehdytetään oppilaitoksessa ennen työssäoppimisjaksoa myös näyttöön. Opettajat näkisivät mieluusti yhteistyön toteutuvan myös niin, että työpaikkaohjaajat osallistuisivat yhdessä opiskelijoiden kanssa perehdytykseen. Työpaikkojen työjärjestelyt ja kiireinen työtahti antavat tähän harvoin mahdollisuuden.

Ennen työssäoppimisjaksoa käydään näytön asioita läpi opiskelijoiden kanssa. Ongelmana on se, että nykyisin työpaikkojen ihmiset eivät pääse juuri käymään oppilaitoksella.

Alakohtaiset erityispiirteet näkyvät työpaikkaohjaajien kanssa tehtävässä yhteistyössä. Äärimmillään opiskelijan näyttö on suunniteltu sellaiseksi, että yrittäjän on suljettava liikkeensä näytön seuraamisen ajaksi, jolloin taloudellisista syistä on ymmärrettävää, että työelämäyhteistyö on todella haasteellista.

Alan yritykset ovat pieniä, näyttöjen seuraaminen edellyttää liikkeen sulkemista, mistä syystä työelämäedustuksen löytyminen on haastavaa.

Ammattiosaamisen näytöt ja näyttötutkintojärjestelmä aiheuttavat kentällä sekaannusta ja hämmennystä. Opettajien kanssa käydyissä keskusteluissa tuli ilmi, että niin työpaikkaohjaajat, opiskelijat itse kuin myös opettajat sekoittavat näiden järjestelmien käsitteitä. Monilla aloilla samat työpaikkaohjaajat toimivat sekä opetussuunnitelman perusteen mukaisessa koulutuksessa olevien että näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen opiskelijoiden työssäoppimisen ohjaajina ja näyttöjen arvioijina. Työpaikkaohjaajien koulutuksessa onkin tarpeen selvittää ammattiosaamisen näyttöjen ja näyttötutkintojärjestelmän näyttöjen yhtäläisyyksiä ja eroja. Erään oppilaitoksen toiveena oli, että järjestelmät yhtenäistettäisiin, mikä toisi selkeyttä ammatillisen peruskoulutuksen toteuttamiseen yhteistyössä työelämän kanssa.

Kentällä näytöt mielletään samanlaisiksi kuin näyttötutkintojen näytöt.

Sana näyttöjärjestelmä tuo mieleen epätietoisuutta: nuorten näytöt/aikuisten näytöt, käsitteet?

Työpaikkaohjaajat opiskelijan ammattitaidon arvioijina

Työelämän osuus arvioinnissa on näyttöjen myötä kasvanut.

Eräissä oppilaitoksissa on seurattu opiskelijoiden opintosuoritusten arvosanoja, kun ammattitaitoa on arvioitu näytöillä tai ennen näyttöjen toteuttamista muilla arviointimenetelmillä. Opiskelijoiden opintomenestys on näyttöjen myötä todettu paremmaksi kuin ennen näyttöjä. Tämän tutkimuksen aineiston perusteella selitys opintomenestykselle on löydettävissä erityisesti opiskelijan osaamisen varmistamisesta – näyttöön ei ohjata opiskelijaa, jolla ei näyttöä edeltävän osaamiskartoituksen, esimerkiksi työpaikalla tehtävän näyttöön, työpaikkaohjaajan arvioinnin ja opiskelijan kanssa käytävän arviointikeskustelun perusteella ole edellytyksiä selviytyä siitä hyväksytysti. Opiskelijan osaamista varmistetaan opettajan, työpaikkaohjaajan ja opiskelijan yhteistyönä. Näyttöjen hylkäämisen syynä ei ole ollut niinkään opiskelijan osaamattomuus ammattityössä, vaan enemmänkin puutteet yleisissä työelämävalmiuksissa, kuten sovittujen työaikojen noudattamisessa näyttötilanteissa.

Näyttöjen arvioinnissa koko arviointiasteikko on ollut käytössä. Oppilaitoksessa on tehty selvitystä arvosanoista ja todettu, että ne ovat olleet parempia kuin vanhassa systeemissä.

Näyttöjä ei juuri ole hylätty. Niitä on suoritettu yhteensä 867, joista hylättyjä on ollut 21. Yleisin hylkäämisen syy on, että opiskelija on autokaupoilla eikä ilmesty paikalle aikanaan.

Suhtautuminen työpaikkaohjaajien arviointiin on jossain määrin ristiriitainen. Työpaikkaohjaajien osallistuminen arviointiin tuo siihen monitahoarvioinnin näkökulman, minkä koetaan lisäävän arvioinnin luotettavuutta. Erityisesti opiskelijat arvostavat työpaikkaohjaajan arviointia. Myös Vehviläinen (2004b) toteaa, että työpaikkojen edustajien sanomisilla ja arvioinnilla on erittäin suuri painoarvo opiskelijoiden keskuudessa. Opettajien mielestä työpaikkaohjaajat antavat opiskelijoille joskus liian hyviä arvosanoja eivätkä riittävän tarkasti käytä koko viisiportaista arviointiasteikkoa. Ratkaisuksi nähdään työpaikkaohjaajien entistä huolellisempi perehdyttäminen ja koulutus.

Näyttöjen arviointia pidetään luotettavana, koska mukana on opettajan lisäksi työelämän edustajan arviointi.

Yleensä työelämän edustajien antamat arvioinnin tulokset ovat liian hyviä, perehdyttämiseen ja kouluttamiseen tulee panostaa.

Työssäoppimisen numero on tosi usein 3 tai 4, voisi olla vähän enemmän hajontaa.

Opiskelija sai yhdestä näytöstä nelosen ja ihmettelin, että miten se voi olla mahdollista, kun itse antaisin nollan täällä. Numerot on jotenkin liian hyviä. Mietin monta kertaa, että olen varmaan liian ankara.

5.5 Muutokset oppilaitosten opetussuunnitelmissa

Tämän tutkimuksen aineiston mukaan kaikissa näyttöpilottiprojekteja toteuttaneissa ja projektin jo päättäneissä oppilaitoksissa ammattiosaamisen näyttöjä on jatkettu osana oppilaitoksen opetussuunnitelman toteutusta ainakin niissä tutkinnoissa, joissa näyttöpilottiprojektia on toteutettu. Joidenkin koulutuksen järjestäjien toiminnassa näytöt on otettu käyttöön pilottikokeilua laajemmin. Näyttöaineistoprojekteissa kehitettyjen näyttöaineistojen käyttäminen on oppilaitoksissa varsin kirjavaa. Osa kertoo käyttävänsä kansallista näyttöaineistoa, osa osia siitä, osa oppilaitoksessa näyttöpilotin aikana laadittuja omia aineistoja.

Ammattiosaamisen näytöt on kirjattu oppilaitosten opetussuunnitelmaan varsin erilaisin tavoin. Suppein tapa tuoda näyttö esille oppilaitoksen opetussuunnitelma-asiakirjassa on mainita näytöstä yhdellä lauseella joko koulutuksen järjestäjän opetussuunnitelman yleisessä osassa tai tutkintokohtaisen opetussuunnitelman johdanto-osassa. Muita vaihtoehtoja on ammattiosaamisen näytön kirjaaminen tutkintokohtaisessa opetussuunnitelmassa eri opintokokonaisuuksien opintojaksoksi tai arviointiohjeissa arviointimenetelmäksi.

Kun näyttö on kirjattu tutkintokohtaiseen opetussuunnitelmaan opintokokonaisuuden opintojaksoksi, se on samalla resursoitu. Näyttöpilottiprojekteissa toimineiden opettajien erityinen huoli on ollut, millä tavalla näytöt resursoidaan ja onko resurssi näytön järjestämiseen ja arviointiin nähden riittävä. Näytön kirjaaminen osaksi opintokokonaisuuksien toteutusta oppilaitoksen opetussuunnitelmassa voisi olla tähän yksi selkeä ratkaisu.

Opetussuunnitelmassa näytöt ovat yksi opintojakso, jolloin se on samalla resursoitu, osa kokonaisuutta, määritelty arviointiyksikkönä. Jokaisesta opintokokonaisuudesta yksi näyttö, ja näyttö voi sisältää useita näyttötehtäviä.

Näyttö on ammattitaidon arviointimenetelmä. Joissakin oppilaitoksissa tämä on kirjattu oppilaitoksen arviointiohjeeseen. Näytön vaikutus arviointiin ei vielä tule monenkaan oppilaitoksen arviointiohjeesta esille; tämä onkin asia, johon opettajat odottavat lisätietoa ja ohjeita. Opetusministeriön asettaman näyttöjen johtoryhmän 22.4.2004 laatiman linjauseityksen mukaan näytössä arvioidaan opintokokonaisuuden keskeinen ammatillinen osaaminen, jolloin näytöllä on ratkaiseva merkitys ammatillisen opintokokonaisuuden arvosanaa muodostettaessa. ”Ratkaisevan merkityksen” määrittelemineen tuntuu opettajista epäselvältä ja vaikealta. Niissä oppilaitoksissa, joissa näyttö on kirjattu oppilaitoksen opetussuunnitelmaan vain mainintana, opettajat ovat kovin epätietoisia siitä, mikä on näytön painoarvo eri opintokokonaisuuksien arvioinnissa. Opettajat määrittelevät näytön erityisesti työssäoppimisen arviointimenetelmäksi.

Näytön painoarvon selvittäminen opiskelijalle osana opintokokonaisuuden arviointia näyttää olevan ongelmallista. Näytön tavoitteena on osoittaa työelämän edellyttämää käytännön osaamista, mutta opettaja voi määritellä näytön vaikuttavan opintosuorituksiin tiedon tasolla. Tutkimusaineisto osoittaa, ettei tämä ole yleisin määrittelytapa, mutta on ehkä aiheellista olla huolissaan näyttöjen todellisesta merkityksestä opiskelijan arvioinnissa. Opettajien mielestä työpaikkaohjaajat tarvitsevat ohjausta ja tukea arviointikriteerien soveltamisessa. On kuitenkin syytä kysyä, onko arviointimenetelmien soveltamisen ja arvioinnin määrittelyn ongelma enemmänkin opettajan kuin työpaikkaohjaajan?

Näytön arviointi selvitetään arviointiohjeessa. Vaikutus arvosanaan on opintoviikkojen suhteessa. Näytön laajuus 1–1,5 ov. Tavoitteena on, että näytön arvosana muodostaisi puolet koko opintokokonaisuuden arvosanasta. To:n arviointi olisi ohjaavaa ja siinä annettaisiin opiskelijalle oikeus osallistua näyttöön eli todetaan valmiudet.

Näyttö mielletään oppilaitoksessa arviointimenetelmäksi ja sellaisena se on kirjattu myös opetussuunnitelmaan. Oppilaitoksen opetussuunnitelma on siis päivitetty näin.

Opetussuunnitelmassa näytöt ovat yksi opintojakso, jolloin se on samalla resursoitu, osa kokonaisuutta, määritelty arviointiyksikkönä. Jokaisesta opintokokonaisuudesta yksi näyttö, ja näyttö voi sisältää useita näyttötehtäviä.

Näyttö on mainittu opetussuunnitelmassa, mutta sitä ei ole erotettu sieltä mitenkään erilleen. Siitä annetaan erillinen todistus. Se vaikuttaa kokonaisarviointiin tiedon tasolla. Sitä ei ole mitenkään kirjattu arviointiohjeisiin. Opintokortissa sitä ei mitenkään eritellä. Siitä tulee erillinen todistus. Me on vaan nyt tehty näitä.

5.6 Muutokset opetusjärjestelyissä

Opetusjärjestelyjen kokonaisuus

Lähiopetus kattaa määrällisesti suurimman osuuden opetusjärjestelyistä. Lähiopetuksen määrä eri oppilaitoksissa ja koulutusaloilla vaihtelee tämän tutkimuksen aineistossa 28–32 viikoittaisen opetustunnin välillä. Opetusministeriön työryhmämuistion (2002) mukaan lähiopetuksen määrä vaihteli vuonna 2001 24–33 viikoittaisen opetustunnin välillä. Työssäoppimista on kaikissa tutkinnoissa yhteensä vähintään 20 opintoviikkoa, oppilaitosten opetussuunnitelmien mukaan enimmillään 38 opintoviikkoa.

Lähiopetuksen rinnalla jokaisella ammatillisen perustutkinnon opiskelijalla on etä- tai itsenäistä opiskelua 8–12 tuntia viikossa. Etäopiskelu voi olla opettajan ryhmä- tai opiskelijakohtaisesti ohjaamaa joko tietoverkossa tai henkilökohtaisesti. Opetushallituksen työryhmämuistion (2002) mukaan opiskelijat kokivat saavansa etäopiskeluun liian vähän ohjausta. Tämän tutkimuksen aineistossa ainoastaan maatalous- ja puutarha-alalla etäopiskelua oli resursoitu viisi tuntia viikossa opiskelijaryhmää kohden.

Verkko-opetus voi olla opintojaksojen suorittamista tietoverkon välityksellä tai työssäoppimisen verkko-ohjausta. Näyttöihin liittyviä ohjeita ja näyttöaineistoa on viety verkkooppimisympäristöön.

Tukiopetus ja simulaatiot tapahtuvat yleensä oppilaitoksessa ryhmäkohtaisesti tai pienryhminä. Tuki- tai lisäopetus näyttää näyttöjen myötä tulleen aikaisempaa enemmän yhteisten opintojen sijasta myös ammatillisiin opintoihin. Tuki- tai lisäopetuksen avulla harjaannutaan sellaisilla ammattitaidon osa-alueilla, joilla opiskelijalla on ongelmia suorittaa näyttöä.

Projektiopiskelu voi olla lähi-, etä- tai itsenäistä opiskelua ja liittyä myös työssäoppimiseen. Tutkimuksen aineiston mukaan joillakin aloilla projektiopiskelua on kehitetty työelämälähtöisesti; projekteja toteutetaan yhteistyössä työssäoppimispaikkojen kanssa. Työssäoppimisen tapaan projektissa oppiminen on samanaikaisesti sekä opetuksen järjes-

tämismuoto että opetusmenetelmä. Monimuoto-opetus on edellä kuvattujen opetusjärjestelyjen yhdistelmä. Kun näytöistä tulee pakollinen ammattitaidon arviointimenetelmä, ne on huomioitava myös osana opetusjärjestelyjä.

Tutkimusaineiston perusteella lähiopetuksen osuus opetusjärjestelyissä ei näyttöjen seurauksena ole muuttunut.

Työssäoppimisen jaksotus

Työssäoppimisen toimivat ja tarkoituksenmukaiset järjestelyt nähdään koko näyttöjärjestelmän toteutumisen ehdoksi.

Näyttöjen järjestämisen ja järjestelyjen onnistumisen edellytys on, että työssäoppimisen järjestelyt on kunnossa. Silloin näytöt menevät omalla painollaan. Tämä on sitä samaa työtä, mitä tehdään. Kun alun pitäen on sovittu, mitä työssäoppiminen on, silloin näytöt menee omalla painollaan.

Näyttöjen vaikutuksesta työssäoppimisen jaksotus on oppilaitoksissa muuttunut. Aikaisempaan käytäntöön verrattuna jaksoja on useita, ne ovat eri pituisia, ja sijoittuvat opiskelijan koko opintojen ajalle. Kunkin opintokokonaisuuden teoriaopinnot pyritään opettamaan ennen työssäoppimisjaksoa ja näyttöä.

Työssäoppimisen jaksotus tutkinnossa on aikaisempaan harjoitteluun verrattuna muuttunut niin, että jaksoja on useampia kuin aikaisemmin.

Näytöt ovat tuoneet esille tarvetta muuttaa opintojen jaksotusta sekä oppilaitosopetuksen että työssäoppimisjaksojen sijoittelun osalta.

Työssäoppimisjaksojen ajankohdissa otetaan huomioon näytöt. Teoria ennen työssäoppimista pääosin.

Työssäoppimisen jaksotusta on suunniteltu yhteistyössä työelämän edustajien kanssa. Jaksotuksessa näkyvät myös alakohtaiset erityispiirteet. Esimerkiksi maatalous- ja puutarha-alan perustutkinnoissa on työssäoppimisen jaksoja ja näyttöjä, joiden sijoittuminen talviaikaan on mahdotonta.

Vinkkejä on tullut työpaikkaohjaajakoulutuksissa ja sen mukaan ne on nyt laitettu.

Tällä alalla suuri osa näytöistä ajoittuu syksyyn. Luonto vaikuttaa paljon siihen, milloin työssäoppimista on ja kun näytöt ovat työssäoppimisen yhteydessä toiminnallisia näyttöjä, täytyy ottaa työelämä huomioon siten, että kysytään heiltä, milloin on sellaista työtä, että on sopivat työssäoppimisjaksot ja on sopiva näyttää. Se on semmosta yhteistyötä koulun ja työelämän kanssa.

Oppilaitoksen jaksojärjestelmä

Opetusjärjestelyjen tulisi toteutua siten, että ne edistävät opiskelijan oppimisprosessia. Opettajien näkemyksen mukaan opiskelijalla tulisi olla mahdollisuus ammatillisten opintojen jatkuvaan opiskeluun.

Opetusjärjestelyillä on selvä vaikutus oppimismahdollisuuksiin. Ammatillisia perusopintoja tulisi oli läpi koko lukuvuoden, jotta voi harjaantua. Kun ollaan viikkoja poissa ammattityössä, taidot nollaantuvat helposti. Heikommilla opiskelijoilla on erityisen vaikeata.

Tämä toive ei kaikissa oppilaitoksissa toteudu. Esimerkiksi viisijaksojärjestelmää sovelletaan siten, että opiskelijalla on ns. yhteisten opintojen jaksoja, ammatillisten aineiden jaksoja ja työssäoppimisjaksoja. Yhteisten opintojen jakson aikana opintoihin kuuluu vain yhteisiä aineita, ei ammatillisia. Tähän järjestelmään kohdistuu ammatin opettajien voimakas kritiikki, koska he eivät katso tällaisten opetusjärjestelyjen tukevan opiskelijan ammattitaidon oppimista.

Nykyinen jaksojärjestelmä ei tällaisenaan parhaalla mahdollisella tavalla tue ammattitaidon oppimista. Yhden ryhmän kanssa kävi niin, että syksyn ensimmäinen jakso oli yhteisten aineiden opintoja, toinen jakso ammattiaineiden opintoja, silloin esim. asiakastyötä, mutta tällä jaksolla ei ollut riittävästi aikaa valmentaa opiskelijoita työssäoppimiseen ja työssäoppimisjakson tavoitteena olleeseen ammattityöhön. Seuraava jakso oli työssäoppimisjakso, ja sen jälkeen on taas yhteisten opintojen jakso. Tällainen jaksojärjestelmä ei sovellu palvelualojen ammattien oppimiseen.

Tässä oppilaitoksessa jaksojärjestelmän perusteluna on ammatilukioyhteistyö. Ammatilukion opiskelijat suorittavat yhteisten opintojen jaksojen aikana lukio-opintoja.

Jaksojärjestelmään vaikuttaa ammatilukiojärjestelyt, vaikka näiden opiskelijoiden määrä kokonaisuutena on marginaalinen.

Joustavat opetusjärjestelyt

Opettajien määrittelyn mukaan joustavilla opetusjärjestelyillä tarkoitetaan sitä, että opetusta henkilökohtaistetaan opiskelijan tarpeiden perusteella. Tällaista henkilökohtaistamista on esimerkiksi opetuksen eriyttäminen opiskelijaryhmässä. Käytännön ongelmaksi opettajat näkevät opiskelijoiden hyvin erilaiset lähtökohdat ja niihin perustuvat oppimistarpeet. Kun samassa opiskelijaryhmässä on esimerkiksi aiemmin ammatillisen perustutkinnon suorittaneita, ylioppilaita tai perusopetuksesta ammatillisen koulutukseen hakeutuneita, opintojen eriyttäminen ja järjestelyt siten, että opiskelijan koulutusajan lyhentäminen olisi mahdollista, koetaan työlääksi ja vaikeaksi.

Hopsista huolimatta 20 opiskelijan ryhmässä eriyttäminen on ongelma. Joukossa on monenlaisia oppijaa, on ammatilukiota käyviä ja on ylioppilaita ja aikaisemmin ammatillisen tutkinnon suorittaneita ja pitäisi toteuttaa joustavia opetusjärjestelyjä. Nämä työaikajärjestelyt ovat opettajalle ja koko osastolle aika lailla haastava juttu. Esim. ylioppilaiden opiskeluaikaa ei alle 2,5 vuoden pystytä lyhentämään. Useimmiten se on kolme vuotta, ei siitä paljon pysty lyhentämään.

5.7 Muutokset opetusmenetelmissä

Yleistä arviointia näyttöjen vaikutuksesta opetusmenetelmiin

Aiemmissa näyttöjä koskevissa tutkimuksissa on tuotu esille, että opettajat uskovat näyttöjen kehittävän oppilaitoksessa käytettäviä opiskelu- ja opetusmenetelmiä (mm.

Vehviläinen 2004a ja b). Tämänkin tutkimuksen aineisto vahvistaa uskomusta. Näytöt ovat pakottaneet opettajia kriittisesti arvioimaan opetuksen sisältöjä ja samalla sitä, miksi ja miten opetetaan. Näyttöjä koskevat palautekeskustelut koetaan myös opetusmenetelmiä koskeviksi palautekeskusteluiksi.

Näytöt ovat opettaneet kriittisesti arvioimaan opetusmenetelmiä ja palautekeskustelut on koettu opettavaisiksi.

Aiemmin luvussa 4.2 tuotiin esille, että opettajien viesti opiskelijan oppimisprosessin yksilöllistymisestä ja opintojen henkilökohtaistamisesta on osin ristiriitainen. Opetusmenetelmien muutoksien kuvaukset ovat selkeästi yhteydessä oppimiskäsitystä koskeviin kuvauksiin; ristiriita tulee tässäkin esille. Osa opettajista on sitä mieltä, että opetusmenetelmissä ei näyttöjen seurauksena ole juuri muutoksia tapahtunut.

Opetusmenetelmät ovat suurimmalla osalla opettajia pysyneet samoina kuin ennenkin.

Opettajien on jossain määrin hankalaa kuvailla sanallisesti tai eritellä tarkemmin, millaisia opetusmenetelmiä he itse asiassa käyttävät. Onko tämä tieto niin hiljaista, että opettaja ei pysty tuomaan sitä julki? Varsin helposti opetusmenetelmien kuvailu jää tasolle teorian opettaminen/käytännön tekeminen. Tutkimusaineisto tuo yleiskuvana selkeästi esille, että käytännön tekemisenä tapahtuva opetus on näyttöjen vaikutuksesta lisääntynyt. Hauska yksityiskohta aineistossa on, että opettajat kyllä kertovat opettavansa teoriaa, mutta kukaan ei mainitse pitävänsä luentoja; opettaja pitää tuntia.

Opetusmenetelmät ja arviointimenetelmät elävät opettajien puheessa tiivistä yhteiseloä. Näyttöjen arviointia ja palautekeskusteluja koskevissa kuvauksissa tulee esille kehittävän arvioinnin näkökulma (ks. Helakorpi 2001). Näyttöä koskeva palautekeskustelu nähdään olennaisena osana oppimisprosessia, jolloin palautekeskustelu on ajateltavissa myös opetusmenetelmäksi. Opiskelijan oppimisprosessin nähdään etenevän siten, että opintojen alkuvaiheessa painotetaan teoreettista opiskelua ja pikkuhiljaa siirrytään enemmän tekemällä oppimiseen ja teorian soveltamiseen käytännön työtehtävissä. Hiukan opettajia huolestuttaa, mitä opetuksesta joudutaan näyttöjen takia jättämään pois.

Jostain tämä näyttöihin menevä resurssi on poissa, mutta on vaikea määritellä, mistä, työkokeista vai harjoitustöistä vai mistä. Joka opintokokonaisuudessa näyttö on osa arviointia, mutta muutakin arviointia tarvitaan. Alkuvaiheessa opintoja on enemmän kirjallisia kokeita, kun pitää oppia asioita myös teoriassa. Opintojen edetessä oppiminen alkaa painottua enemmän tekemiseen ja teorian soveltamiseen.

Työvaltainen oppiminen oppilaitoksessa

Ammatillisen koulutuksen yhtenä kehittämistavoitteena on työvaltaisten ja harjaantumiseen tähtäävien opiskelumenetelmien kehittäminen (Opetusministeriö 2004). Näytöt näyttävät muuttaneet ammatillisen koulutuksen arkea oppilaitoksissa toivottuun suuntaan. Opettajat käyttävät työvaltaisista opiskelumenetelmistä nimityksiä toiminnallinen oppiminen koulussa, tekemällä oppiminen, käytännön työn tekeminen tai käytännön työn opettaminen. Työvaltaisen opetuksen toteuttamiseen liittyy tausta-ajatus näyttöön valmentautumisesta ja näytössä esille tuleviin työtehtäviin harjaantumisesta.

Toiminnallinen oppiminen koulussa on valmennusta ja harjaantumista näytön suorittamiseen.

Osassa oppilaitoksia työvaltaisen opetuksen käytännöt ovat muuttuneet siten, että kaikkien ammattien opettajien on nyt mentävä opiskelijoiden kanssa käytännön työhön. Muutos on opettajista alkuhämmennyksen jälkeen tuntunut myönteiseltä.

Koulussakin käytännön työhön on kaikkien pakko mennä. Aika positiivisena opettajat on tämän muutoksen kokeneet.

Työvaltaisen opetuksen sisältöä kuvataan ammattiin sisältyvien työtehtävien tekemisenä. Työvaltaiseen opetukseen on yhdistetty teoreettista opetusta soveltavin tehtävin, jotka voivat olla esimerkiksi opiskelijan itsenäisenä opiskeluna tapahtuvia oppimistehtäviä ennen ns. käytännön tunteja.

Enemmän tehdään, valmistetaan ruokaa ja siivotaan. Samoin sitten enemmän on otettu käyttöön soveltavia tehtäviä.

Työvaltaista opetusta voidaan toteuttaa myös alan työpaikoilla, aidoissa työelämän toimintaympäristöissä. Kysymys ei ole työssäoppimisesta, vaan opettajan ohjauksessa tapahtuvasta työskentelystä työpaikalla. Opettaja ohjaa opiskelijoita työpaikalla koko ajan läsnä ollen. Osa opettajista nimittää menetelmää projektioppimiseksi. Opetussuunnitelman tietty opintojakso, laajuudeltaan esimerkiksi yksi opintoviikko, saatetaan toteuttaa tällä menetelmällä.

Me mennään opiskelijoiden kanssa palvelutalolle, koska se sopii tämän opintokokonaisuuden tavoitteisiin. Tehdään asiakkaiden kanssa työsuunnitelma ja sitten hoidetaan ne hommat. Siinä tulee samalla asiakaspalvelua ja oppii tekemään töitä oikeille asiakkaille. Tätä on nyt tehty jonkun aikaa ja kokemukset on olleet aika avartavia.

Opetuskeskustelu

Opetuskeskustelu on olennainen osa sekä teoreettista opetusta että työvaltaista opetusta. Keskustelemalla ratkaistaan yhdessä teoreettisia ongelmia, etsitään ammattityölle perusteluja ja samalla varmistetaan opiskelijan osaamista. Opettaja ohjaa opetuskeskustelua kysymyksin.

Opettaja keskustelee ja kyselee.

Opetuskeskustelussa hyödynnetään opiskelijan kokemuksia työssäoppimisesta ja näytöistä. Kokemusten reflektointi auttaa opiskelijaa asettamaan itselleen oppimistavoitteita. Kokemusten reflektoinnilla nähdään olevan merkitystä myös koulutuksen kehittämässä.

Kokemusten purkaminen työssäoppimisen ja näyttöjen jälkeen on tärkeää opiskelijoiden kehittämisen ja koulutuksen ja näyttöjen kehittämisen kannalta.

Opetuskeskusteluihin sisältyy myös opintojen ohjauksen näkökulma. Eräässä haastattelussa tuli esille, että tällaisten opetuskeskustelujen lähtökohtana on opiskelijan tulevaisuuden tavoitteiden huomioiminen. Jos opiskelijan tulevaisuuden haaveena on esimerkiksi oma yritys, hänen opintojensa sisältöjä pyritään painottamaan siten, että ne tukevat tavoitteen saavuttamista.

Paljon on mietitty myös sitä, mikä on opiskelijan tulevaisuuden tavoite. Onko se työssäoppiminen pk-yrityksessä ja mahdollinen oma yritys joskus. Tämä kaikki on samalla opiskelijan opintojen ohjausta.

Ammatillisen ohjauksen painottuminen opintojen ohjauksessa on muuttanut ammatin opettajien ja opintojen ohjaajan työnjakoa oppilaitoksessa. Opintojen ohjaaja vastaa pääasiassa koulutuksen markkinoinnista. Luokanvalvojat tai ryhmänohjaajat vastaavat opintojen ohjauksesta ammatillisen ohjauksen osalta. Työnjaon muutosta perustellaan sillä, että ammatin opettajat tuntevat opiskelijoiden lähtökohdat ja tavoitteet ja toisaalta työelämän yhteistyökumppanit.

Opintojen ohjaus on paljolti siirtynyt luokanvalvojille, jotka vastaavat työssäoppimispaikkoihin ohjauksesta ja opintojen valitsemisesta. He tuntevat opiskelijat, työpaikat ja työpaikkaohjaajat. Opinto-ohjaaja on lähinnä markkinoija.

Opiskelijoiden ohjauksessa näyttöihin korostuu henkilökohtainen ohjaus, keskusteleminen ja neuvotteleminen. Samalla kysymys on opiskelijan oppimisprosessin seurannasta, jossa mahdolliset ongelmat tulevat esille. Keskusteluissa seurataan opiskelijan opintojen etenemistä ja opintomenestystä. Opettajat kokevat tällä olevan omaan työhyvinvointiinsa myönteistä merkitystä. Vehviläinen (2004b) toteaa vaikuttavan siltä, että näyttöillä voisi olla myönteinen vaikutus opettajien työhyvinvointiin. Samassa yhteydessä hän kuitenkin tuo esille, että hyvinvointi ei ole lisääntynyt, kun asiaa kysyttiin opettajilta, vaikka viittaa-kin mahdolliseen projektin aiheuttamaan lisäkuormitukseen.

Opiskelijoiden ohjaus näyttöihin on samalla auttanut puuttumaan opiskelijoiden mahdollisiin ongelmiin jo varhain ja ehkäisemään ongelmien kasvamista hallitsemattomiksi (esim. poissaolojen seuranta, opintojen eteneminen). Toiminta on auttanut opettajia jaksamaan paremmin työssään ja antanut enemmän mahdollisuuksia keskittyä opiskelijoiden oppimisen tukemiseen.

Työssäoppiminen

Näytöt terävöittävät työssäoppimista.

Työssäoppimista on edellä luvussa 4.2 käsitelty oppimisympäristön ja luvussa 4.5 opetusjärjestelyjen näkökulmasta. Työssäoppimista voidaan tarkastella myös opetusmenetelmänä. Työssäoppimisen tavoitteiden määrittelyn ajatellaan näyttöjen myötä tarkentuneen ja ohjauksen kehittyneen. Ohjauksen kehittymiseen on vaikuttanut työpaikkaohjaajien koulutus ja ohjaajien perehdyttäminen opiskelijoiden oppimisprosessin ohjaukseen ja arviointiin. Edelleen työssäoppimista ohjaavat opettajat kokevat, että ohjaajia on perehdytettävä erityisen hyvin, kun kysymys on työssäoppimisen ohella näytön suorittamisesta. Työpaikkaohjaajissa on myös vaihtuvuutta. Uusia ohjaajia on perehdytettävä ja koulutettava jatkuvasti, jotta varmistetaan laadukas työssäoppimisen ohjaus ja onnistuneet näyttöjärjestelyt.

Suunnittelua on, työpaikkoja on perehdytettävä aika paljon enemmän, kun opiskelija menee näyttöänsä suorittamaan. Näyttöä on selitettävä työpaikalla. Varsinkin oudoissa paikoissa perehdyttämiseen menee paljon aikaa. Jo siinä vaiheessa, kun paikkaa hankitaan, silloin on selitettävä, kun mainitaan sana näyttö.

Opiskelijoilta edellytetään tiettyä osaamisen tasoa ennen näytön suorittamista. Jos opiskelijalla ei ole edellytyksiä suoritua näytöstä hyväksytysti, hänelle suositellaan lisäharjoitusta. Opiskelija voi saada sitä oppilaitoksessa tai työssäoppimalla. Joissakin tapauksissa kysymykseen voi tulla esimerkiksi työssäoppimisjakson pidentäminen. Tavallisinta on, että opiskelijan oppimista työpaikalla ohjataan erityisesti sellaisissa työtehtävissä, joissa lisäharjoituksen tarvetta ajatellaan olevan.

Ennen näyttöjä edellytetään osaamista, opiskelija ei pääse näyttöön ennen vaadittua osaamista-soa: oppijoille, jotka eivät hallitse asioita vielä tarjotaan ohjausta ja mahdollisuutta lisäharjoitukseen, jotta pärjäisi näytössä.

Työssäoppimisen ja näyttöjen ohjaukseen on kehitetty systemaattista ohjausjärjestelmää. Työssäoppimisen osalta puhutaan tavoite-, ohjaus- ja arviointikeskustelusta, näyttöjen osalta suunnittelu-, ohjaus- ja arviointikeskustelusta työpaikalla. Tavallista on, että useamman viikon kestoisen työssäoppimisjakson aikana opettaja käy työpaikalla ohjaamassa opiskelijaa ja työpaikkaohjaajaa kaksi kertaa, jakson alkuvaiheessa tavoitekeskustelussa ja jakson lopussa arviointikeskustelussa. Yhteyttä ohjaajan opettajaan on ohjauskäyntien lisäksi mahdollista jakson aikana pitää puhelimitse, sähköpostitse tai verkko-oppimisympäristössä.

Kehitetty kolmen käynnin järjestelmä, suunnittelu-, ohjaus- ja arviointikäynti.

Työssäoppimisen tavoitteisiin liittyen opiskelijalla voi olla tehtäviä, joiden tarkoituksena on tukea oppimistavoitteiden saavuttamista. Opiskelija voi reflektoida työssäoppimiskokemuksiaan oppimispäiväkirjassa tai portfolioissa tai osallistua ryhmänsä ja ohjaavan opettajan verkkokeskusteluun.

Työpaikkaohjaajat antoivat kiitosta siitä, että tehtävät tukivat opiskelijan oppimista.

Osaamisen varmistaminen, opetetun kertaaminen ja taidoissa harjaantuminen

Opetuksen sisältöjä ja opetusmenetelmiä pohdittaessa korostuu perusasioihin keskittyminen ja niiden kertaaminen. Kertaaminen voi tapahtua opetuskeskusteluna teoreettisen opetuksen yhteydessä tai työvaltaista opetusta toteutettaessa. Opiskelija voi käydä opetuskeskustelua myös työpaikkaohjaajan kanssa ollessaan työssäoppimassa.

Kyllä omassa asenteessa ja omassa opetuksessa on asioita muuttunut, ainakin minä olen keskittynyt perusasioihin ja ruvennut kertaamaan niitä.

Näyttöön valmistaudutaan siten, että opettaja koululla tehtävän työn lomassa kyselee opiskelijoilta, teoria-asioita kerrataan suullisesti. Onko tämä sitten opiskelijan ohjausta. Opiskelijoille annetaan myös kirjallisia tehtäviä, joilla valmistaudutaan näyttöön. Niissä voidaan kuvata esim. työprosesseja ja etsiä niille teoriaperusteluja.

Taidoissa harjaantumista pidetään tärkeänä. Eräissä oppilaitoksessa on perustettu työpaikkoja, joissa opiskelijoilla on mahdollisuus hankkia lisäharjoitusta taitojen oppimisessa.

Opiskelijoiden tukitoimena organisoitiin mm. ns. työpajoja, joissa opiskelijalla oli mahdollisuus opetella huolenpityön ja hoitotyön taitoja.

Joillakin aloilla toteutetaan näyttöharjoituksia, joilla arvioidaan opiskelijan valmiuksia näytön suorittamiseen ja mahdollisiin lisäopetuksen tai harjoituksen tarpeisiin. Näyttöharjoitukset antavat sekä opettajalle että opiskelijalle itselleen tietoa opiskelijan oppimisvalmiuksista ja osaamisen tasosta.

Näyttöharjoitukset on hyvä keino opettajalle arvioida opetuksen onnistumista ja tarvittaessa valmentaa opiskelijaa vielä näyttöön. Opettaja voi näin paremmin huomioida kunkin oppilaan henkilökohtaiset oppimistavat, jotta varsinaiset näytöt sujuisivat mahdollisimman hyvin.

Osaamisen varmistamisen ja taidoissa harjaantumisen taustalla näkyy vahvasti toteutunut työelämäyhteistyö ja sen vaikutus opetussuunnitelman sisältöön. Keskitytään työelämässä tarvittavaan osaamiseen.

Harjoitellaan juuri sitä, mitä alan työpaikoissa tuntuu eniten tulevan vastaan.

Opetussuunnitelman toteuttamisessa painotukset ovat näyttöjen myötä jonkin verran muuttuneet. Nyt painotetaan asiakaspalvelua, työn tuottavuutta, asiakaspalvelua ja asiakassuhteen ajattelemista siten, että tämä sama asiakassuhde jatkuu myös tulevaisuudessa. Tällainen asia ei välttämättä tässä oppilaitoskulttuurissa tule näin vahvasti esille, kun pyritään tekemään monenlaisia töitä. Yrityselämässä pyritään siihen, että saat tehdä työtä samalle asiakkaalle tulevaisuudessakin. Kaikki mitä tehdään on samalla oman työn markkinointia. Nämä asiat heijastuvat myös näyttöön.

Itsenäinen opiskelu

Itsenäistä opiskelua varten on valmistettu opiskelumateriaalia. Materiaali sisältää oppimistehtäviä ja niihin liittyvää tukimateriaalia. Materiaalin avulla voi valmistautua näyttöön. Itsenäinen opiskelu voi tukea myös työssäoppimista. Samassa yhteydessä todetaankin työssäoppimisjaksolla olevan suuri merkitys näyttöön valmistautumisessa – näyttö on tekemistä, johon harjaannutaan työssäoppimalla.

On tehty itsenäisen opiskelun materiaalia. Sen avulla voi valmistautua näyttöön.

Opiskelijoiden opiskelu- ja työmenetelmät ovat muuttuneet siten, että opettaja tekee oppimistehtävät ajatellen näyttöä ja näytön sisältöä. Oppimistehtävät ovat valmistautumista ja harjaantumista näyttöön. Toisaalta työssäoppimisjaksolla on tässä myös merkitystä.

Muut opetusmenetelmät

Portfoliota käytetään kahdessa eri merkityksessä. Opiskelija voi siinä tuoda esille ammatillista kasvuaan koko opintojensa ajalta tai se voi olla opiskelijan osaamista kuvaava näyttöportfolio. Ammatillisen kasvun portfolion nähdään tukevan opiskelijan oppimisprosessin edistymistä kokonaisvaltaisesti.

Opiskelija kokoaa työssäoppimis- ja näyttökansiota, joka sisältää kaikki niihin liittyvän materiaalin koko opiskeluajalta.

Portfolio auttaa opiskelijoita kytkemään tehtävät entistä selkeämmin oppisisältöihin ja tavoitteisiin sekä tukee kokonaisvaltaista ajattelua, itsearviointia ja oman kehittymisen havainnointia.

Eräessä tutkinnossa on kymmenen opintoviikon laajuinen yritystoiminnan ammatillinen opintokokonaisuus, josta opiskelija laatii opintokokonaisuuden tavoitteiden mukaisesti yritysportfolio. Yritysportfolioa tehdään sekä lähiopetuksen aikana että opiskelijan itsenäisen työnä. Yritysportfolio on samanaikaisesti opiskelijan näyttöportfolio, jolla hän osoittaa tämän opintokokonaisuuden osaamisen. Yritysportfolioa arvioi opettajan ohella alan yrittäjä.

Yritystoiminnan opintokokonaisuudesta tehdään yritysportfolio, jolla opintojen loppuvaiheessa on iso painoarvo. Opintokokonaisuuden arvosanaan vaikuttavat myös yksittäiset tehtävät kurssin sisältönä, ei pelkkä portfolio, mutta tehtävät ovat sellaisia, että niitä voi käyttää portfolioa tekemisen apuna ja sen osanakin.

Työelämän edustaja voi tulla opettamaan oppilaitokseen. Näyttöihin liittyen työelämän edustajia on osallistunut näyttöjen jälkeen käytäviin opiskelijaryhmien palautekeskusteluihin. Työelämän edustajaa voidaan pyytää myös kertomaan alan erityistehtävistä tai ammatillisiin sisältöihin liittyvistä erityiskysymyksistä. Opettajien kokemuksen mukaan opiskelijat arvostavat työelämän edustajien ajankohtaisia kokemuksia ja asiantuntijuutta.

Paljon vakavammin opiskelijat ottaa asiat, kun niistä puhuu alan ammatti-ihminen, joka tätä työtä tekee. Joskus on kysytty multakin, että koska olen ollut oikeissa töissä.

Opiskelijoiden erityisiä oppimisen tarpeita huomioidaan erityisjärjestelyin. Tähän tarkoitukseen on kehitetty mm. klinikaopetusta. Opiskelija voi hakeutua tai hänet voidaan ohjata klinikalle, jos hänellä on esimerkiksi poissaolojen takia suorittamattomia opintoja tai muusta syystä puutteita osaamisessa.

Klinikka on hyvä. Sitä käytetään myös lähihoitajien opetuksessa. Peruskoulun käyneet oppilaat tuntevat käsitteen ja pitävät sitä hyvänä.

5.8 Muutokset arviointimenetelmissä

Työelämän edustajat korostavat yleisinä työelämävalmiuksina mm. työaikojen noudattamista ja työn tekemistä vastuullisesti ja huolellisesti. Työelämän edellyttämien ammattitaidon osa-alueiden painottuminen tulee esille myös arvioinnissa. Yleiset työelämävalmiudet ovat asioita, jotka korostuvat työelämän aidoissa tilanteissa eri tavalla kuin oppilaitoksessa. Työelämän näkökulma monipuolistaa arviointia. Näyttöjen arvioidaan tuovan selkeyttä arviointiin.

Arvioinnissa painottuvat enemmän ne asiat, mitä työelämä arvostaa; koulu on ehkä arvostanut erilaisia asioita. Työelämässä suuri merkitys on esim. työaikojen noudattamisella ja asenteellisilla asioilla, koulussa on ennen painotettu enemmän teknistä suorittamista.

Opintokokonaisuuden arviointi monipuolistuu työelämän vahvan näkökulman myötä. Näytöt selkiyttävät arviointia.

Arvioinnin toteuttamisesta on oppilaitoksessa entistä enemmän tullut opettajien yhdessä tekemää. Arviointikriteereistä keskustellaan ja sovitaan yhdessä arviointimenetelmistä.

Arvioinnin toteuttamiseen liittyvä opettajien yhteistyö on lisääntynyt, nyt enemmän sovitaan yhdessä, mitä ovat arviointikriteerit ja miten arviointia toteutetaan.

Oppilaitoksen arviointisuunnitelmassa määritellään arvioinnin kokonaisuus. Eräässä oppilaitoksessa valinnaisissa ammatillisissa opinnoissa opiskelija voi osoittaa osaamisensa työssäoppimisen tavoitteiden saavuttamisella ja näytöllä; muuta arviointia ei tässä tapauksessa käytetä.

Opiskelijan kokonaisarviointi muodostuu teoriakokeista, harjoitustöistä, jatkuvasta seurannasta, työssäoppimisesta ja näytöistä.

Meillä on kuitenkin opintokokonaisuuksia, joiden ainoina arviointimenetelminä ovat työssäoppiminen ja näyttö. Näytöllä on näissä iso painoarvo. Mielestäni tämä on oikea suunta kehittää arviointia edelleenkin.

Eräässä oppilaitoksessa on suunniteltu, että näyttö voisi olla opiskelijalle mahdollisuus korvata suorittamatta olevia opintoja.

Mietitty mahdollisuutta korvata suorittamatta olevia opintoja näytöllä.

Näyttö on arviointimenetelmänä korvannut aiemmin käytössä olleita työkokeita.

Työkokeet jääneet pois koska arviointi tapahtuu näytön yhteydessä.

Eräässä oppilaitoksessa on näyttöjen arvioinnissa otettu käyttöön ns. 360-arviointimalli. Sillä tarkoitetaan monitahoarviointia, jossa arviointiin osallistuvien eri osapuolten arvioinnin tulokset kirjataan ympyräkuvioon. Kuviolla voidaan arviointikeskustelussa visuaalisesti havainnollistaa arvioinnin tulosta.

360-arviointimalli näytön arvioinnissa otettu käyttöön.

Itsearviointi ja vertaisarviointi

Opiskelijoiden itsearviointi ja vertaisarviointi ovat monilla koulutusaloilla tulleet näyttöjen myötä uutena asiana osaksi arviointikäytäntöä. Opettajat kokevat, että opiskelijoiden ohjaaminen itsearviointiin on vaatinut perehdyttämistä ja henkilökohtaistakin ohjausta, mutta ollut hyödyllistä.

Itsearviointi on tullut uutena.

Oppimisen ja osaamisen arviointi on kehittynyt projektin myötä, uutena mm. vertaisarviointi.

Näyttöpilottiprojektien toteuttaminen on jossain määrin jättänyt jälkeensä paperinmakuisen kuvan näytöistä. Yhtenä selityksenä tälle on pilottiprojekteissakin laadittu runsas näyttöaineistojen määrä. Eri opintokokonaisuuksien arviointikriteereitä on hiottu yhteistyössä työelämän edustajien kanssa useina eri työelämässä testattuina paperiversioina ja ke-

hitetty erilaisia arviointi- ja dokumentointilomakkeita. Opettajat arvioivat opiskelijoiden kuitenkin arvostavan sitä, että heidänkin velvollisuutensa on dokumentoida omaa työtään ja osaamistaan.

Opiskelijan oman työn dokumentointi oli opiskelijoiden mielestä tärkeää, ja sitä pitäisi korostaa enemmän.

Kirjalliset kokeet

Kirjalliset kokeet ovat joillakin aloilla vähentyneet. Joillakin aloilla osaamisen arviointi on aiemmin painottunut työkokeiden arviointiin, mitä näytöt ovat sittemmin korvanneet eikä erityistä muutosta kirjallisten kokeiden määrässä tästä syystä ole tapahtunut.

Kokeiden uusijoita on tänä lukuvuonna ollut poikkeuksellisen vähän. Selittykö tämä sillä, että kokeitakin on paljon vähemmän kuin ennen.

Kirjallisten kokeiden ei voi sanoa vähentyneen, koska työkokeilla on aikaisemminkin ollut suurempi painoarvo kuin kirjallisilla kokeilla.

Esille tulee myös hienoinen epäily näytön luotettavuudesta arviointimenetelmänä.

Kaikki eivät kuitenkaan luota täysin näyttöarviointiin, vaan katsovat, että se minun pieni kirjallinen kokeeni on järjestettävä.

Työssäoppimisen numeerisesta arvioinnista luopuminen

Näyttöjen vakiintuminen ammatillisen osaamisen arviointimenetelmäksi on muuttanut työssäoppimisen arviointikäytäntöä jo monessa oppilaitoksessa. Aiemmin työssäoppiminen arvioitiin numeerisesti asteikolla 1–5. Näyttöjen vakiintumisen myötä työssäoppimisen numeerisesta arvioinnista on luovuttu tai on otettu tavoitteeksi luopua lähitulevaisuudessa. Yleiseksi käytännöksi näyttää oppilaitoksissa muodostuvan, että työssäoppimista arvioidaan asteikolla hyväksytty/hylätty. Arvioinnilla varmistetaan, että opiskelija on saavuttanut työssäoppimisen vähimmäistavoitteet vähintään arvosanalla T1. Ohjaava opettaja käy työpaikkaohjaajan ja opiskelijan kanssa arviointikeskustelun, jossa opiskelija esittää itsearviointinsa ja työpaikkaohjaaja oman arviointinsa opiskelijan työskentelystä. Opiskelija saa palautteen oppimisprosessinsa etenemisestä ja oppimistavoitteiden saavuttamisesta. Opiskelijan itsearvioinnin ja annetun arviointipalautteen yhteenvetona määritellään tulevat oppimistavoitteet. Kun näyttö suoritetaan työssäoppimispaikassa, arviointikeskustelu on tilanne, jossa määritellään opiskelijan edellytykset näytön suorittamiselle. Työssäoppimisen numeerisesta arvioinnista luopumisella halutaan vähentää päällekkäistä arviointia ja työpaikkaohjaajien paperityötä.

Opiskelijat saivat aiemmin työssäoppimisesta arvosanan ja näytöstä arvosanan erikseen, ongelmana oli osittainen päällekkäisyys.

Työssäoppimisen arvostelua kehitettiin viime kesänä siten, että työssäoppimisesta tulee arvosana hyväksytty/hylätty ja näytöistä normaali arvostelu. Tämä asia kaiken kaikkiaan on kuitenkin vasta kehitteillä.

5.9 Muutosajatusten leviäminen

Kokemusten leviäminen oman koulutuksen järjestäjän toimintayksiköissä

Näyttöpilottiprojektien kokemuksia levitetään Euroopan sosiaalirahaston osittain rahoit-
tamissa ja Opetushallituksen organisoimissa Hyvien näyttökäytäntöjen levittämispro-
jekteissa, joita tämän tutkimuksen tekohetkellä on meneillään kuusi. Tämän tutkimuk-
sen aineiston tuottamiseen on osallistunut myös näissä projekteissa toimivia opettajia.
Levittämisprojektit toimivat koulutusalaakohtaisesti ja valtakunnallisesti, mutta levittävät
hyviä käytäntöjä myös oman koulutuksen järjestäjän toimintayksiköissä. Hyvien käytän-
töjen levittämisen tuloksena näyttöjä ollaan ottamassa käyttöön pilottiprojektia laajem-
min muillakin koulutusaloilla. Näyttöjen järjestämisestä kertyneitä kokemuksia halutaan
hyödyntää opettajien ohjauksena.

*Näyttöjen toteuttamisesta on kerrottu muille koulutusaloille, syksyllä oli tiedotuspäivä.
Meneillään on levitysprojehti, jossa tietoa jaetaan muille. Kaupan ja hallinnon alalla ei vielä
ole kokeiltu, mutta suunnitelma on, että tämän kevään aikana kokeilevat. He ovat pyytäneet
meiltä mm. asiakaspalvelun näyttöaineistoa, kun kokivat, että oman tutkinnon kansallinen
näyttöaineisto oli niin vaikeaselkoinen, että meillä oli tästä asiasta jollain tavalla paremmat.
Opettajat kyselevät myös ohjausta.*

Näyttöpilottiprojekteja toteuttaneet koulutuksen järjestäjät ovat levittäneet projektien
kokemuksia koulutuksen järjestäjän ja eri toimintayksiköiden opettajainkokouksissa tai
opettajien koulutustilaisuuksissa.

Ohjaavien opettajien palautetta näytöistä käsiteltiin opettajainkokouksissa.

Näytöistä ja projekteissa kertyneistä kokemuksista keskustellaan opettajien kesken myös
tauoilla. Haastatteluaiaineiston perusteella vaikuttaa kuitenkin siltä, että monen koulu-
tuksen järjestäjän piirissä opettajat odottavat johdon organisoivan näyttötoimintaan
perehtymistä. Kahvipöytäkeskusteluja ei pidetä ”virallisena” koulutuksen kehittämisenä;
odotetaan kannanottoja johdon taholta. Kun tällaisia ei ole tehty, katsotaan, että kou-
lutuksen järjestäjä ei ole kiinnostunut näyttöjärjestelmästä. Projekteihin osallistuneiden
näkemysten mukaan näytöissä on paljon asioita, jotka ovat sovellettavissa yli koulutusala-
rajojen. Tätä eivät opettajat yksioikoisesti halua ymmärtää. Samoin valtakunnallisten kan-
nanottojen muutokset näyttöjärjestelmän käyttöönotosta ovat aiheuttaneet hämmennystä
opettajien keskuudessa.

*Koulutuksen järjestäjä ei ole vielä ollut kovin kiinnostunut näyttöjärjestelmästä. Näyttöjen aloi-
tuksen siirtäminen aina uudestaan myös vienyt uskottavuutta.*

*Oppilaitoksen sisällä muiden osastojen johtajat eivät ole tutustuneet siihen, miten meidän osas-
ton näyttöjä on toteutettu. Kahvipöytäkeskusteluja on kyllä käyty. Osastonjohtajat on velvoitettu
osallistumaan Opetushallituksen järjestämiin koulutustilaisuuksiin, jotta kaikilla on näistä
ajankohtainen tieto.*

*Opettajat ovat osastoittain yhdessä vastanneet näyttöjen suunnittelusta. Yhteisiä linjoja on ollut
vaikea sopia, koska takerrutaan mielellään eroihin alojen sisällä eikä haluta nähdä yhteisiä
asioita.*

Alan oppilaitosten yhteistyö

Näyttöpilottiprojekteja toteuttaneet oppilaitokset ovat projektin aikana tehneet yhteistyötä oman alansa oppilaitosten kanssa. Oman alan opettajilta on haluttu varmistusta keskeisen ammattitaidon ja työprosessien määrittelyyn omaa oppilaitosta laajemmin. Näyttöpilottiprojekteja toteuttaneista oppilaitoksista osa on samanaikaisesti toteuttanut myös ao. tutkinnon tai tutkintojen näyttöaineistoprojektia. Näyttöaineistojen luonnoksia on testattu yhteistyöoppilaitosten järjestämässä näytöissä ja saatu niistä opiskelijoiden, opettajien ja työpaikkaohjaajien palautetta. Opettajat ovat käyneet seuraamassa yhteistyöoppilaitoksen järjestämiä näyttöjä. Muiden oppilaitosten opettajat ovat kyselleet näyttöpilottiprojektien toteuttajilta alan näytöistä ja niiden vaikutuksista opettajan työkäytäntöihin.

Näyttöjen organisoinnin seuraaminen toisessa oppilaitoksessa antaa uusia näkökulmia näyttöjen suunnitteluun ja toteutukseen puolin ja toisin.

Kysely on varsinkin muista oppilaitoksista.

Opettajien kärkevä kritiikki kohdistuu näyttöpilotti- ja näyttöaineistoprojektien aloittamiseen ja organisointiin. Näyttöaineistoprojektien tavoitteena oli tuottaa kansallinen näyttöaineisto kuhunkin ammatilliseen perustutkintoon testaamalla aineiston käyttökelpoisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta opiskelijoiden näytöissä. Näyttöaineistoprojektit alkoivat lähes yhtä aikaa näyttöpilottiprojektien kanssa. Näyttöaineistojen tuottaminen otti aikaa ja kävi niin, että valtaosassa näyttöpilottiprojekteja laadittiin näyttöaineisto oman projektin näyttöjen kokeilemiseksi. Päällekkäisyys aiheutti runsaasti yhteistyössä työelämän kanssa tehtyä suunnittelutyötä. Tämä antaa edelleenkin heijasteena kentällä varsin paperintäyteen kuvan näyttöjen järjestelyistä; todellisuus on muotoutunut toislaiseksi niiden oppilaitosten yhteistyöverkostossa, missä näytöt ovat vakiintuneet osaksi koulutuksen arkea. Yhteistyöoppilaitosten opettajat ovat olleet kiinnostuneita näyttöihin liittyvästä paperityöstä, joka on pääasiassa opettajan työtä. Näyttöjen aiheuttaman paperityön arvioidaan vähentävän muuta opettajan paperityötä, mm. kokeiden tekemistä ja niiden arviointia.

Yhteistyö näyttöaineistoja luovien oppilaitosten kanssa on ollut hiljaista.

Projektin aikana ei saatu aineistoja testattavaksi. Kaikki tehtiin itse. Siinä oli aika lailla työtä, mutta onneksi oli mukana innokkaita yrittäjiä. Projektin päättymisen jälkeen on käytetty näitä omia aineistoja kun ne on täällä yhdessä kehitetty. Eivät ole huonoja valtakunnalliseen aineistoon verrattuna.

Miksei ne aineistoprojektit voineet lähteä käyntiin aikaisemmin niin, että aineistot olisivat olleet käytössä näissä piloteissa?

Projektin toteutusaikana, kolmen vuoden aikana, koko ajan paperin määrä väheni, ja oli kyllä pakkokin vähentyä, jos aiotaan, että työelämä niitä täyttää. Tässä kyllä on niin, että paperityö on opettajan tehtävä, opettaja siitä kantaa vastuun, että paperit tulee oikein tehtyä, siis näytön dokumentoinnista ja arvioinnin kirjaamisesta. Työelämän edustajat saa kirjallisesti tavoitteet ja arviointikriteerit ja lomakkeet, mutta opettaja sen paperihomman meillä hoitaa.

Kokemusten leviäminen omaa koulutusala ja oman koulutuksen järjestäjän toimintayksikköjä laajemmalle

Näyttöpilottoprojekteja on toteutettu tutkintokohtaisesti. Kokemukset ovat levinneet oman koulutuksen järjestäjän piirissä siten, että näyttöjä on alettu kokeiluluonteisesti otamaan käyttöön muissakin tutkinnoissa. Kiinnostusta näyttöjärjestelmän toteuttamisesta kertyneisiin kokemuksiin on ilmennyt laajemminkin. Alla olevat lainaukset perustuvat tutkimuksen tekijän tämän tutkimuksen aineiston keruun ulkopuolella käymiin keskusteluihin ammatillisten oppilaitosten opettajien kanssa. Lainaukset esitetään tässä yhteydessä keskustelukumppanien suostumuksella.

Meillä kokeillaan näyttöjä heti syksystä 2005.

Kyllä työpaikoilla odotetaan, että milloin ne näytöt tulee. Niistä on puhuttu ja me on ajateltu, että niitä ruvetaan kokeilemaan nyt syksystä 2005. On saatu vinkkejä näistä projekteista ja vähän sovellettu itsekin. Kyllä tähän on hyvä varautua aikanansa ja katsoa, mitä tämä edellyttää.

5.10 Muutoksiin yhteydessä olevat tekijät

Tutkimuksen tulokset antavat kuvan siitä, että ammatillinen koulutus on näyttöpilotti-projekteja toteuttaneissa oppilaitoksissa kehittynyt monin tavoin. Myönteinen kehitys ei kuitenkaan ole selitettävissä yksin näyttöjen vaikutuksilla. Näyttöjen ohella merkitystä on ollut opetussuunnitelmien perusteiden uudistamisella vuosituhaten vaihteessa ja erityisesti työssäoppimisen sisällyttämisellä ammatillisiin perustutkintoihin.

Samassa rysäyksessä näyttöpilotin alkamisen kanssa tuli uusi ops ja työssäoppiminen sillä tavalla voimallisemmin, että lähdettiin kouluttamaan työpaikkaohjaajia. Sinä vuonna alueen ammatilliset oppilaitokset lähti tätä yhdessä tekemään. Siinä tuli yhtä aikaa monta asiaa. Ehkä siinä onkin ollut se juttu, että me on saatu nämä kaikki alkuun kertarysäyksellä.

Nykyinen tilanne työssäoppimisen järjestelyjen ja ohjauksen suhteen eroaa aikaisemmasta työharjoittelun aikaisesta tilanteesta. Uusi opetussuunnitelman peruste ja työssäoppimisen tuleminen on siis muuttanut tätä, näytöt osaltaan, mutta kokonaisuutena nämä kaikki.

Näytöt ja työssäoppiminen ovat avanneet oppilaitosten ovet työelämään. Opettajan työ on samalla muuttunut. Muutos on opettajalle mahdollisuus seurata oman alansa ajankoh-
taisia asioita ja kehitystä.

*Opettajan työssä tämä muutos on ollut iso asia. Nyt pitää jalkautua. Opettajat ovat tähän olleet ihan tyytyväisiä, koska tässä näkee ammattialansa uusia asioita ja saa keskustella oman alansa ammattilaisen kanssa. Näkee ja oppii uutta. Näkee senkin, että ei niitä kaikkia aina oikein-
kaan tehdä. Näkee senkin, niin kuin opiskelijatkin sanoo, että on hirveän monta tapaa tehdä joku asia.*

Näyttöpilottiprojekteja on toteutettu oppilaitoksissa, joissa toteutetaan enemmän tai vähemmän muitakin ammatillisen koulutuksen kehittämishankkeita. On vaikea tarkkaan eritellä, millaiset muutokset ovat olleet juuri näyttöjen seurausta.

*Aika vaikea on mitata sitä, mikä muutos johtuu näytöstä ja mikä jostain muusta. Tämän kou-
lun esim. monet kehittämishankkeet on asioita, jotka vaikuttaa.*

6 TUTKIMUKSEN ARVIOINTI

6.1 Tutkimuksen laatu

Ammattiosaamisen näyttöjen kehittämistä tukevaa tutkimustoimintaa on selvitetty luvussa 3.1. Tämä tutkimus on tehty aiempiin ammattiosaamisen näyttöjä koskeviin tutkimuksiin verrattuna niistä poikkeavin metodein. Tässä tutkimuksessa tutkimusaineisto on tulosten siirrettävyyden arviointia lukuun ottamatta kokonaisuudessaan laadullista. Aineiston analyysi painottuu empiiriseen, pääasiassa opettajien kokemuksia kuvaavaan haastatteluaineistoon, jonka keruun perustana ovat olleet näyttöpilottiprojektien laadulliset raportit ja niiden tämän tutkimuksen tutkimustehtävään perustuva laadullinen analyysi. Aineistoa on analysoitu seuraavassa luvussa 5.2 esitettävää tulosten siirrettävyyden arviointia lukuun ottamatta vain laadullisin menetelmin.

Kvantitatiivisen tutkimuksen laatua arvioidaan tulosten luotettavuudella ja pysyvyydellä, joista käytetään validiteetin ja reliabiliteetin käsitteitä. Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen laadun ja uskottavuuden arvioinnissa on kysymys koko tutkimusprosessin laadusta, aukottomuudesta ja tutkimusetiikasta (ks. Lincoln 1995). Tutkimusprosessin eteneminen, aineiston keruu, tulosten tulkinta ja tulkinnan varmistaminen on esitettäväsiten, että lukija voi arvioida tulosten paikkansapitävyyttä (Rowan & Huston 1997).

Tutkimusprosessi, tutkimusaineiston keruu, sen analyysimenetelmät ja analyysi on kuvattu luvussa 3. Tutkimuksen tulokset perustuvat sekä näyttöpilottiprojektien laadullisiin raportteihin että niiden analyysin perusteella kerättyyn haastatteluaineistoon. Haastateltavat on valittu siten, että he edustavat harkittuja ja kriittisiä näytteitä (Patton 1997) tutkimusjoukosta, jolloin johtopäätösten tekeminen haastateltujen joukkoa laajemmin on mahdollista. Tutkimuksen tulosten analyysiä on kuvattu pääasiassa yleisellä tasolla erittelemättä koulutusaloja tai tutkintoja, koska tarkoituksena on ollut tuoda esille näyttöjen vaikutuksia ammatillisen koulutuksen opetusjärjestelyjen ja opetusmenetelmien kehittymiseen yleensä. Tulosten esittämisessä on käytetty haastatteluihin osallistuneiden lainauksia, jotka osin viittaavat haastateltujen omaan koulutusalaan tai tutkintoon.

Tutkimuksen tekijä on toiminut 15 vuotta toisen asteen ammatillisen koulutuksen opettajana ja yhteensä kuuden Euroopan sosiaalirahaston osittain rahoittaman projektin, mm. yhden näyttöpilottiprojektin ja yhden näyttöaineistoprojektin, projektityöntekijänä. Kokemus ammatillisesta koulutuksesta ja projektityöstä on ollut eduksi tutkimusaineiston keruussa ja tulkinnassa; on ollut yhteinen kieli tutkittavien kanssa. Oma kokemus näyttöprojekteista on auttanut ymmärtämään näyttöjärjestelmään liittyvää käsitteistöä ja toisaalta niitä käytännön ongelmia, joita opettajat uutta arviointimenetelmää käyttöön otettaessa kohtaavat.

Tutkimuksen tulosten tulkintaa ja laatua arvioidaan laadullisessa tutkimuksessa tulosten siirrettävyydellä ja vahvistuvuudella (Rowan & Huston 1997). Tätä kuvataan seuraavassa luvussa.

6.2 Tulosten siirrettävyys

Tutkija on huhtikuussa 2005 osallistunut yhden Hyvien näyttökäytäntöjen levittämiprojektin sosiaali- ja terveysalan opettajille suunnattuun koulutuspäivään. Koulutuspäivän teemana oli kertoa näyttöjen toimeenpanosta ja näyttöaineistojen hyödyntämisestä sellaisille alan opettajille, jotka eivät ole olleet toteuttamassa näyttöpilottiprojekteja. Koulutukseen osallistui noin 70 alan opettajaa, joiden esille nostamat keskeiset keskustelun aiheet käsitelivät tässä tutkimuksessa esiteltyjä tuloksia. Keskeistä näytöissä on, että niistä saatavan palautteen perusteella voidaan kehittää opetusta sekä opiskelijoiden ohjausta ja tukea (opetusneuvos Kärki, Opetushallitus, 12.4.2005 koulutuspäivän aineisto). Koulutuspäivän keskusteluissa kannanotto vahvistui ja tukee tämän tutkimuksen tuloksia.

Tutkimuksen tuloksia on esitelty Opetushallituksen järjestämässä vuonna 2005 päättyvien työssäoppimis- ja näyttöprojektien seminaarissa 3.5.2005. Seminaarin osallistujille tehtiin kysely tutkimuksen keskeisten tulosten tulkinnan varmistamiseksi. Kyselyssä esitettiin 17 väittämää, jotka kuvasivat tämän tutkimuksen päätuloksia. Lisäksi oli yksi avoin kysymys, johon pyydettiin kirjoittamaan, miten ammattiosaamisen näytöt ovat muuttaneet omia opetusmenetelmiä. Seminaariin osallistui yhteensä 94 henkilöä, joista 12 oli opetushallinnon ja 3 yliopistojen edustajia. Väittämien paikkansapitävyyttä piti kyselyssä arvioida asteikolla 1–4 (täysin eri mieltä, eri mieltä, samaa mieltä, täysin samaa mieltä). Kyselyyn vastasi 38 seminaarin osallistujaa. Alla olevassa taulukossa on eritelty väittämien kannanotot prosentteina.

Vastaukset tukevat tutkimusaineiston analyysiä ja tulosten tulkintaa lähes täydellisesti. Ainoa poikkeus opetusmenetelmien muutosta arvioitaessa oli, että työelämän edustajat tulevat opettamaan oppilaitokseen. Tästä seminaarin osallistujat olivat eri mieltä. Menetelmä on saattanut toteutua pilottiprojektien aikana, mutta muutoin ei uskota. Väittäjä onkin jätetty pois luvussa 4.1 esitetyistä keskeisistä tuloksista.

Avoimessa vastauksessa seminaarin osallistujat kuvasivat, miten ammattiosaamisen näytöt ovat muuttaneet heidän käyttämiään opetusmenetelmiä. Näitä kuvauksia esitellään lopuksi.

Opetussuunnitelman peruste ohjaa opetusta ja opetuksen sisältöjen määrittelyä. Oman ammattialan työpaikat ovat tärkeä yhteistyökumppani. Oppilaitoksen ovet avautuvat työelämään.

Siirrytty opetussuunnitelma-perusteiseen opiskeluun.

Aktiivisesti pitää kääntyä ulos oppilaitoksesta, ennen oli ehkä enemmän sisäänpäin kääntynyttä toimintaa eli ehkä yhteistyöverkosto laajentunut.

Opetus on tarkentunut työelämävastaavaksi. Opetan valokuvausta, joten opetusmenetelmät ovat aina olleet käytännönläheisiä. Näytöt tuovat mahdollisuuksia opetuksen painopisteiden muuttamiseen.

Opetuksessa keskitytään olennaiseen. Opetuskeskustelu ja case-esimerkit opetusmenetelminä korostuvat. Opiskelijan yksilölliset oppimisvalmiudet ovat opetuksen lähtökohtana. Arviointimenetelmät ovat muuttuneet siten, että opettaja on jopa luopunut teoriakokeista kokonaan. Opetuskeskustelulla voidaan korvata aikaisempia teoriakokeita.

Taulukko 1 Tutkimuksen tulosten varmentaminen.

Tutkimuksen keskeiset tulokset arvioitavina väittäminä		1 täysin eri mieltä %	2 eri mieltä %	3 samaa mieltä %	4 täysin samaa mieltä %
1.	Näytöt ohjaavat opetusta keskeisten ammattitaitovaatimusten suuntaan.			32	68
2.	Näytöt lisäävät työpainotteista opetusta oppilaitoksessa.		17	50	33
3.	Näytöt yksilöllistävät opetusta.		8	70	32
4.	Näytöt motivoivat opiskelijaa oppimaan.			38	62
5.	Opiskelija ottaa enemmän vastuuta oppimisestaan.		5	56	39
6.	Näytöt vaikuttavat opintojen jaksotukseen, mm. oppilaitoksessa tapahtuvan opetuksen ja työssäoppimisen jaksotukseen.	3	30	32	35
7.	Työssäoppimisen laatu paranee näyttöjen seurauksena.		3	42	55
8.	Lähiopetuksen määrä oppilaitoksessa vähenee näyttöjen seurauksena.	35	38	19	8
9.	Opetus muuttuu keskusteleavammaksi.	3	11	72	14
10.	Näytöt eivät muuta oppilaitoksen lähiopetuksessa käytettäviä opetusmenetelmiä.	19	59	19	3
11.	Opettajan ja opiskelijan yhteistyö lisääntyy.		6	67	27
12.	Opiskelijoiden keskinäinen vuorovaikutus lisääntyy.		22	62	16
13.	Näytöt lisäävät opettajien yhteistyötä.		3	57	40
14.	Työelämän edustajat tulevat mukaan myös oppilaitoksessa tapahtuvan opetuksen sisältöjen ja toteutuksen suunnitteluun.	3	31	46	20
15.	Työelämän edustaja tulee opettamaan oppilaitokseen.	11	66	17	6
16.	Näytöt korvaavat aiemmin käytettyjä arviointimenetelmiä opiskelijan arvioinnissa.		17	37	46
17.	Näytöt vähentävät kirjallisia kokeita.	6	17	49	28
N = 38					

Pohdin, mitä se keskeinen osaaminen on, jota opiskelijat tarvitsevat aidosti. Ei pitäydytä siihen, mitä aina on opetettu. Menetelmänä käytän nyt enemmän simulaatiota ja perusteluja.

Luennoinnista kokemuksellisen oppimisen suuntaan. Yksittäistiedoista osaamisen näkyväsitekemiseen (mikä on osaamista, miten se näkyy, mikä on minun osaamistasoni...).

Olen poistanut teoriakokeet kokonaan ja haastattelen opiskelijaa työnteon ohessa. Mutta muuten käyttämäni menetelmät ovat olleet jo valmiiksi tätä päivää.

Opettaja on oppimisympäristön rakentaja. Hän ohjaa oppijoita vuorovaikutukselliseen oppimiseen. Opettaja on ohjaaja ja opiskelijoiden yhteistyökumppani. Kumppanuus näkyy päivittäisissä opetusjärjestelyissä esimerkiksi työajan käyttönä tai tauottamisena. Oppimateriaalin sisältö tehdään opiskelijälähtöisesti.

Vähemmän kirjallisia töitä, enemmän keskustelua. Enemmän ryhmitöitä. Vähemmän kopioita opiskelijalle, helpompi teksti. Vähemmän stressiä, koska enemmän taukoja ja joustavampi yhteinen työaika opiskelijoiden kanssa.

Näytöt ja työssäoppiminen ovat muuttaneet opintojen jaksotusta.

Opintojen jaksotus muuttunut, keskeisen osaamisen oppimisen varmistus, työssäoppimisjaksojen sisältöjen miettiminen.

Oppijoiden yksilöllisyys ja opintojen henkilökohtaistaminen korostuvat.

Yksilöllisen ohjauksen tarve lisääntynyt työssäoppimisen ohjauksessa. Hopsiin saatava kaikki opiskelijaa koskeva tieto ja tekeminen. Arvioinnissa lisääntynyt perusteleva ja jatkoon ohjaava, kehittävä palaute.

Eivät ole juurikaan muuttaneet, olen erityisoppilaitoksessa, jossa kaikilla opiskelijoillani on hojks, joten yksilölliset ohjaus- ja opetusmenetelmät ja työvaltainen oppiminen ovat arkipäivää. Tähän näytöt sopivat oikein hyvin ja tuovat ryhtiä opiskeluun ja sen suunnitteluun.

Opettajasta tulee yhä enemmän ohjaaja. Projektioppiminen lisääntyy.

Siirtyminen opettamisesta ohjaamiseen. Enemmän projektioppimista.

On oppilaitoksia, joissa näytöt ovat vaikuttaneet lähinnä vain työssäoppimiseen ja sen arviointiin.

Näytöt vaikuttaneet lähinnä työssäoppimisen menetelmiin, arviointiin jne.

Muutos ei tapahdu yhtäkkiä.

En itse opeta, mutta mitä olen seurannut. Ei ole muuttunut kovinkaan paljon vielä. Opettajat pitävät mielellään kiinni aiemmin käyttämistään opetusmenetelmistä eli opettajalähtöiset työtavat. Verkko-oppimista on tullut lisää. Ollaan opeteltu PBL:n mukaista oppimista, jossa oppimisprosessin lähtökohdat = caset haetaan aidosta työelämästä ja jossa opiskelija toimii aktiivisemmin. Ollaan laatimassa opsia em. mukaiseksi. On iso muutos oppilaitoskulttuurissa ja muutos tapahtuu aika hitaasti.

Työssäoppiminen on ollut ammatillisessa koulutuksessa iso muutos.

Eivät mitenkään. Koulutuksen tavoite on aina ollut käytännön osaajien ja kokonaisuuksien hallintaan kykenevien opiskelijoiden tuottaminen. 1 & 2 tuli paljon siksi, että työssäoppiminen on jo aiheuttanut muutoksia ja näytöt siten vaikuttavat vähän.

On myös opettajia, jotka ovat uudistaneet opetustaan jo ennen näyttöjä.

Olen huomannut käyttäneeni jo ennen näyttöjä opetusmenetelmiä, jotka vasta näyttöjen myötä muut ovat ottaneet käyttöön.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä oppilaitoksessa näytöt ovat jo arkipäivää. Ne ovat muuttaneet opetuksen käytäntöä jo selkeästi. Yhteistyö on lisääntynyt oppilaitoksen sisällä ja työelämän kanssa. Opettajat näkevät näytöt hyvin positiivisena asiana. Johtopäätelmänä voi sanoa, että näytöt ovat myös kehittäneet opettajien näkemystä oppimisesta.

Ammattiosaamisen näyttöjä toteuttaneiden opettajien suhtautuminen näyttöihin on pääasiassa myönteinen. Näytöt ovat ohjanneet opetusta oppilaitoksissa opetussuunnitelman perusteiden keskeisten ammattitaitovaatimusten suuntaan. Työelämäyhteistyö on sekä näyttöjen että työssäoppimisen tavoitteiden asettelun myötä tiivistynyt. Työelämän näkemykset keskeisistä ammattitaitovaatimuksista ovat sisällöllisesti vaikuttaneet myös oppilaitoksissa tapahtuvaan opetukseen.

Näytöt motivoivat opiskelijoita oppimaan ja ottamaan vastuuta oppimisestaan. Opettajat kokevat opiskelijoiden arvostavan aiempaa enemmän myös oppilaitoksessa tapahtuvaa opetusta. Näyttöihin ohjaamisessa korostuu opiskelijan yksilöllisyys ja henkilökohtainen ohjaus. Yksilöllinen ohjaus toteutuu opiskelijan opintojen suunnittelussa ja opetuksen toteutuksessa näyttöjä laajemminkin. Yksilöllisyys korostuu opiskelijan osaamisen arvioinnissa ja varmistamisessa.

Näytöt ovat muuttaneet oppilaitoksia oppimisympäristöinä. Tilojen tarkoituksenmukaisuutta ja opetusvälineiden tarvetta on arvioitu perusteella, että opiskelijalla täytyy olla mahdollisuus oppilaitoksessakin harjaantua niissä työtehtävissä, joita näytöissä edellytetään suoritettavan. Vuorovaikutus sekä opiskelijoiden kesken, opiskelijoiden ja opettajien välillä että opiskelijoiden, opettajien ja työelämän edustajien välillä on lisääntynyt.

Opetusmenetelmät oppilaitoksissa ovat muuttuneet työvaltaiseen suuntaan. Tekemällä oppiminen ja työn ohessa keskusteleminen ovat keskeisiä menetelmiä.

Toimivat työssäoppimisen järjestelyt ovat edellytys ammattiosaamisen näyttöjen onnistuneelle toteutukselle. Näyttöjen seurauksena työssäoppimisen jaksotusta on muutettu siten, että työssäoppimisjaksoillaan opiskelijalla on mahdollisuus harjaantua näytössä osoitettavassa osaamisessa. Työssäoppimispaikkojen valintaa ohjataan ajatellen näyttöjen osaamisvaatimuksia. Koulutetut työpaikkaohjaajat ovat työssäoppimassa olevan opiskelijan tärkeä tuki.

Hieman opettajia huolestuttaa, millaisilla resursseilla näyttöjen toteuttaminen on mahdollista. Nyt ollaan tietyllä tavalla ylimenovaiheessa. Vain osa näyttöpilottiprojekteja toteuttaneista oppilaitoksista on tähän mennessä uudistanut oppilaitoksen opetussuunnitelmia sisällyttämällä näytöt kirjattuun opetussuunnitelmaan, vaikka kaikissa projektin jo päättäneissä oppilaitoksissa näyttöjen toteuttamista on jatkettu.

Näyttöjärjestelmä vaatii resursseja, se pitäisi huomioida.

Näyttöpilottiprojektien toteuttaminen on ollut varsin massiivinen, taloudellisesti ja poliittisesti tuettu ammatillisen koulutuksen kehittämishanke. On syytä uskoa, että projekteilla on luotu hyvät edellytykset näyttöjärjestelmälle, vaikkei niiden toteuttaminen ole ollut ongelmatonta. Ammattiosaamisen näytöt tulevat löytämään paikkansa ammatillisessa koulutuksessa. Kokemusten karttuessa tilanne vakiintuu.

Siihen oppii, tulee kokemusta. On nähty paperityö ja on nähty näytöt ja nähty, että ei se nyt niin ihmeellistä olekaan.

LÄHTEET

- Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 16 §:n muuttamisesta 21.4.2005, 41/2005.
- Helakorpi, S. 2001. Osaamisen arviointi. Teoksessa Rökköläinen, M. & Uusitalo, I. (toim.). Työssäoppiminen ja ohjaus ammatillisissa oppilaitoksissa. Tammi, ss. 173–192.
- Honka, J., Lampinen, L. & Vertanen, I. (toim.). 2000. Kohti uutta opettajuutta toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa. Skenaariot opettajan työn muutoksista ja opettajien koulutustarpeista vuoteen 2010. Opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen ennakointihankkeen (OPEPRO) selvitys 10. Opetushallitus.
- Ikonen, O. & Virtanen, P. 2001. Oppimisympäristö ja yksilö. Teoksessa Ikonen, O. & Virtanen, P. (toim.). HOJKS. Erilaisia oppijoita, erilaisia lähestymistapoja, ss. 200–216. PS-kustannus. Jyväskylä.
- Kinnunen, E. & Halmevuori, T. 2003. Opiskelijan arvioinnin opas ammatilliseen koulutukseen. Opetushallitus.
- Kock, A., Slegers, P. & Voeten, M.J.M. 2004. New Learning and the Classification of Learning Environments in Secondary Education. Review of Educational Research Summer 2004, Vol. 74, No. 2, ss 141–170.
- Kolb, D.A. (1984). *Experiential Learning. Experience as a Source of Learning and Development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, Inc.
- Koli, H. & Silander, P. 2002. Verkko-oppiminen. Oppimisprosessin suunnittelu ja ohjaus. Hämeen ammattikorkeakoulu.
- Kupias, P. 2000. Oppia opetusmenetelmistä.
- Laki ammatillisesta koulutuksesta 680/1998.
- Leino, A-L. & Leino, J. 1997. Opettaminen ammattina. Kirjayhtymä.
- Lincoln, Y.S. 1995. Emerging criteria for quality in qualitative research. Rationale, issues and methods. *Research on Aging*, Mar95, Vol. 17 Issue 1, p89, 25.
- Linnakylä, P. 1994. Mikä ihmeen portfolio? Arvioinnin ja oppimisen liitto. Teoksessa Linnakylä, P. & Pollari, P. & Takala, S. Portfolio arvioinnin ja oppimisen tukena. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tutkimuslaitos, ss 9–32.

- Luukkainen, O. 2004. Opettajuus – ajassa elämistä vai suunnan näyttämistä? Acta Universitas Tampereensis 986. Tampereen yliopisto.
- Mahlamäki-Kultanen, S. & Eskola, A. 2005. New Innovations into Practical Nursing Skills Teaching. In Learning the Skills, Special Edition of the Finnish Journal of Vocational and Professional Education, ss. 86–98.
- Nyyssölä, N. 2005. Kohti osaamisen osoittamista. Väliraportti näyttöprojektien toiminnasta vuonna 2003. Opetushallitus.
- Ojanen, S. 2000. Ohjauksesta oivallukseen. Ohjausteorian kehittelyä. Saarijärven Offset Oy.
- Opetushallitus 2000. Kotitalous- ja kuluttajapalvelujen perustutkinto. Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet. Opetushallituksen määräys 16/011/2000.
- Opetusministeriö 1999. Ammatillisen peruskoulutuksen näyttöjen toteuttaminen. Opetusministeriön työryhmien muistioita 14:1999.
- Opetusministeriö 2002. Opetusjärjestelyjen monipuolistuminen ammatillisessa koulutuksessa. Opetusministeriön työryhmien muistioita 11:2002.
- Opetusministeriö 2004a. Koulutus ja tutkimus 2003–2008.
- Opetusministeriö 2004b. Linjausluonnos 22.4.2004. Ammatillisen osaamisen näytöt ammatillisessa peruskoulutuksessa.
- Patton, M.Q. 1997. Utilization-Focused Evaluation. The New Century Text. Edition 3. Sage Publications.
- Perttilä, M. 2004. Se on totta, mikä toimii. Ongelmaperustaisen oppimisen (PBL) käyttöönotto sairaanhoitajakoulutuksessa. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisu, Sarja A, Tutkimuksia, osa 8.
- Rauste-von Wriqht, M-L. & von Wright, J. 1999. Oppiminen ja koulutus. WSOY.
- Remes, V. & Yrjölä, P. 1999. Ammatillisen lisäkoulutuksen pedagogiikan arviointi. Arviointi 10/1998. Opetushallitus.
- Richards, T. & Richards, L. 1999. Using Hierarchical Categories in Qualitative Data Analysis. Teoksessa Kelle, U. (ed.). Computer-aided Qualitative Analysis. Theory, Methods and Practice. Ss. 80–95. Sage Publications.
- Rowan, M. & Huston, P. 1997. Qualitative research article: Information for authors and peer reviewers. Canadian Medical Association Journal, 11/15/97, Vol. 157, Issue 10. p1442, 5p.
- Ruohotie, P. 2000. Oppiminen ja ammatillinen kasvu. WSOY.

- Räkköläinen, M. 2001. Työssäoppimisen ohjaus. Teoksessa Räkköläinen, M. & Uusitalo, I. Työssäoppiminen ja ohjaus ammatillisissa oppilaitoksissa. Tammi, ss. 103–135.
- Räsänen, A. 1998. Ammatillisen osaamisen arviointi. Teoksessa Räsänen, A. (toim.) Hallintaanko ammatti? Pätevyyden määrittelyä arvioinnin perustaksi. Arviointi 2/1998. Opetushallitus.
- Santala, H. 2001. Työssäoppimisyhteistyö – sisältö, kokemuksia ja käytäntöjä. Teoksessa Räkköläinen, M. & Uusitalo, I. Työssäoppiminen ja ohjaus ammatillisissa oppilaitoksissa. Tammi, ss. 49–72.
- Stenström, M-L. 2001. Näytöt ammatillisessa peruskoulutuksessa. Kokemuksia ja tutkimustarpeita. Opetushallitus.
- Vehviläinen, J. 2004a. Ammattiosaamisen näytöt – kokemuksia, asenteita ja ennakkoodotuksia. Opetushallitus.
- Vehviläinen, J. 2004b. Ammattiosaamisen näyttöjen vaikutukset ammatillisen koulutuksen laatuun. Opetushallitus.
- Väyrynen, P. (toim.). 2004. Ammatillisen peruskoulutuksen tutkinto- ja opetussuunnitelmaudistuksen toteutuminen. Selvitys vuosien 1999–2001 tutkinto- ja opetussuunnitelmaudistuksesta. Opetushallitus.

LIITTEET

Liite 1. Tutkimusaineistona olleiden Näyttöpilottiprojektien laadulliset raportit, yhteensä 32 projektia ja niiden 33 raporttia.

Projektin nimi, toteuttajaorganisaatio ja oppilaitos	Projektin ala
KOMES-näyttöpilotti 80858 HAMK, Ammatillinen opettajakorkeakoulu	kone-, metalli- ja sähköala
Näytän osaamiseni 80857 Helsingin kaupunki, Helsingin palvelualueen oppilaitos, Helsingin sosiaali- ja terveysalan oppilaitos, Helsingin tekniikan alan oppilaitos	tekniikka ja liikenne/15 tutkintoa, marata/2 tutkintoa, sosiaali- ja terveysala/3 tutkintoa
Erilaisten oppijoiden huomioiminen näyttöjärjestelmissä 81881 Helsingin seudun erilaiset oppijat ry, Hero	useita yhteistyöoppilaitoksia eri aloilta, materiaalia ja sen testausta sekä koulutusta opettajille erilaisten oppijoiden tunnistamiseksi sekä ohjauksen ja opetusjärjestelyjen ja -menetelmien kehittämiseksi
MAPU-näyttöpilottiprojekti 82165 Huittisten ammatti- ja yrittäjäopisto	maatalous, puutarhatalous
Maarakennuskoneenkuljettajan näyttöpilotti 82168 Jalasjärven ammatillinen aikuiskoulutuskeskus	maarakennus
Näyttöpilotti 80861 Jyväskylän koulutuskuntayhtymä, Jyväskylän kauppaoppilaitos, Jyväskylän palvelualueen oppilaitos, Jyväskylän sosiaali- ja terveysalan oppilaitos, Jyväskylän tekninen ammattioppilaitos	kauppa ja hallinto, marata, sote, elintarvike, rakennusala
Jämsän seudun matkailualan näyttöpilotti Näpi 81880 Jämsän seudun koulutuskeskus	matkailuala
Luonto- ja ympäristöalan näyttöpilotti 82371 Jämsäseudun ammatti-instituutti	luonto- ja ympäristöala
Kelloseppäkoulun näyttöpilottiprojekti Tarkka 82174 Kelloseppätaidon Edistämisseätiö	kello- ja mikromekaniikka
Näyttöpilottiprojekti 82176 Kiiipulan ammattiopisto, Perttulan erityisammattikoulu	marata, sote, kiinteistö, metsä, puutarha, autoala
Merenkulkualan näyttöpilotti 80863 Kotkan ammatillinen koulutuskeskus	merenkulkuala
Kalatalouden näyttöpilotti 81882 Koulutuskeskus Salpaus, Päijänne-Instituutti	kalatalousala
Audiovisuaalisen viestinnän perustutkinnon näyttöpilottihanke 82400 Koulutuskeskus Salpaus, Lahden käsi- ja taide-teollisuusoppilaitos	viestintäala

Projektin nimi, toteuttajaorganisaatio ja oppilaitos	Projektin ala
Tekniikan ja liikenteen sekä sosiaali- ja terveysalan näyttöpilotti 80880 Koulutuskeskus Salpaus, Lahden ammatti-instituutti, Nastopoli-instituutti, Lahden sosiaali- ja terveysalan oppilaitos	auto, rakennus, sähkö, lvi, muovi- ja kumitekniikka, sote/lähihoitaja
Näyttöpilottiprojekti 80894 Koulutuskeskus Tavastia	maanmittaus, rakennus, vaatetusala
Ammatillisen peruskoulutuksen näyttöjen arviointiprojekti 81879 Lounais-Hämeen ammatillisen koulutuksen ky, Forssan ammatti-instituutti	metsäala, käsi- ja taideteollisuusala
Lukemisen ja kirjoittamisen testistö tukemaan toisen asteen ammatillista koulutusta 83110 Niilo Mäki Instituutti	useita yhteistyöoppilaitoksia eri aloilta, lukemisen ja kirjoittamisen seulontatestistön testaaminen ja käyttöönotto
Ammatillisen koulutuksen näyttöjen kehittäminen 80866 Oulaisten terveydenhuolto-oppilaitos	sote/lähihoitaja
NäyttöAVVAIN 80868 Oulun seudun ammatillisen koulutuksen ky, Haukiputaan ammattioppilaitos, Oulun kauppaoppilaitos, Oulun sosiaali- ja terveysalan oppilaitos	kauppa ja hallinto, pintakäsittely, rakennus, sote/lähihoitaja
Näppi – ammatillisten perustutkintojen näyttöpilottiprojekti 80871 Pirkanmaan ammatillisen koulutuksen ky, Pirkanmaan taitokeskus	marata, käsi- ja taideteollisuus, viestintä-ala
Porin tekniikkaopiston näyttöpilotti 80878 Porin tekniikkaopisto	lentokoneasennus, lvi, kemiantekniikka, sähkö- ja energiatekniikka, valmistustekniikka, sahateollisuus
Porin tekniikkaopiston näyttöpilotti II 81877 Porin tekniikkaopisto Näytän – siis osaan 81876 Suomen Kirkon Seurakuntaopiston Säätiö, Seurakuntaopisto	nuoriso- ja vapaa-ajanhajaaja, lapsi- ja perhetyö
Yrkesprov vid Svenska Yrkesinstitutet 81240 Svenska Yrkesinstitutet	sote/lähihoitaja, hiusala, marata, rakennus, kone- ja metalli, puutarhatalous
Metsäalan perustutkinnon näyttöpilotti 82183 Tampereen ammattiopisto, Kurun metsäoppilaitos	metsäala
Näyttöpilotti 81878 Turun ammatti-instituutti	elintarvike, tietotekniikka, kemiantekniikka, laboratoriotiiala
Puhdistuspalvelujen näyttöpilotti 82945 Turun ammatti-instituutti	puhdistuspalvelut
Pienten käsityövaltaisten alojen näyttöjen kehittämien ammatilliseen peruskoulutukseen 80883 TAO, Turun ammattiopistosäätiö	ei ilmene raportista

Projektin nimi, toteuttajaorganisaatio ja oppilaitos	Projektin ala
Näyttöpilotti 80892 Vammalan seudun ammatillisen koulutuksen ky, Kar- kuna kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitos, Vammalan ammattikoulu	kotitalous- ja kuluttajapalveluala, hiusala
Ammatillisen peruskoulutuksen näyttöjen kehittäminen tekniikan ja liikenteen aloille Vakesissa 80887 Vantaan ammatillinen koulutuskeskus	rakennus, kone- ja metalli, sähköala
Ammatillisen peruskoulutuksen näyttöjen kehittäminen Vakesissa 81872 Vantaan ammatillinen koulutuskeskus	turvallisuusala, kuvallinen ilmaisu
Liikunnanohjauksen näytöt 82185 Varalan Säätiö, Varalan Urheiluopisto	liikunnanohjaus

Liite 2. Haastatteluteemat.

Näytöillä tarkoitetaan tässä tutkimuksessa opetussuunnitelman perusteiden mukaisessa koulutuksessa järjestettäviä ammattiosaamisen näyttöjä, ei näyttötutkintojen näyttöjä.

Teemahaastattelu

1. Millä tavalla näyttöihin oppilaitoksessanne yleisesti suhtaudutaan? Miten olette varautuneet tai valmistautuneet tulevaan näyttöjärjestelmään? Mitä tämä sana näyttöjärjestelmä tuo teille ensimmäisenä mieleen?
2. Näyttöpilottiprojektinne on päättynyt v. 2003. Miten tai millaisina näyttöjä on projektin päätyttyä oppilaitoksessanne toteutettu? Missä tutkinnoissa? Vain niissä, joissa näyttöpilottiprojektiakin toteutettiin vai laajemmin?
3. Miten näytöt on sisällytetty oppilaitoksenne opetussuunnitelmaan (esim. opintojaksona, arviointimenetelmänä tms.)? Onko näytöt kirjattu jollain tavalla opetussuunnitelmaan?
4. Millaista näyttöaineistoa käytätte (Näyttöaineistoprojekteissa tuotettua kansallista aineistoa, omassa oppilaitoksessa valmistettua vai millaista)?
5. Millä tavoin näytöt ovat vaikuttaneet opiskelijoiden opiskeluun? Oppimismotivaatioon? Oppimistuloksiin? Opiskelijoiden keskinäiseen kanssakäymiseen? Millaisissa konkreettisissa asioissa nämä mahdolliset muutokset näkyvät?
6. Millä tavalla näytöt ovat vaikuttaneet omaan toimintaanne opettajana? Millä tavalla opetuksenne on mahdollisesti muuttunut? Konkreettisia esimerkkejä.
7. Miten em. muutokset näkyvät oppilaitoksenne toiminnassa tai arkipäivässä yleensä? Onko opiskelijoiden ohjaus jollain tavalla muuttunut? Entä opettajien yhteistyö oppilaitoksen sisällä tai muiden oppilaitosten opettajien kanssa? Entä opettajien toiminta opiskelijoiden kanssa? Opiskelijoiden opintojen suunnittelu? Oppimisvalmiuksien selvittäminen?
8. Millaisia muutoksia oppilaitoksen ja työpaikkojen yhteistyössä on tapahtunut? Millä tavalla nämä muutokset ovat vaikuttaneet opetuksen suunnitteluun ja opetuksen toteuttamiseen?
9. Millä tavalla näyttöjen toteuttaminen on muuttanut opiskelija-arviointia? Millaisia arviointimenetelmiä tai -tapoja on mahdollisesti jäänyt pois ja mitä tullut tilalle?
10. Miten opettajan työ on näyttöjen myötä muuttunut?
11. Mitä muuta haluatte sanoa?

Liite 3. Haastatteluihin osallistuneet projektit.

Projekti	Haastattelu
Huittisten ammatti- ja yrittäjäopisto	1 puhelinhaastattelu, 1 ryhmähaastattelu maatalous ja puutarhatalous
Koulutuskeskus Salpaus	2 ryhmähaastattelua, sosiaali- ja terveysala, tekniikan ja liikenteen ala
Koulutuskeskus Tavastia	1 ryhmähaastattelu tekniikan ja liikenteen ala
Lounais-Hämeen ammatillisen koulutuksen ky, Forssan ammatti-instituutti	2 puhelinhaastattelua, metsäala ja kulttuuriala
Porin tekniikkaopisto	1 ryhmähaastattelu, tekniikan ja liikenteen ala
Vammalan seudun ammatillisen koulutuksen ky, Karkun kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitos, Vammalan ammattikoulu	2 ryhmähaastattelua, kotitalous- ja kuluttaja-palvelu- ja hiusala
Vantaan ammatillinen koulutuskeskus	1 ryhmähaastattelu turvallisuusala ja kuvallinen ilmaisu

Liite 4. Tutkimuksen tulosten varmistaminen. Kysely 3.5.2005.

Kysely Opetushallituksen ESR-projektien laivaseminaarin osallistujille 3.5.2005

1. Olen _____ alan opettaja ammatillisessa oppilaitoksessa.
2. Oppilaitoksessani toteutetaan ammattiosaamisen näyttöjä
 ei toteuteta ammattiosaamisen näyttöjä.
3. Rastita itseäsi kuvaava ammattiosaamisen näyttökokemusta koskeva vaihtoehto
 olen ollut toteuttamassa ammattiosaamisen näyttöjä
 en ole ollut toteuttamassa ammattiosaamisen näyttöjä
4. Arvioi asteikolla 1–4 (1=täysin eri mieltä, 2=eri mieltä, 3=samaa mieltä, 4=täysin samaa mieltä) seuraavia väittämiä ammattiosaamisen näyttöjen vaikutuksista:
	1	2	3	4
Näytöt ohjaavat opetusta keskeisten ammattitaitovaatimusten suuntaan.	☐	☐	☐	☐
Näytöt lisäävät työpainotteista opetusta oppilaitoksessa.	☐	☐	☐	☐
Näytöt yksilöllistävät opetusta.	☐	☐	☐	☐
Näytöt motivoivat opiskelijaa oppimaan.	☐	☐	☐	☐
Opiskelija ottaa enemmän vastuuta omasta oppimisestaan.	☐	☐	☐	☐
Näytöt vaikuttavat opintojen jaksotukseen, mm. oppilaitoksessa tapahtuvan opetuksen ja työssäoppimisen jaksotukseen.	☐	☐	☐	☐
Työssäoppimisen laatu paranee näyttöjen seurauksena.	☐	☐	☐	☐
Työssäoppimispaikkojen valintaperusteet määritellään näyttöjen takia aikaisempaa tarkemmin.	☐	☐	☐	☐
Lähiopetuksen määrä oppilaitoksessa vähenee näyttöjen seurauksena.	☐	☐	☐	☐
Opetus muuttuu keskustelevämmäksi.	☐	☐	☐	☐
Näytöt eivät muuta oppilaitoksen lähiopetuksessa käytettäviä opetusmenetelmiä.	☐	☐	☐	☐
Opettajan ja opiskelijoiden yhteistyö lisääntyy.	☐	☐	☐	☐
Opiskelijoiden keskinäinen vuorovaikutus lisääntyy.	☐	☐	☐	☐
Näytöt lisäävät opettajien yhteistyötä.	☐	☐	☐	☐
Työelämän edustajat tulevat mukaan myös oppilaitoksessa tapahtuvan opetuksen sisältöjen ja toteutuksen suunnitteluun.	☐	☐	☐	☐

	1	2	3	4
Työelämän edustaja tulee opettamaan oppilaitokseen.	☐	☐	☐	☐
Näytöt korvaavat aiemmin käytettyjä arviointimenetelmiä opiskelijan arvioinnissa.	☐	☐	☐	☐
Näytöt vähentävät kirjallisia kokeita.	☐	☐	☐	☐

5. Ammattiosaamisen näytöt ovat muuttaneet käyttämiäni opetusmenetelmiä seuraavasti:

Kiitos vastauksestasi!